VASILE ANDRU

MISTICI DIN CARPAŢI
şi alţi oameni slăviţi din istoria mântuirii

VASILE AN DRU s-a născut la 22 mai 1942, în satul Bahrinești, în nordul Bucovinei. Studii universitare la Iași, absolvite în 1965. Șapte ani este lector universitar. Părăsește catedra și se consacră scrisului și practicii sapienţiale.

În 1975 devine membru al Uniunii Scriitorilor și se stabilește la București. O vreme este scriitor liber profesionist; din 1980 este redactor principal la revista „Viaţa Românească”. În 1990 este ales șeful secţiei de proză al Asociaţiei scriitorilor București.

Face stagii de documentare antropologică la Roma (1989) și la Paris (1990, 1991). Călătorii de studii în India (1992, 1996). Centrul Sivananda, din Trivandrum – India, i-a conferit titlul de *master* în filosofia Vedanta.

Din anii ’70 cercetează procedeul filocalic *oratio mentis.* Participă la simpozioane internaţionale de istoria religiilor, la Paris, Mount Abu, Kottayam. Din 1990 structurează și coordonează Centrul de Practică Isihastă din București. În 1997 și 1998 face călătorii la Sf. Munte Athos.

SCRIERI. A publicat 17 cărţi. Zece volume de nuvele și romane, între care: *lutlanda posibilă* (1970), *Mirele* (1975), *Arheologia dorinţelor* (1977), *Noaptea. împăratului* (1979), *Turnul* (1985), *Progresia Diana* (1987), *Muntele*

calvarului (1991). *Un univers cu o singură ieșire* (1997), Cărţi de eseuri pe tema optimizării umane: *Viaţă și semn* (1989), *Memoria textului* (1992), *India văzută și nevăzută* (1993), *Terapia destinului* (ediţia I, 1994; ediţia II, 1997).

VASILE ANDRU

MISTICI DIN CARPAŢI

și alţi oameni slăviţi din istoria mântuirii

EDITURA
RUXANDA
CHIȘINĂU • 1998

Coperta I:

Dr. Georges Dumitresco: „Anahoreţii ortodoxiei”. Xeniteia

ISBN 9975 – 72 – 017-X M-187 – 98

DEDICAŢII

în memoria părintelui Calinic Cărăvan de la mănăstirea Lainici, mare ascet și dascăl de isihia, cu recunoștinţa noastră, în veac.

în memoria duhovnicului nostru, părintele Manole de la Cărămidari – București, care ne-a fost un eveniment lăuntric și ne-a lăsat imaginea unei măreţii pastorale.

Asceţilor și nevoitorilor români de astăzi de la Sfântul Munte Athos, cu recunoștinţă pentru povaţa lor și pentru lucrarea lor slăvitoare.

- *Râvnitorilor de la Cercul de practică isihastă „Oratio mentis” din București și din ţară, care au audiat aceste rostiri, în ani, și au descoperit în ascefi, în mistici, în* Filocalia *repere ale salvării.*

V.A.

PRELIMINARII LA TAINA SALVĂRII

Românii, anonimii

La schitul Colciu, vorbeam cu părintele arhimandrit Dionisie, acest mare monah atonit, orb de ochii fizici, dar văzător cu ochii minţii. Era o dimineaţă frumoasă, după slujbă, soarele răsărise, chiparoșii și deodorii erau nemișcaţi, accentuând senzaţia de liniște intensă.

Atunci i-am exprimat o nedumerire: că în sintezele străine despre mistica ortodoxă, lipsește un capitol despre mistica română! Străinii au atestat cu admiraţie mistica greacă și rusă. Oare românii nu au avut mistici însemnaţi?

Părintele Dionisie de la Athos este el însuși mâhnit de această situaţie. El știe bine valoarea ascezei române și aici, pe Athos, și-n Carpaţi. Trăind departe de ţară, venind în contact cu străinii, el a constatat că din această ignorare a misticii române rezultă un oarecare dispreţ la adresa noastră, o mefienţă în puterile noastre. Părintele Dionisie spune că aceasta este și din vina unei delăsări românești, nepăsare faţă de valorile vechi și invidie faţă de cele noi. Românii nu-și valorizează corect acești oameni exemplari

cu care ne-a dăruit Dumnezeu.

„Românii nu luptă! zice. Un sfânt preţuiește aur! Grecii știu asta, ei scriu imediat despre cei vestiţi din neamul lor, îi pun în cărţi și-n raclă. Noi n-o facem”.

Mi-a zis: „Să scrieţi, să daţi la lumină fapta neamului. Câte schingiuiri, câţi martiri au rămas necunoscuţi că n-a avut cine scrie despre ei! Grecii îmi zic: „Ce pretenţii aveţi că sunteţi mari ortodocși? Unde sunt faptele voastre, unde scrie despre ele?” Așa zic și ei, și alţii. N-am avut scriitori, să rămână trecutul. Nu s-o găsit mulţi...”

Da, grecii sunt tari la rostire și la mărturisire. Când apare un sfânt la ei, îl pun imediat în raclă și-n cărţi.

Părintele Dionisie: „Dacă românii ar avea scriitori, ei n-ar ajunge de batjocura altor neamuri!”

Adevărat îi anonimi sunt foarte cunoscut i

Evident, ascetismul presupune anonimat (*xeniteia,* în grecește). Dar anonimatul este o lucrare, nu o acoperire. Adevăraţii anonimi sunt foarte... cunoscuţi! De la Antonie cel Mare (sec. III-IV) până la Siluan Antonitul (sec. XX) marii anonimi au fost foarte vestiţi: ei se văd, ei strălucesc. Ei practică anonimatul în sensul că se despuiază de slavă deșartă și nu trag foloase egoiste din strălucirea lor. Ei nu au nume, ei au numai renume.

Sunt deci anonimi în sensul că au renunţat la *nume,* la atașarea de iluzia personalităţii, atașare de faimă. La tunderea în monahism ei au primit un nume nou, călugăresc, un fel de substantiv comun, pe toţi îi cheamă la fel: omule, fiule, soră, piatră... adică: Andrei, Teofil, Adelfina, Petru... Un nume nu pentru distincţie de semeni, ci pentru articulare la semeni.

Și grecii, și rușii practică anonimatul. Și totuși, ei sunt vestiţi! Puterea adunată de asceză anonimă se revarsă spre lume, întru zidirea sufletească a lumii. Și există un mărturisitor, un cronicar care scrijelește numele lor pe o lespede, pe un pergament, ca oamenii să-i știe mari mijlocitori între ei și Dumnezeu. Scrisul despre oameni sfinţiţi nu înseamnă publicitate, căci nu le umfli valoarea, ci o arăţi cum este. Scrisul înseamnă memorie.

Naţiile fără memorie sunt damnate să iasă din istorie.

Ideea „ţară religioasă” tinde, altfel, să devină un fel de mit local. Ar fi nedrept. Anonimatul, pustia sunt o pregătire. Virtuţile câştigate în pustie trebuie puse în slujba lumii.

Sfinţii au etnie?

Titlul „Misticii din Carpaţi” nu vrea să arate vanităţi naţionaliste. De aceea, l-am completat cu un subtitlu: „Și alţi oameni slăviţi”. Am extins discuţia spre mistici din alte zone, din Egipt și Roma, până-n Antiohia și Kerala. Abia în acest context universal, asceţii români apar într-o continuitate fluidă cu marea temă a salvării. Căci adevăratul subiect al acestei cărţi este exprimat în subtitlu: repere dintr-o istorie a mântuirii.

Există, evident, sfinţi naţionali. Părintele Nicolae Mladin a scris: „Bulgarii, sârbii, grecii, au sfinţii lor naţionali, lucru care nu încalcă ecumenitatea bisericii. Adevărul este că noi (românii) preamărim ceea ce este străin și criticăm orice valoare naţională. De aceea se cere o conștiinţă despre valorile autohtone”.

Apoi este important să sesizezi cum aceștia aparţin nu doar unei istorii naţionale, ci istoriei mântuirii. Asta le confirmă și valoarea lor ca atare, dar asta confirmă și ideea că lumea întreagă este o biserică.

Și China, și India, și Papua, și Filipinele sunt cartografiate ca eparhii în biserica lui Hristos. O spunem nu doar la modul figurat, ci chiar la propriu: există o asemenea cartografiere a planetei, căci și necreștinii sunt astfel recunoscuţi ca primind Harul Domnului.

De aceea, nu am limitat discuţia la un teren fracturat românesc.

Mari asceţi legaţi de spaţiul românesc prin întâmplarea nașterii sau prin viaţa trupească, aparţin cu generozitate istoriei mântuirii, nu doar istoriei românești. Cum ar fi: Ioan Casian, născut în Sciţia Minor, sporit în Orient și consacrat în Occident; Nicodim de la Tismana, născut din părinţi aromâni și iluminat la Athos; Paisie de la Neamţ, născut la Poltava, dar sporindu-și harul și făcând

școală isihastă în Carpaţi, peste două decenii; Ioan Hozevitul, român din Moldova care s-a sfinţit pe muntele Sinai.

Oare sfinţii ţin de o etnie? Ei sunt universali, iar o etnie anume îi recuperează grabnic, îi valorizează înaintea altora, le fac raclă sau catedrală, îi pun în altar, îi pun pe rană, iar uneori îi amestecă (postum) în politică, citându-i ca slogane electorale. Dar mai ales, etnia care îşi recuperează sfinţii – grabnic sau cu întârziere lamentabilă de sute de ani – fac din ei scut de apărare, întărire, însănătoșire.

Pe Maica Teresa din Calcutta o pomenim în carte nu pentru că unul din părinţii ei era aromân (detaliu care ne umple, totuși, de bucurie), ci pentru că ea ilustrează un universalism al milei. Și – de ce să n-o spunem – pentru faptul că am avut șansa să o întâlnim și să ne întărim de minunea existenţei ei.

De altfel, în multe locuri, cartea are un caracter confesional, memorialistic, de evocare directă.

Exemplele de martiri paleocreștini, și exemplele patristice ne-românești le-am inclus aici pentru locul lor excepţional în iconimia mântuirii, dar și pentru coerenţa temei salvării: totul se petrece, în final, dincolo de veac, într-un prezent liturghie, revelat nouă.

Descurajarea misticii române

Românii, naţie oriental latină, cu izvoare dinspre daci, cu intarsii grecești și slave, sunt mai curând moderaţi, feriţi de extreme mistice.

Ei au o religiozitate constantă, fără vâltori. Chiar a devenit un fel de clișeu etnic: moderaţia românească. Măsura! Grecii au atins extrema raţională a isihasmului, rușii au atins extrema pietistă, iar românii ar fi feriţi de asemenea excese.

Părintele Nicolae Mladin scrie că românii „nu au o dominantă mistică”. Ei au o tradiţie ascetică precreștină; care apoi cunoaşte un declin serios, în epocile de criză de identitate.

„Și la noi există înclinări spre mistică, însă sunt

lipsite de orice canalizare teologică”, zicea Nicolae Mladin în 1947.

El dă exemple de elanuri mistice românești, spontane și „sauvages” în genere, care au fost descurajate de clerici, au fost marginalizate, și-n aceste cazuri ele pot evolua spre sectarism. Clericii le-au descurajat (constatăm asta și astăzi) pentru că n-au putut să le orienteze sau să le canalizeze teologic. Căci, în genere, și-n cazuri de mistici spontani, și-n cazuri de mistici rezultaţi din asceţi, la noi încă domnește un climat aleatoriu și empiric. Mistica aleatorie, nu duce departe: se poate deschide fie spre sectarism, fie spre fanatizare. Astfel apar oameni care au exaltări sau transe, dar ei cred că au extaze și, la noi, sunt extrem de rari cei care ar putea să supervizeze asemenea trăiri.

Viziunile unor oameni dotaţi sau înclinaţi spre mistică trebuie canalizate teologic. Azi situaţia nu e departe de cea semnalată de părintele Mladin în 1947. Cunosc grupuri cu elanuri mistice care deviază spre spiritism sau spre astralism acvarian, din cauză că nu sunt canalizate de acel principiu filocalic. – *nepsis,* adică trezie. Mistica ortodoxă are avantajul acesta, încă nefolosit: arzs-ul *FHocaliei.* Mistica fără asceză este precară. Cercul de practică „Oratio mentis”, structurat de noi în acești ani, a avut ca prim rezultat răspândirea amplă a *Filocaliei* și a reperelor filocalice, punct de pornire într-o canalizare a elanurilor contemplative.

Regăsirea cuvântului prohibit în anii stihiei ateiste, în România asceţii nu s-au împuţinat. Ci s-au interiorizat. A existat mereu un curent subteran, de adâncime, în acel timp. Supravegheat de poliţie, și totuși scăpând supravegherii. Prin interiorizare. Mă întreb dacă nu cumva, în condiţiile prohibiţiei, au existat mai mulţi asceţi decât azi, în condiţiile liberalizării credinţei... Căci liberalizarea a adus un plus de trufie și un minus de isihie.

Ceea ce a lipsit timp de 40 ani la noi: *Mistica,* în învăţământul teologic. Multe promoţii de preoţi au fost frustraţi de acest obiect. El s-a reintrodus abia în 1990.

O atitudine potrivnică misticii datează însă dinainte de „ateismul stihial”. Adică a existat mereu un conflict – în genere nedeclarat – între practicienii contemplaţiei (adevăraţii mistici) și nepracticienii contemplări (clericii, episcopii[1][2], intelectualii).

În România, după rostirea părintelui Dumitru Stăniloae, nimeni nu mai îndrăznește să respingă mistica. Părintele Stăniloae nu a fost un mistic; a fost un mare teolog și un luminat de primă mărime în veacul nostru: el a știut că mistica este o culme, e miezul de foc. El a vorbit, cu autoritatea sa, de locul acestei experienţe în cunoaşterea divină. Din acel moment – despre mistică numai bine!

Chiar dacă unii n-o iubesc și n-o înţeleg, chiar dacă o resping lăuntric – nimeni nu se exprimă rău despre ea! Dimpotrivă, se prefac a o cunoaşte, a o stăpâni. Se și iluzionează a o cunoaşte. Azi mistica e nu numai tolerată de toţi „clericii și episcopii”, ba chiar e luată cumva în „administrare”, ca-n parabola cu cheile împărăţiei!”

Și totuși, când pământul nostru dă câte un ascet însemnat, sau un mistic – ei sunt recuperaţi, mai devreme sau mai târziu; și, în final, ei răscumpără păcatele vremii, ei ţin veacul. Când un ţinut a dat un sfânt, toţi din acel ţinut au multă înlesnire la mântuire.

Faţă cu maximalismul ascetic

Asceza carpatică a avut accentuări și eclipse. Fervoarea ei a izbucnit la răstimpuri, în funcţie de apariţia unei personalităţi mistice. Or asemenea șansă se petrece o dată pe veac, cel mult. În lipsa unei asemenea șanse, ascetismul român a mers domol, urmând mai ales paradigma înţelepciunii decât a misticii... Domol, dar neîntrerupt. Uneori cu scăzăminte și lenevire. Sau cu o prea mare indiferenţă la „imagine” (care avea importanţă în realizarea distanţei faţă de ideal, și-n corectarea unor

---

1 Experienţa mistică este *“terra incognita* chiar și pentru episcopi și clerici”, spunea Teoclit Dionisiatul, în “Flori atonite" (1990).

2 "Fariseii și cărturarii au pus mâna pe cheile Cunoașterii și le-au ascuns. Nu numai că n-au pătruns ei înșiși înăuntru; dar nu i-au lăsat să intre nici pe cei ce doreau".

automăguliri); și indiferenţă la aspecte administrative, cum a fost în cazurile când în aşezămintele românești se înstăpâneau grecii sau rușii, să „orienteze”. Alteori, ascetismul românesc a avut evenimente revelatorii. Și mereu preocupări de comunicare a experienţei desăvârșirii către cei mulţi.

Între cele două faze ale comuniunii cu Supremul – asceza și mistica – la români a predominat prima fază. De altfel, asceza este baza, este chiar „convorbirea cu Dumnezeu după ce au tăcut gândurile”.

Linia atonită, astăzi, redescoperă „maximalismul ascetic”: austeritatea practicii, după modelul patristic ideal, așa cum l-au profesat marii anahoreţi din vechime. Este bineînţeles un ideal, nu spunem că este și o practică generalizată pe Sfântul Munte.

Faţă cu „maximalismul”, cum vom califica ritmul ascetic „lent” al românilor? Vom spune mai întâi că practica spirituală nu-i locul performanţelor; maximalismul nu trebuie văzut ca un teren al performanţelor, deci. Pe de altă parte, nu lentoarea lucrului e vicioasă, ci mimarea lucrului. În funcţie de aceasta trebuie evaluată calitatea unei practici. Când posezi virtutea răbdării – cum o posedă românii! – e preferabil să rabzi pentru Pronie, decât pentru Judecată.

Experienţa mistică e totuși un ideal necesar, ca miez de foc, *chiar* și-n vremile pragmatice și secularizate. Experienţa mistică este o pătrundere în taina mântuirii, în planul enigmatic cu privire la om. Ce plan are Divinitatea cu noi? Planul acesta – taina salvării, a eliberării – a fost revelat prin Hristos. El a arătat și Calea. Deci secretul nu mai este secret: a fost arătat tuturor. Și totuși, deși arătat tuturor, el rămâne greu de înţeles. De aici necesitatea unei lucrări „de toată vremea”, cu îndrumare înaltă și cu dorinţa puternică de a face.

Iar oamenii exemplari arată în chip frapant, uneori suprafiresc cum se practică aceasta. Ei ne fac mai concretă, mai la măsura noastră, cărarea spre împărăţie. Calendarul, adică rememorarea continuă a desăvârșirilor,

este un șir de repere ale salvării.

Fiecare nume acolo are dominanta lui sfinţitoare, are încărcătura lui energetică, harică, și modul lui specific de chemare la dubla împlinire: în veacul acesta, pentru cine cere doar eficienţă și personalitate; dincolo de veacul acesta, pentru cine cercetează scopul pontifical al existenţei.

Omul modern încă mai știe să folosească un asemenea repertoriu al vârfurilor. Astfel, fiecare zi ne cheamă, în felul ei, la desăvârșire.

„CUVINTELE DE FOLOS” ALE ASCEŢILOR: ÎNDREPTARE A VIEŢII ȘI ȘOC INIŢIATIC

Un pelerin ajunge la chilia ascetului. A auzit despre acesta și a venit de departe, să-l caute. Ascetul îi îngăduie, îl primește, îl citește. îl ascultă, dar mai ales îl citește. îl aude, dar mai ales îl vede până departe, până în urmă cu trei generaţii, cum reușea să te vadă părintele Arsenie Boca.

La plecare, pelerinul – penitentul sau râvnitorul – îi cere: „Părinte, dă-mi un cuvânt de folos!” Adică o propoziţie tainică de îndreptare a vieţii. Un cuvânt de folos cu caracter individual, potrivit numai ţie. Sau un cuvânt cu caracter universal, potrivit ţie pentru că este potrivit Firii.

Cuvântul de folos dat de un ascet sporit este mai preţios decât orice talisman. Este simplu, dar se gravează în minte. Și dacă îl ţii, el devine protecţie, el cheamă îngerul. Căci ce este îngerul decât „vestea bună” care te îmbărbătează și stârnește puterea ta!

„Împărăţia se silește”.

Un „cuvânt de folos” *auzit* este mai roditor decât unul *citit* în cărţi. Părintele duhovnic Dionisie, de la schitul Colciu de pe Muntele Athos, ne zicea: „Împărăţia se silește. Numai cei silitori vor răpi împărăţia lui Dumnezeu”.

Este un citat, un verset din Evanghelie, după Ioan, știam dinainte (într-o traducere românească, sună astfel: „Împărăţia se ia cu năvală”). Dar când am auzit acest verset rostit de părintele Dionisie, am avut subit o

reprezentare vie, proaspătă, copleșitoare a lucrării de sporire spirituală.

Secretul depășirii unui impas

Părintele Cleopa de la Sihăstria este căutat de multă lume pentru „cuvânt de folos”. Când i se cere „secretul” depășirii unui impas emoţional sau social, când i se cere metoda sporirii harului, părintele Cleopa răspunde că secretul este:

„Răbdare, răbdare, răbdare!”

În gura altui om, aceasta ar suna ca un enunţ obișnuit, sau cel mult moralizator. În rostirea părintelui Cleopa, aceasta răsună până în adâncul minţii tale: pentru că părintele are o mare energie a rostirii (o energie metasemantică, mai tare decât învelișul sonor propriu-zis); dar și pentru faptul că părintele ne comunică, prin aceste trei cuvinte, secretul propriei sale împliniri pe acest pământ.

O femeie i-a cerut părintelui Cleopa: „Ce să facă fiica mea, căci are mare spaimă de întuneric și de voci?”

Părintele i-a răspuns: „Să facă semnul sfintei cruci, asta să facă!”

Și a întărit rostirea cu un gest ferm, apăsat, izbit parcă, implicând toată fiinţa: semnul crucii făcut așa cum trebuie, ca trăire a credinţei în simbolul salvării noastre.

Pacienţii, penitenţii, râvnitorii

Cei care vin la un ascet sau la un înţelept, cei care bat la ușa chiliei, se împart în trei categorii: a) cei curioși; b) cei slăbiţi; c) cei râvnitori (sau ucenicii).

Unii, aşadar, vin din curiozitate: evident, cu o speranţă de beneficiu moral, cultural, existenţial; cu o așteptare cvasi superstiţioasă că „le va merge bine”.

Alţii vin pentru probleme de sănătate sau pentru probleme emoţionale. Pentru vindecare sufletească, pentru ușurarea „scârbirii”. Aceștia sunt pacienţii. Dar un pacient care vine la doctorul-ascet este în bună parte și „penitent”, ceea ce-i mare lucru.

Puţini sunt „discipolii”, ucenicii. Aceștia râvnesc iluminare sau har. Cercetează calea isihastă. Caută

maestrul vieţii lor. Li se pare că l-au găsit, sau li se pare că marii maeștri nu mai trăiesc în vremea de azi.

„De ce lipsesc astăzi marii duhovnici?” a fost întrebat Siluan Atonitul. Și el a răspuns:

„Lipsesc marii duhovnici pentru că lipsesc marii ucenici”.

Într-adevăr, trebuie să fii mare ucenic ca să vezi că în faţa ta stă omul ales.

Unii caută cu suferinţă și disperare, alţii cu oarecare indiferenţă, ignorând cât de grozavă este șansa întâlnirii cu omul sporit, ratând astfel clipa harică. Dar chiar cei împietriţi cunosc brusc o zare luminoasă la auzul „cuvântului de folos”.

Un pelerin a venit la stareţul Vasile de la Poiana Mărului și i-a zis: „Nu am duhovnic. Dă-mi un cuvânt de folos”.

Stareţul i-a răspuns doar atât: „Când nu ai duhovnic, să-l cauţi plângând”.

Un caz de vindecare prin cuvânt

Unii asceţi rostesc cuvântul vindecător înainte ca penitentul să spună pentru ce a venit. La Ion Ciobanu Pustnicul de la Râmeţi a venit o femeie slăbănoagă, adusă în spate de feciorul ei.

Pustnicul, de îndată ce a văzut-o i-a spus: „Pleacă de aici, femeie. Du-te și te împacă degrabă cu vecinul pe care l-ai blestemat și l-ai osândit!”

Femeia era uluită că pustnicul știa totul dinainte, prin clarviziune. A aflat astfel că blestemele aruncate de ea asupra vecinului s-au întors asupra ei (cum de altfel se întorc toate blestemele) și ea s-a îmbolnăvit, și doctorii nu puteau face nimic.

Întâlnirea cu pustnicul a fost hotărâtoare pentru ea. Deși pustnicul a rostit acea respingere retorică, femeia s-a cutremurat și a avut revelaţia că a încălcat o lege universală; ea a fost răscolită de această revelaţie, a cunoscut o bruscă transformare, a iertat, a ars ura ei, și-n acel moment s-a vindecat.

Cum să se roage oamenii?

Această întrebare a fost adresată de multe ori. Căci există o știinţă și un meșteșug al rugăciunii, există o rugăciune de cerere, de venerare, dar și una în care nu ceri nimic. Cum să ne rugăm?

Nu vom da aici răspunsurile docte ale unor teologi din cărţi, ci răspunsul simplu și practic al părintelui Teofil Părăian de la Mănăstirea Brâncoveanu:

„Ei să se roage cum pot, și atunci vor ajunge să se roage cum trebuie. Pentru mine e importantă angajarea în credinţă”.

Adaug și acest cuvânt practic al părintelui Teofil: „Dacă vezi filme necuviincioase la televizor sau la video, în rugăciune te întâlneşti cu ele, nu cu Dumnezeu!”

Cu ce începe desăvârșirea?

Ne vom referi la categoria aleasă a ucenicilor, a râvnitorilor.

Ucenicii au venit la un mistic și l-au întrebat:

„Am vrea să devenim sfinţi (desăvârșiţi), dar nu știm cu ce să începem!”

Misticul (Ruyszbroeck) le-a răspuns*: „Vos estis i-am sandi, sicut vuitis”.* Adică: „Voi sunteţi deja desăvârșiţi, în măsura în care doriţi”. *Sicuât vultis* se traduce prin „dacă doriţi”; sau: dacă veţi conștientiza desăvârșirea care se ascunde în voi, nemanifestată.

Astfel el le-a revelat taina: desăvârșirea este în tine, trebuie să iei cunoștinţă de ea. Cum luăm cunoștinţă de ea? Prin așezare, prin paza minţii, prin trezie. De aici începe meșteșugul meditaţiei creștine. Însă prima condiţie este dorinţa puternică. Ușor de aflat, greu de păstrat.

Ultimul cuvânt de folos: liniștea

Uneori, cerând un sfat, pelerinul este refuzat categoric. I se răspunde: „De ce să ţi-l dau, că tot nu-l ţii!”

Așa se face că părintele Benedict Qhiuș de la Mănăstirea Cernica, în ultimii ani ai vieţii, a refuzat să mai încredinţeze rugăciunea inimii unui monah chiar stăruitor.

În *Pateric* se povestește că un pelerin a cerut „cuvânt de folos” unui ascet, iar acesta a tăcut imperturbabil. Pelerinul a insistat, dar fără succes: ascetul continua să

tacă privind undeva în gol. Pelerinul a așteptat, iar după un ceas, exasperat, a întrebat: „De ce nu vrei să-mi dai un cuvânt de învăţătură?” Și a dat să iasă.

În fine, ascetul a răspuns:

„Dacă n-ai învăţat nimic din liniștea mea, ce-ai putea să înveţi din vorba mea?”

„CUVINTELE DE FOLOS” ALE ASCEŢILOR:

SCHIMBAREA MINŢII

Cuvintele de folos, primite prin viu grai, sunt adaptate căutătorului. Pentru cel slăbit, ele sunt medicament. Sunt dese cazurile de însănătoșiri miraculoase prin cuvânt *purificat.* Pentru cel vrednic și râvnitor, cuvântul *purificată*| sfinţilor este iluminare, schimbare a minţii. Este un șoc care face să tacă gândurile ca să vorbească Dumnezeu.

Evident, el schimbă mintea doar pentru o clipă. Schimbarea de o clipă trebuie făcută schimbare de durată-prin lucrare, prin asceză. În caz contrar, rămâne un fel de semănătură în piatră.

Cuvântul iluminător este paradoxal, enigmatic, biciuind raţionalul limitat.

Un râvnitor a întrebat: Cum să devin mai bun?

Ascetul a răspuns: Să nu faci binele în mod rău.

Cum rezultă că fac binele în mod rău?

Folosind greșit voinţa personală.

Pentru a folosi bine voinţa, e nevoie de îndrumător, care să taie voia personală. Aceasta se face prin „ascultare”.

„Cel ce vrea să se mântuiască, cu întrebarea se mântuiește!” zice o apoftegmă.

A apărut o adevărată „instituţie” a paradoxului. Enunţul șocant, percutant, e întâlnit în Evanghelii, și este ceva curent în practica iniţiatică. Or isihasmul, mistica ortodoxă, sunt iniţiatice. Ce înţelegem prin *iniţiatic?* înseamnă introducere în taina mântuirii omului, introducere făcută de la maestru la discipol, de la duhovnic la ucenic. Un prim sens al cuvântului „iniţiatic” trimite deci la această relaţie îndrumător – discipol. Un alt sens al

termenului: vizează trecerea de simţuri la spirit; de la cunoaşterea informaţională, la cunoaşterea revelatorie. Iar pentru acest salt mental, trebuie pregătit terenul minţii. Mintea cunoaşte o schimbare, ea „se mută de la veacul acesta”, la alt veac.

Modul purificării

Un râvnitor l-a întrebat pe un mare Bătrân, pe Varsanufie:

„Ce să fac cu mocirla pe care o am în mine, cu pornirea de a mă justifica, de a-mi da dreptate mie, și cu uitarea ce mă chinuie cumplit?” (*Fiiocalia,* vol. XI)

Așadar, el cerea *trei lucruri*: secretul purificării, vindecarea de trufie și memoria perfecţiunii.

Varsanufie a răspuns: „Cel ce are mocirla în sine, se eliberează de ea dacă voiește. Dar cel înfundat în mocirla exterioară lui, cu multă osteneală se poate smulge din ea. Deci e mai rău să fii înfundat în ea decât să o ai în tine”. (Hota noastră. Înţelegem de aici că primul ajutor în terapii sufletești este să se rupă, la modul concret, cu sursa conflictului, cu mediul viciat, cu contextul nevrotic.) „Cât despre pornirea de a te justifica – răul nu poate desfiinţa niciodată răul...” (H. n. Adică nu prin egoismul autoîndreptăţirii vei repara egoismul agresiv al celor din jur!) – Cât despre uitare, ea devine o calitate când servește la uitarea pornirilor instinctuale.

Ritualul primirii sfatului

Un cuvânt de folos nu-i o simplă anecdotă sau un aforism rostit „la gura chiliei”. Este necesar un anumit ritual al cererii și al primirii. Să te apropii cu sufletul desţelenit și cu mintea destinsă. Cu acea minte care mulţumește dinainte: „Întru toate mulţumiţi”. Să fii fără prejudecăţi, fără superstiţii.

Or mulţi din cei care vin să ceară sfat sunt trufași sau superstiţioși. Sunt împietriţi și lumina nu pătrunde. Se apropie de ascet fără acel elementar „bună ziua”, acel elementar „Binecuvântează, Părinte”, „Evloghite, Pater!” îmi amintesc cum un pelerin – sau ce-o fi fost – ieșea de la chilia părintelui Calinic Cărăvan, și zicea mefient: „E un

moșneag obișnuit, ce mai caută lumea la el!” Nu simţise nicio cutremurare. Iar altul, mai sporit, l-a întrebat: „Dar ai făcut metania de cerere și cea de primire? Ai făcut reculegerea de intrare?” Evident, cel nesimţitor nu le făcuse. Nu a știut să primească darul și, mai rău, pentru neputinţa lui era gata să clevetească.

Cuvântul unui ascet este încărcat de putere, totdeauna.

„Trebuie să socotim că tot ce iese din gura sfinţilor sunt spre folosul celor ce le aud. Tot așa trebuie să socotești și când, neîntrebând tu, îţi spune ceva un Părinte de la sine, mișcat de un gând după Dumnezeu”. (Varsanufie din Gaza, în *Filocalia* vol. XI)

Când ceri sfat cu dorinţa arzătoare de a-l ţine, trebuie să te reculegi în prealabil, eventual să postești înainte de evenimentul întâlnirii. Apoi, când îl ceri direct, trebuie să faci metanie, să te rogi să-ţi dea binecuvântare. După primirea cuvântului de folos, faci metanie și ceri iarăși binecuvântare de întărire.

Dacă în emoţia momentului uiţi să faci metania la primirea sfatului, ai micșorat darul.

Totuși, zice Varsanufie, „să nu socotești că porunca a fost golită de putere, căci a fost întărită prin ea însăși”.

Unii se codesc să ceară cuvânt de folos, de teamă că nu-l pot ţine. Acest impas trebuie depășit. Să fii conștient că, întrebând, „câştigi măcar smerenia”.

Căderea cu adevărul în gură

Ava Agaton îl întrebă pe Ava Antonie: „Cum voi putea ţine limba mea să nu grăiască minciuni?”

Iar Ava Antonie răspunde: „De nu vei minţi, multe păcate ai să faci!”

Acest răspuns este paradoxal și nu poate fi oferit oricui. Poate fi dat doar unui om curat, deștept și temător de minciuni. Unui mincinos, sau unui opacizat la minte, nu-i poţi spune acest paradox, ca să nu-i girezi cumva viciul.

Numai un ava către alt ava poate vorbi astfel. Și-n asemenea caz, reiese că nu există o aplicare mecanică a unor reguli de morală. De ce această șocare a moralei? în

realitate, este o socare a ipocriziei umane, a pretenţiei că omul poseda adevărul.

Mulţi confundă adevărul cu interesul lor, personal sau partinic. Știm că, sub comuniști, li se cerea oamenilor să-şi denunţe semenul, să-l toarne. Iar când victima nu voia să denunţe, securistul te acuza că ești „mincinos” și că încâlci „adevărul”. Care adevăr? Al cui? Pentru securist, „denunţul” însemna sinceritate şi adevăr.

Vedem deci că există o patologie a adevărului.

Caracterial vorbind, există oameni trufași, care pretind că au totdeauna dreptate, că deţin tot adevărul. Vorbim în acest caz de căderea cu adevărul în braţe”: părerea că tu ești curat și ceilalţi sunt murdari – pentru că te-au frustrat de plăcere sau avantaje. Paradoxul lui Ava Antonie avertizează asupra acestei patologii a adevărului.

Paza contra smintirii sau paza echilibrului emoţional

Un râvnitor s-a adresat părintelui Ioan din Gaza: „Spune-mi, părinte, cum să mă folosesc de *libertatea în lucruri* și ce este ea?

Părintele Ioan: „Libertatea în lucruri este adevărul spus pe faţă. Dar această libertate trebuie folosită numai faţă de o persoană care nu se smintește de ea. Căci nu toţi de zidesc prin adevărul spus pe faţă. Trebuie luat aminte să nu te folosești de libertate dacă de faţă este o persoană care se smintește cu ușurinţă de ea. La fel și tu: când pretinzi ceva și nu primești, să nu bombănești, să nu te necăjești, să nu te sminteşti. Ci să spui gândului: Sau nu poate să ofere ceea ce pretind, sau nu sunt eu vrednic și de aceea nu i-a îngăduit Dumnezeu să mi-l ofere”.

„Ce să fac dacă bănuiesc că acea libertate a mea pricinuiește cuiva sminteală?”

„Poţi să-l pui la încercare dacă se sminteşte sau nu”.

„CUVINTELE DE FOLOS” ŞI ÎNCEPUTUL ASCEZEI

Alegeri capitale: călugăria sau căsătoria?

Unii merg la pustnic să-l întrebe dacă să se călugărească sau să se însoare. Notăm această situaţie, căci și noi suntem întrebaţi de unii tineri care frecventează

Cercul filocalic „Oratio mentis” dacă să aleagă călugăria sau căsătoria.

Primul răspuns este că ambele opţiuni au o notă comună: ambele sunt o asceză. Adică au valoare numai dacă sunt trăite ca exerciţiu spiritual. Căsătoria perfectă este un exerciţiu spiritual, este un monahism *(monachos* înseamnă și: om unificat).

Un pustnic a răspuns la această întrebare-dilemă a tinerilor citând un pasaj din Evanghelie:

„Nu toţi pot primi cuvântul acesta *(celibatul),* ci numai aceia cărora le-a fost dat. / Fiindcă sunt fameni care s-au născut așa din pântecele mamei lor; sunt fameni care au fost făcuţi fameni (eunuci) de oameni; și sunt fameni care singuri s-au făcut fameni pentru împărăţia cerurilor. Cine poate să primească lucrul acesta *(celibatul),* să-l primească”. *(Matei,* 19: 11).

Castitatea este grea. Unii se nasc cu premisele stăpânirii simţurilor, cu potolire, cu un libido scăzut. Alţii se nasc cu o sexualitate accentuată, dar îşi iau în stăpânire simţurile, le controlează, le sublimează, și meritul acestora este mare.

Alţi râvnitori nu se pot autoeduca, și caută sprijin, se supun unei „chirurgii” psihice. Așa a făcut un preot senzual, Conon, despre care scrie în *Proloage.* Acesta, când spovedea o frumoasă persană, se aprindea de dorinţe erotice către dânsa. Și s-a rugat lui Ioan Botezătorul să-l vindece de această tulburare și patimă. Iar Ioan, prin viziune, i-a cerut să se vindece singur, prin stăpânire de sine, căci numai dacă se va vindeca singur va avea mare laudă. Preotul a încercat și nu a putut. Atunci Ioan Botezătorul, prin arătare în vis, i-a produs o inhibare a tropismelor libidinale, făcându-l pe preot imun la fascinaţia amoroasă a femeilor.

Alt caz de „chirurgie” psihică, întâlnit în tradiţia patristică, este cel al monahului Elia; acesta a cerut lui Dumnezeu o potolire a simţurilor, și ca urmare a fost „operat” în somn de un înger, după cum scrie Paladie în *Istoria Lausiacă.*

Între plăcere și realitate

Un tânăr din București merge la părintele Teofil Părăian și-l întreabă: „Părinte, nu știu ce să fac: să mă căsătoresc, să mă fac călugăr...”

Părintele a răspuns: „Dacă nu știi ce să faci, stai și aștepţi”.

„Dar dumneavoastră ce ziceţi?” insistă tânărul.

Părintele: „Mă, asta nu ţi-o spun eu, ci îmi spui tu mie!” în acest caz, părintele îi trezește celui șovăielnic conștiinţa de sine și puterea de decizie. Pe oamenii șovăielnici, ascetul nu-i trage de mână după sine. Cel mult, poate să șocheze inerţia lor, comoditatea lor, frica lor de angajare.

Căci adesea cei care întreabă, caută nu realizarea, ci plăcerea.

Vindecarea de șovăire

Varsanufie a fost întrebat: „Dacă mă rog lui Dumnezeu să-mi dea un răspuns la o alegere șovăielnică, cum să prind de veste că răspunsul vine? De câte ori să mă rog ca să capăt un răspuns?”

Varsanufie a răspuns: „Când nu poţi întreba pe bătrân, trebuie să te rogi de trei ori pentru orice lucru. Și, după aceasta (a treia zi) ia seama spre ce înclină inima ta măcar cât un fir de păr. Și fă aceea. Căci este vădită înștiinţarea, și ea se arată neîndoielnic inimii”. (*Filocalia,* vol. XI).

Rugăciunea de trei ori în trei zile împlinește o condiţie a creativităţii. „Rugăciunea întreită arată stăruinţa”, zicea părintele Dumitru Stăniloae.

Să te rogi fără obsesia de a căpăta răspuns „ca la carte”, ci cu așteptarea liniștii. Răspunsul se arată sub forma mulţumirii lăuntrice. Sau sub forma înclinaţiei de a face binele. Și ceea ce alegi atunci trebuie să urmezi cu consecvenţă.

„Dar de unde știu că va urma o alegere bună?” a întrebat un tânăr.

La aceasta, părintele Stăniloae a răspuns: „Chiar dacă în aparenţă nu se împlinește așa cum am cerut?

Dumnezeu o împlinește așa cum e bine pentru noi”.

Capcana unei mistagogii folclorice în legătură cu insistenţa pe cifra 3: vrem să demontăm o superstiţie a acestei cifre.

Cifra 3 are o valoare cantitativă (însemnând: stăruinţă minimă), și o valoare calitativă: căci ne evocă Sfânta Treime.

Am arătat că părintele Stăniloae dă un sens deplin pozitiv și ziditor cifrei 3, referindu-se la „întreita rugăciune”.

Dar semnalăm un alt caz: un cleric din Ilfov (nu-i dăm numele) conferă sens magic acestei cifre. E un cleric cu mintea plină de fantasme, unele spăimoase, pe care le induce și vizitatorilor săi (în genere, lume rurală, înapoiată cultured și vulnerabilă afectiv). Bătrânul propagă eresuri și, într-un interviu, zice astfel:

„Dacă ai avut un vis frumos sau nu, când te scoli să zici: Doamne, dacă acest vis este de la Tine, să mi-l

arăţi și la noapte, altfel nu cred!” Și apoi să-l mai ceri și a treia noapte, că abia atunci ai dovada că este de la Dumnezeu!”

Acest gen de fantazare este deviant, ca și ghicitul cu deschiderea aleatorie a Bibliei, practicată și azi pe alocuri.

Frica superstiţioasă de cifra 2, asocierea ei cu sensuri diabolice, este rodul unei imaginaţii magico-animiste, superstiţioase.

Cifra 2, la creștini, simbolizează dubla natură a lui Hristos, umană și divină –, exprimată într-o singură persoană. Când ortodoxul face semnul crucii, ţine trei degete împreunate, amintind Treimea „cea de-o fiinţă și nedespărţită”; iar două degete sunt pliate în palmă, și ele amintesc dubla natură a lui Hristos: istorică și dumnezeiască.

În acest caz, de ce să bagi spaima în mintea sătenilor că cifra 2 ar fi malefică?

„Un om cult e mult mai folositor decât un mistagog analfabet”, zicea Tereza din Ávila.

Asceza și luptele curăţeniei

Uneori sfaturile înţelepţilor sunt foarte concrete și la obiect. Un înţelept din anii noștri a fost întrebat de o călugăriţă tânără ce să facă atunci când o muncește dorinţa trupească. Ea nu vrea să părăsească viaţa monahală. Cum să se liniștească?

Înţeleptul i-a zis: Să mănânci verdeţuri! Că dorinţa sexuală se aprinde din mâncare grasă și din excese alimentare. Să eviţi lenevirea după masă, căci dorinţa se strecoară lesne în asemenea stări de reverie. Iar în perioadele de ovulaţie, când pofta e mai ușor de stârnit în imaginaţie, să baţi 1.000 de mătănii pe noapte".

La bărbaţii singuri, și la monahi, visele erotice sunt un semn că mintea lor n-a făcut saltul de la simţuri la spirit. Care-i soluţia? Sugestia medicului antic Qalenus (auto-erotismul!) nu rezolvă deloc situaţia.

Hristos a avertizat asupra ipocriziei castităţii exterioare. Este necesară o castitate interioară. De aceea astăzi duhovnicii îndrăznesc să rupă tăcerea jenantă legată de exprimarea simţurilor. Cuvântul iluminator și exerciţiul de despătimire eliberează mintea de conflicte refulate și o pregătește pentru isihia.

Micile ispite culinare

Cuvântul de folos are putere iluminatorie mai ales asupra celui vrednic, asupra celui înţelept. Pentru acestea, sfatul bun poate ţâșni de oriunde, și din gura unui copil.

Ava Macarie povestește că a întrebat pe un băiat care păzea boii: „Ce trebuie să fac, fiule, căci îmi este foame?" – El îmi spune: „Dacă îţi este foame, să mănânci!" (Bun!!! Un răspuns identic se întâlneşte în paradoxurile Zen.) – Am mâncat, și tot îmi este foame!

— Mi-a spus atunci: „Poate că ești un măgar, părinte, dacă vrei să rumegi neîncetat!" – Și atunci, zice Ava Macarie, m-am îndepărtat zidit de acel răspuns".

Înmulţirea harului

După ce-au întrebat despre sănătate, pelerinii sau râvnitorii vor întreba despre harismă. Cuvintele de folos, în acest caz, fac parte din îndrumarea duhovnicească, din relaţia maestru-ucenic.

„Ce făceau deci bătrânii că ajungeau așa de sus?” întreabă un tânăr.

Maestrul răspunde: „Nu aveau ceva străin în gură și în minte, decât Dumnezeu. Și ca să nu iasă ceva străin în vorbire, mai bine taci!”

„Dar dacă se ivește vreo nevoie să vorbesc cu aproapele, să spun din scripturi, sau din cuvintele bătrânilor?”

Ava Ammum zice: „Dacă nu poţi să taci, bine este să vorbești în cuvintele bătrânilor, căci mare primejdie este să vorbești din Scriptură”. *Când n-ai experienţă și luminare dumnezeiască. – (Din Patericul sinait).*

Un cuvânt purificat îţi dă un șoc trezitor: acesta este iluminarea de o clipă. Ca s-o fixezi în fiinţa ta, trebuie să înceapă asceza, adică repetarea neîncetată a iluminării. Rugăciunea neîncetată.

Mistica e faza finală a ascezei.

Cuvinte de folos „din altă lume”.

În rare cazuri, cuvintele de folos sunt dezvăluite – în vis sau în vedenii – de către părinţi care nu mai sunt în viaţă, sau de către îngeri. (Piu apreciem, decât pe subiecţi concreţi, implicarea subconștientului individual și colectiv în unele cazuri). Prezentăm succint două cazuri.

Un râvnitor s-a rugat pentru vindecarea unei rude, și a primit o reţetă medicală, în vis. Reţeta s-a vădit perfectă.

Un călugăr român, la Muntele Athos, a primit cuvânt de folos chiar de la Sfântul mare mucenic tămăduitor Pantelimon (martir din secolul IV, patronul medicilor). Pantelimon i-a apărut în vis, cu o concreteţe impresionantă, dându-i o soluţie perfectă într-un impas. (Vezi *Patericul aton it).*

Când apare în vis, îngerul are uneori forma unui bărbat îmbrăcat în alb. La asceţii îndelung purificaţi, astfel ei aduc vești și soluţii pe deplin eficiente, rezolvă probleme medicale sau spirituale. Chiar dacă ei sunt elaborări ale minţii, când provin din mintea purificată, ele au multă putere; ele ţâșnesc din arhetipul mântuirii existent în om.

Principiul treziei

Rezumând conţinutul „cuvintelor de folos”, deducem trei virtuţi capitale: milostenia, uitarea relelor făcute de alţii, lacrimile. Și trei harisme: dragostea (ca empatie, ca smerenie), asceza și puterea de judecată (sau „cunoaşterea duhurilor”).

Unii, primind cuvântul de folos, se luminează dintr-odată. Alţii sunt împietriţi, cer semne, cer minuni: speră că o minune le va topi împietrirea. Hristos i-a mustrat pe cei care cereau semne și minuni, și-i iubea pe cei care se luminau prin cuvânt și se vindecau prin credinţă, la vederea Sa.

La chilia unui ascet venea mereu un nevoitor. Stătea mult și nu întreba nimic. După trei ani, ascetul i-a făcut această observaţie:

„Tu nu întrebi nimic?”

Nevoitorul i-a răspuns: „Este de ajuns să te văd, Părinte”.

Acesta era cel mai pregătit să trăiască fiorul îmbărbătării numit în cărţi „venirea îngerului”.

un PROTO-ROMÂN ȘI RUGĂCIUNEA FOCULUI – SF. IOAN CASIAN – Practica desăvârșirii în ţinutul nostru are o tradiţie de aur. Primul nume mare consemnat de istoria ascezei creștine, la noi, este cel al lui Ioan Casian de la Gurile Dunării. S-a născut în anul 360. A trăit în același veac cu cei patru martiri de la Niculiţel (Tulcea) – Zotikos, Attalos, Kamasis și Philippos, scriși pe piatră.

În secolul VI, din aceste locuri va pleca Dionisie Exiguus („Smeritul”), cel care fixează anul zero al erei noastre, astfel că anul zero începe în România.

Se spune că, dacă un ţinut a dat un sfânt, toţi oamenii acelui ţinut au mari înlesniri la mântuire. Așa să ne fie nouă.

În căutarea maeștrilor Ioan Casian pleacă de tânăr din ţinutul dunărean, pornind în călătorie de învăţare tainică, în căutarea maeștrilor. Am zice: călătorie iniţiatică.

Ioan Casian prefigurează modelul etern al căutătorului de înţelepciune. El pleacă în Orient. Căci Orientul este, de milenii, locul marilor experienţe ale

desăvârșirii. În cazul de faţă, este vorba de Orientul creștin.

Din cărţile lui Casian, reiese că el a călătorit mult și cu entuziasm. Este ascetul călător. Căci există și o astfel de asceză. Există doar două tipuri de asceţi: călătorul și nemișcatul. Altfel zis:

— Tipul intensiv, ilustrat de Antonie cel Mare, care a stat numai în chilia lui, numai în pustia lui, peste 80 de ani, din cei 106 câţi a trăit (250 – 356). În acest timp, a ieșit doar de două ori din pustie și a mers la Alexandria să dea un îndemn creștin. Dar n-a mai ieșit a treia oară, când a fost invitat de împărat. A rămas în pustie, a luptat cu ispita, a biruit până la miracol, a convorbit cu Dumnezeu, a avut sute de ucenici. Ascetul model.

— Tipul extensiv, ilustrat de Ioan Casian, care a călătorit mult și departe, vizitând așezăminte călugărești, vizitând dascăli mari, dorind multă înţelepciune, împrospătat de spaţii inspirate, de întâlniri admirabile și de altare dătătoare de har.

Viaţa lui Ioan Casian este un roman iniţiatic, ascetic. Un cercetător englez chiar vorbea de „dimensiunea aventuroasă a duhovniciei creștine” reflectată în cărţile lui Casian.

Cărţile sale, mai ales *Convorbiri duhovnicești,* vădesc acel simţ de intimizare a misterului, care amintește de Milarepa (evident, acesta trăiește mai târziu). Cele trei călătorii iniţiatice ale lui Milarepa și practica sa pe lângă înţelepţii vremii permit o analogie cu cele trei călătorii ascetice ale lui Casian.

„Universitatea” pustiei Ioan Casian, împreună cu sora sa și cu prietenul său Gherman (și el dobândind viaţă de sfânt, mai târziu), au plecat în Orient. Prima călătorie duhovnicească a fost în Ţara Sfântă, la Betleem. Sora sa se va călugări și va rămâne până la sfârșitul vieţii într-o mănăstire din Betleem. Ioan Casian rămâne aici doi ani. Stă într-o chilie nu departe de peștera unde s-a născut Mântuitorul. Face asceză și ascultă sfatul duhovnicului; vizitează comunităţi mănăstirești din Siria și Mesopotamia.

O impresie puternică, din acelea care formează caracterul i-a lăsat-o întâlnirea cu călugărul Pinufie, mare anahoret al veacului: cel care, ajungând vestit, a fugit tot mai departe ca să scape de laudele oamenilor.

Urmează o altă etapă rodnică în viaţa lui Casian: călătoria în Egipt, în pustia schetică. Aici Casian și Gherman rămân 7 ani. Și, după o scurtă întrerupere, încă 7 ani. Casian ar fi vrut să rămână pentru totdeauna aici. Dar niște tulburări ivite îl silesc să părăsească Egiptul și pustia.

Ioan Casian avea din plin și vocaţia chiliei, vocaţie de anahoret, cum vedem din acești 14 ani petrecuţi în pustia schetică.

El spune, de altfel, că ambele feluri de vieţuire sunt folositoare: și cea de anahoret, și cea de obște.

În mănăstirea de obște e bine să petreci o vreme, pentru tăierea voinţei proprii. Iar după aceea, după despătimire, să rămâi în pustie pentru desăvârșire.

Acestea ar fi cele două aspecte ale unei experienţe complete.

„Să fugi de femei și de episcopi”.

A treia etapă a formării lui Ioan Casian a constituit-o întâlnirea cu Ioan Hrisostomul (Gură de Aur), la Constantinopole. În preajma acestui mare luminat rămâne 5 ani.

Este anul 400, cifră rotundă. Marele Ioan Hrisostomul începe să fie persecutat.

Oare de ce sunt persecutaţi oamenii mari? De ce patriarhul Teofil al Constantinopolului a început să clevetească și să-l calomnieze pe Ioan Gură de Aur? Din cauza invidiei, se vede. Dar oare de ce atâta invidie și ocară la un patriarh, la un episcop?

Se pare că atunci Ioan Casian, prieten întristat, a notat enigmatic această frază: „Monahul trebuie să fugă de femei și de... episcopi”!

Adică să fugă de legare afectivă și de ispitele apropierii de cei mari.

Misiunea în lume – Slujirea în 405, Ioan Cristian

merge la Roma, să-l apere pe Ioan Hrisostomul. Și să-l apere și pe Evagrie. Cei doi maeștri ai săi: Evagrie și Hrisostomul.

Etapa formării sale se încheiase. Începe etapa misiunii. La Roma, apără cu succes pe Ioan Hrisostomul.

Urmează 10 ani de interiorizare.

Apoi vine la Marsilia (în anul 415) unde întemeiază două mănăstiri. Ultima parte a existentei şi-o petrece la Marsilia, aici îşi scrie cărţile, aici scrie primul „regulament" monastic; primește binecuvântarea bisericii pentru a-și difuza învăţătura. Se ocupă de organizarea vieţii monahale și de cristalizarea metodei.

Azi, învăţaţii din Marsilia demonstrează cu aplomb că Ioan Casian este numai al lor. Așa cum noi demonstrăm că-i numai al „patriei".

Rugăciunea focului

De la acest mare proto-român, Ioan Casian, au rămas două „metode" pentru cei care caută desăvârșirea.

Metoda exterioară, sintetizând idei de la Evagrie și de la alţi părinţi filocalici, învăţând despre:

Despătimirea sau tămăduirea celor 8 păcate;

— Crucificarea propriei voinţe (mai ales în viaţa cenobitică);

Purificarea minţii de orice urmă grosieră, pentru unirea cu Hristos (mai ales în viaţa anahoretă).

El propune repetarea câtorva formule filocalice. Recomandă rugăciune scurtă și silenţioasă să ajute concentrarea. Iar ca să domini „valurile de gândire, agitaţia interioară" ei spune că singurul mod este: să ţii mintea nedezlipită de Dumnezeu.

Insistă mult pe dobândirea *discernământului,* „puterea de a deosebi lucrurile", „dreapta socoteală". Luând în dezbatere care este virtutea cea mai înaltă dintre cele trei (postire, despuiere, milostenie), el răspunde că cea mai înaltă între cele trei este... a patra: dreapta socoteală! Fără aceasta, orice virtute se transformă în contrariul ei!

Metoda secretă, despre care aflăm doar câteva jaloane,

și nu avem dreptul s-o spunem decât tot codificat. Metoda secretă este „rugăciunea focului”, o rugăciune mistică, „oratio mentis”, fără cuvinte. Este, cu un cod stabilit mai târziu, „rugăciune văzătoare”. O convorbire cu Dumnezeu care începe să se petreacă atunci când tac gândurile. Rugăciunea focului nu trebuie descrisă, ci experiată. Și foarte puţini o dobândesc într-un veac.

SUFLETUL LUI TRAIAN A TRECUT DIN IAD ÎN RAI

— Despre nemântuirea celor nebotezaţi –

Cu ani în urmă am făcut o documentare în Biblioteca Vaticanului (beneficiind de o bursă din partea guvernului italian, după ce publicasem cartea *„Noaptea împăratului).*

În imensa bibliotecă de la Vatican – labirint cu multe încăperi văzute și altele tainice, unele îngăduite și altele secrete – mi-am propus mai întâi să caut două lucruri:

„Jurnalul de campanie în Dacia” al lui Traian, jurnalul despre care se spune că a fost pierdut, sau *făcut* pierdut, încă din antichitate, din el păstrându-se numai *cinci cuvinte*: „înde Berzobim deinde Aixim processimus”.

„Dosarul” pentru încreștinarea postumă al lui Traian, tentativă făcută în Evul Mediu și rămasă nefinalizată. Încercare de „recuperare” la creștinism a unui împărat cu o viaţă și o posteritate de excepţie.

Efectul rugăciunilor pentru morţi

Ideea scoaterii lui Traian din Iad, de la muncile veșnice, i-a venit lui Qrigore cel Mare, din imensă admiraţie pentru faptele acestui împărat.

Qrigore cel Mare, zis Qrigorie Dialogul, trăiește între anii 540 – 604. El începe să se roage pentru scoaterea lui Traian din Iad în anul 592, deci la aproape cinci secole după moartea lui Traian (în 117).

Qrigore cel Mare și-a îngăduit acest febril demers având două premise: știa că Hristos însuși pogorâse în Iad, a spart porţile Iadului, ca să aducă iertare de păcate primului om, Adam, și să scoată astfel omenirea de sub povara păcatului originar. În același timp, Qrigore cunoștea puterea rugăciunii; el era un vizionar și un „intim” al cetelor îngerești. Știa că prin rugăciune poţi

depăși spaţiul și timpul, hotarul lumii nevăzute. Știa că rugăciunea e vehicul de călătorie în lumea nevăzută și unealtă de purificat orice necurăţenie. (Ne amintim că, în anii noștri, părintele Teofil Brașoveanu le spunea unor fantaști tineri care așteptau extratereștri: „Farfuriile zburătoare ale ortodocșilor sunt... rugăciunile!”)

De altfel, Qrigorie Dialogul nu era un visător abulic, nu era un fantast „călător în astral”. El era adeptul treziei; și din experienţa sa, și din cultul misticilor (principala sa lucrare este *Dialogul,* sau despre sfinţii italieni) că viziunile se purifică prin trezie. El știa în ce măsură, prin rugăciune, poţi avea o acţiune directă asupra spiritelor morţilor.

Se înţelege că acţiunea lui a șocat gândirea teologică. Chiar dacă el este o mare autoritate, problema purificării postume a unui nebotezat rămâne spinoasă.

Împlinește Traian condiţiile creștinării și ale canonizării?

La Vatican, mi s-au dat să citesc și regulamentele, din timpuri vechi și cu adausuri ulterioare, cu privire la condiţiile sfinţirii. În primul rând, regulamentul de bază: *Descreta et ordo conficiendi – processus în causis beatificationis et canonizationis sanctorum,* emis la Roma pe vremea papei Urbanus VIII.

Pentru Traian, se găsesc multe argumente pozitive, pe primul loc fiind omenia sa care are o profunzime creștinească. A fost milostiv cu săracii, cu văduvele, cu deposedării. A pedepsit pe delatori care, până la el, se bucurau din câştiguri provenite din turnări. A făcut poduri și fântâni, și lui Dumnezeu îi sunt plăcute acestea. Era evlavios, și pe Columnă, el este reprezentat mai mult în ipostază de sacerdot, mare preot, decât în ipostază de mare general. Evident, religiozitatea lui era rău orientată, căci era păgân. A arătat relativă înţelegere faţă de creștini: nu a fost un persecutor sângeros.

Din corespondenţa împăratului cu Plinius cel Tânăr se vede înţelegerea lui Traian. Plinius, ca guvernator într-o provincie, îl întrebă în câteva scrisori ce să facă el cu niște

creștini pe care i-a arestat pentru că nu voiau să aducă jertfe la idoli. împăratul îi răspunde (s-a păstrat această corespondenţă) că să le dea drumul după ce aceștia vor da o declaraţie formală că renunţă la numele de „creștin”. Înţeleg din corespondenţa lui Plinius că unii renunţau formal la acest nume, păstrând însă în sufletul lor, și-n modul lor comportamental, credinţa în tiristos. Oricum, știm că persecuţiile religioase au fost reduse pe vremea lui Traian, și Traian îl sfătuia pe Plinius mai curând să-i împiedice să se întrunească și să le limiteze extinderea, decât să-i aresteze.

Succesul și dojana divină

Aflăm că, prin rugăciunile sale, Grigore cel Mare „l-a izbăvit pe Traian din veşnicele munci, deși fusese un împărat păgân și închinător la idoli”.

În noaptea în care a avut confirmarea izbăvirii lui Traian, Grigore cel Mare a avut o viziune și a auzit glasul lui Dumnezeu:

„Rugăciunea ta am auzit-o și dau iertare lui Traian împăratul; dar tu să nu mai faci niciodată rugăciuni pentru păgâni”.

Această dojană divină poate să fi apărut în mintea lui Grigore și ca efect al culpabilizării. Dar mai sigur este o sentinţă care să prevină pe alţii, să-i oprească de la acest exerciţiu de contactare a sufletelor celor decedaţi. Căci dacă unui sfânt ca Grigorie Dialogul i s-a îngăduit acest lucru, o singură dată în mod excepţional, acest gen de comunicare nu poate fi îngăduit ca să nu se încurajeze a cădea în practici spirituale.

Sunt păreri că acest episod ar putea fi o legendă, în Evul Mediu au circulat multe legende cu Traian. Oricum, naraţiunea acesta figurează în mai multe surse istorice și teologice, cea mai veche fiind în cartea *„Viaţa lui Grigore cel Mare”* de Paolo Diacono, scrisă nu mult după trecerea lui Grigore la cele veșnice.

Mântuirea necredincioșilor este posibilă?

Mântuirea lui Traian *fără botez* pune o mare problemă teologică despre gravitatea căreia se întreabă

mai târziu PseudoPaolo, care adaugă că Grigore ar fi fost pedepsit că a făcut „să ridice la sfinţenie un om nebotezat”.

Constatăm însă că în calendarul ortodox figurează și unii profeţi din Vechiul Testament, deci nebotezaţi. Căci calendarul, memorie a sfinţeniei ei, pomenește oameni care au făptuit pentru istoria salvării speţei.

Dar chestiunea mântuirii lui Traian intră în contextul încurcat la dezbateri lungi despre mântuirea păgânilor, sau răscumpărararea marilor damnaţi. Și azi mulţi îi întreabă pe preoţi cum să se roage pentru sufletul unui copil care a decedat înainte de a fi botezat? Sau cum să se roage pentru o rudă care a murit nebotezată din cauza contextului ateist-comunist prin care a trecut. Cum să obţii iertarea, sau chiar mântuirea, pentru asemenea suflete? Ce slujbe se pot face? Sau cum să te rogi pentru cei care au plecat din lume nelegiuit?

Chestiunea salvării lui Traian merita o soluţie specifică. Sf. Toma de Aquíno dă această soluţie, cu autoritatea lui, afirmând: „Acel Traian, la rugăciunile fericitului Gregorius Magnus, a fost rechemat la viaţă *(ad vitam fluierit revocatus)* și astăzi a primit graţia prin care obţine iertarea păcatelor și, ca urmare, slobozirea de la pedeapsă (*imunitatem a poena).*

IZBĂVIREA LUI TRAI AH ŞI ECHILIBRUL PSIHIC AL URMAȘILOR

De când se cercetează viaţa după moarte?

Sfântul Qrigorie Dialogul, în afară de rugăciunile pentru salvarea sufletului lui Traian, s-a făcut cunoscut și prin studierea unor cazuri de „viaţă după moarte”. El adună multă cazuistică, fie din mărturii de epocă, fie din contact direct. În acest sens el anticipează cu mult cercetările actuale despre fenomenele din vecinătatea morţii.

El scrie despre un ostaș care a murit, apoi a revenit la viaţă și a povestit cele văzute pe lumea „cealaltă”: Era acolo un pod de trecut. Dincolo de pod, livezi înverzite și oameni în haine albe. Și o casă aurită din care venea o

mare lumină. Cei nedrepţi cădeau de pe pod, într-o apă mâloasă. Iar cei drepţi treceau dincolo.

Altă dată, Grigorie Dialogul observă că un muribund, în ultimul minut a avut o viziune, a strigat pe nume patru profeţi și a spus că merge spre ei. Grigorie zice: „Acest fapt probează că va fi cunoaştere și conștienţă în viaţa de dincolo, dacă omul, încă în trupul său coruptibil a recunoscut oameni pe care nu i-a văzut niciodată”.

Astăzi spunem că aceste viziuni ale muribunzilor mărturisesc nu despre moarte, ci numai despre vecinătatea morţii și fenomenele psihice speciale survenite în preajmă atunci.

Sufletul și mintea

Grigorie Dialogul repertoriază multe cazuri miraculoase, uneori făcând chiar concesii unor accepţiuni populare, vrând să dea o carte „deliberat populară”.*

Despre puterea ofrandei, el constată un efect miraculos concret. Un om naufragiase pe o insulă pustie. Camarazii, crezându-l mort, au adus ofrande în pomenirea lui. Și acela, pe insula pustie, a primit hrană în chip neașteptat, și s-a întărit, rezistând până ce a fost descoperit. Hrănirea la distanţă putea să fie și un transfer energetic operat cu un suport ceresc, precum ofranda, și recepţionat în condiţii extreme, de supravieţuire.

Discipolul: „N-am văzut sufletul ieșind din trup, la muribunzi. Ca atare, există suflet?”

Grigorie: „Dar l-ai văzut tu oare în timp ce el locuia în trup?”

Sf. Grigorie era, aşadar, familiarizat cu misterele și contactele cu lumea nevăzută. Când se ruga pentru sufletul lui Traian, el simţea ca și un contact cu acesta și pipăia cu mintea efectul rugii sale.

Arderea traumei psihice

Salvarea lui Traian din Iad este foarte importantă pentru urmașii săi vii. Traian a fost recuperat la creștinism, de Grigorie, pentru meritele sale, dar, mai sigur, pentru însănătoșirea urmașilor și pentru meritele urmașilor.

S-a constatat că persoanele care au avut o moarte necreștinească lasă în urmași o amintire traumatizantă. Cu efecte dezastruoase psihic asupra rudelor, în primul rând, apoi asupra

De altfel, Grigore cel Mare a scris cartea *Dialogul* (care i-a adus faima şi cognomenul) pentru a răspunde obiecţiei că, în Italia n-ar mai exista sfinţi și taumaturgi! cunoscuţilor. Aceștia pot decompensa o boală psihică fără să-i știe rădăcina, fără să știe că la bază se află un conflict religios.

Celebrarea unei Liturghii pentru oameni care au murit necreștinește aduce o bruscă dezlegare a minţii urmașilor.

Un penitent a întrebat: „Dacă cer celebrarea unei Liturghii pentru sufletul lui les care a murit necreștinește, are efect mântuitor asupra aceluia?”

Duhovnicul a răspuns: „În mod sigur, are un efect vindecător asupra ta”. Te dezleagă de o traumă.

Scoaterea sufletului lui Traian din Iad constituie o dezlegare de moștenirea psihică traumatizantă pentru o naţie întreagă.

Traian este un erou al Istoriei, este un fondator de etnie. Noi, românii, stăm sub o întemeiere violentă. Victoria lui Grigore cel Mare a ridicat această amintire traumatizantă de pe urmașii lui Traian. Este și o slăvire, dar și o terapie.

În chestiunea că Traian a fost mântuit de la chinurile veșnice prin rugăciunile Sf. Grigorie Dialogul, astăzi, la Vatican, părerile sunt împărţite. Unii privesc cu admiraţie acest demers. Altul mi-a spus cu ironie și mefienţă că acest caz ţine de „gafele unui hagiograf”!

Dante a avut experienţe mistice

După ce naraţiunea cu izbăvirea lui Traian de focul iadului a circulat la istoricii medievali, ea a fost preluată de Dante, în *Divina comedie*. Dante însuși a avut experienţe mistice personale, vise profetice; poate și extaze, deși când le așterne în carte sunt scrise cu „conștiinţa trează”.

În *Purgatoriul* (Cântul X), Dante exaltă virtutea lui Traian în dreptate și-n smerenie. Un fapt care a impresionat foarte tare sensibilitatea populară: Că Traian s-a aplecat la plângerile unei femei necăjite, și i-a făcut dreptate, iar gestul acela a făcut ocolul Romei. Poate un gest caracterial, poate doar unul făcut la timpul potrivit. Și-a câştigat brusc reputaţia de smerit*: „certa maxima humiliatio”.*

În *Paradisul* (XX: 43 – 48), Dante preia ca sigur că *„împăratul a murit creștin pentru că sufletul său scos din Infern prin rugăciuni făcute eficient prin speranţa vie cu care au fost adresate lui Dumnezeu, s-a întors pentru puţin să locuiască în trup (!) și a vibrat atunci cu atâta ardoare de credinţă să merite după a doua moarte Paradisul”.*

Deci pentru a se produce „încreștinarea” lui, suflet și trup trebuiau să fie unite, măcar pentru o clipă!

Droside, fiica lui Traian, a fost martirizată

Despre Drosida se știe foarte puţin, astfel că informaţia despre ea ţine în parte de legendă. Dar plină de tâlc. Purificarea definitivă a lui Traian, ispășirea completă, se împlinește prin martiriul fiicei sale.

În cartea mea *Noaptea împăratului,* am notat: „Pe 22 martie este pomenirea Sfintei Drosida, fiica împăratului Traian și a celor împreună cu dânsa cinci canonice”.

Într-adevăr, în calendarul ortodox figurează, pe 22 martie: Sf. Drosida și Sf. mucenic Vasile Preotul.

Duhovnicul meu, părintele Hae Manole de la Cărămidari, mi-a cerut să-i dau toate detaliile cunoscute despre această sfântă, care ar putea avea un impact profund pozitiv asupra minţilor noastre; un impact de două ori pozitiv: întâi ca fiică a unui împărat care, persecutând creștini, a plătit exemplar prin jertfa propriei sale fiice, ca martiră. În al doilea rând, ca mucenică proto-română (secolul II).

Părintele Manole era impresionat de această sfântă. Pentru că a venit vorba despre părintele Manole, vreau să-i aduc un cald cuvânt de pomenire. S-a născut în 1913 la Călinești, și a fost chemat la Domnul în Mai, 1997. A fost

unul din duhovnicii temeinici ai acestui timp. Puternic, dar discret cu folosirea puterii lui. Am simţit, câţiva ani, binefacerile prezenţei și însoţirii sale.

Revenind la Drosida, vom spune că informaţiile despre ea sunt foarte restrânse, iar în *Proioage,* de pildă, nu găsim decât atestarea numelui ei. Este ea realmente fiica lui Traian? Știm că Traian a avut *doi taţi* (cel natural și cel adoptiv), dar despre mama lui nu se știe nimic. Știm că n-a avut băieţi, la un moment dat se punea problema să adopte un fiu, pentru succesiune la tron; anturajul făcea presiuni să-l adopte pe Hadrian, dar el a refuzat. Istoria a consemnat că a avut un copil tainic.

Martira Drosida poate fi fiica lui Traian; sau o rudă apropiată, și memoria colectivă a perceput-o ca fiică, pentru a da mai multă slavă acestei jertfe întru Hristos.

O fiică, și încă mărtirizată, este o cunună și un har, pentru Traian și pentru noi, urmașii. Dacă îţi dă Dumnezeu o odraslă martir, posteritatea ta este preaslăvită.

RIDICAREA FEMEII CĂZUTE

(DE LA DESFRÂNARE, LA SFINŢENIE, I)

În istoria mântuirii sunt și cazuri uimitoare: saltul radical de la o viaţă decăzută la sfinţenie, prin arderea păcatului, purificare și har. De la trup slab, la putere suprafirească. De la sclavia simţurilor, la eliberare.

Procesul acesta excepţional se numește: „transfigurarea subiectivă a credinciosului prin participare la viaţa lui Hristos”.

Chiar aceasta este definiţia salvării, găsită în dicţionarele de teologie: „Lucrare a harului care produce în omul căzut starea de mântuire”. Desăvârșirea nu este un merit, ci *un dar,* pentru care te pregătești îndelung.

Spre nădejdea celor care sunt încă prăbușiţi, vom da aici câteva exemple de oameni care s-au înălţat din prăbușire: Maria Egipteanca (secolul V), Bonifaciu și Aglaia din Roma (sec. IV).

Știm și din tradiţia ascezei carpatice un caz de tâlhar care a cunoscut iluminarea hristică și s-a pustnicit. Dar acesta n-a intrat în calendar, iar atestarea sa de către

părintele Gala Galaction este mai curând legendară.

O tinereţe senzuală

Maria Egipteanca era o fată frumoasă, cu profilul feţei oriental, seducătoare și poftitoare de bărbaţi. S-a născut cu o dominantă senzuală deosebită. De aceea a și fugit de timpuriu din casa părintească (la 12 ani!) și a venit în orașul eterogen, multietnic și fierbinte Alexandria, unde se prostituează. Zicea că n-o făcea pentru bani, ci pentru plăcere. Zicea: „Nesăţioasă îmi era patima împreunării”.

Datele biografiei sale constituie o mare parabolă a transformării păcătosului. Dar baza parabolei este reală. Maria ducea o viaţă de risipă erotică. Era o voluptuoasă și avea succes nebun în Alexandria. Am putea s-o comparăm cu tristele celebrităţi sex-simboluri de azi, care, însă, ne îndoim că vor cunoaşte vreodată arderea impurităţilor.

Tinereţea Mariei trecea. Exacerbarea simţurilor și desfrâul ei au durat 17 ani.

Când avea 29 de ani, s-a petrecut cutremurul. Totul a început lent, mângâios, ca acele capcane ale jertfei. Maria a aflat că mai mulţi tineri vor merge la Ierusalim, să prăznuiască un eveniment religios. Cum nu avea bani pentru plata corăbiei, a zis:

„Trup am, și-l voi da în locul banilor de drum. Căci am mulţi îndrăgostiţi la cheremul patimii mele!”

Pe corabie, ea îi învaţă pe tinerii pelerini noi figuri amoroase, tot felul de „chipuri de destrăbălare”, pentru sporirea plăcerii. Această femeie este un personaj de roman despre înșelăciunile omului!

Dar, în sursele consultate, nu se zice nimic despre vinovăţia bărbaţilor pelerini de pe corabie, care s-au „ospătat” din acele plăceri. *Patericul* nici măcar nu-i mustră puţin – căci toată mustrarea cade pe „corupătoarea” de pelerini! Căci, deh, bărbaţii scriu istoria, nu-i așa?

Semnul divin și arhetipul mântuirii

Au ajuns la Ierusalim. Maria a mers și ea în rând cu ceilalţi, la biserica unde alergau toţi, să atingă lemnul sfânt al crucii regăsite.

Dar, la ușa bisericii, Maria a fost oprită de o putere nevăzută, care i-a stopat pașii, n-o lăsa să intre. Era ca un zid energetic de nepătruns. Maria a încercat de trei ori să treacă prin ușă, și de trei ori a fost oprită la prag de o putere invizibilă.

Acolo erau și alţi păcătoși – de exemplu, companionii ei de corabie – și totuși, aceia au putut intra. Dar ea probabil fusese *aleasă* pentru transformare, pentru salvare. Aleasă ca prin ea să se vădească puterea lui Dumnezeu. Văzând că este ţintuită în loc, ca și paralizată, și nu poate trece pragul bisericii, a cuprins-o plânsul.

Cei de azi se vor întreba: Era oare o putere obiectivă care o opri? sau era un blocaj muscular, determinat de nevoia inconștientă de auto-pedepsire? Tot una este. Căci puterea nevăzută acţionează prin mentalul nostru, activând spontan arhetipul vieţii dinlăuntrul nostru.

Neputând să intre, Maria s-a mâhnit foarte tare; a înţeles că nu este îngăduită de divinitate (sau de chipul divinităţii din noi), din cauza vieţii ei degradante, păcătoase. Un interpret raţionalist, sau poate vizionar, va spune că mentalul ei a elaborat frâna inhibatorie; și că mintea ei păcătoasă a elaborat un agent pedepsitor, un agent trezitor la viaţă adevărată. Tot minune se cheamă că a fost, indiferent ce explicaţie vom da. Căci minune este când se activează atât de măreţ arhetipul salvării dinlăuntrul omului.

Căinţă, asceza și dobândirea puterilor suprafirești

Mâhnită, zbuciumată, Maria a recunoscut decăderea și a promis ridicarea. A plâns și a făgăduit lui Dumnezeu că se schimbă pentru totdeauna. Și deodată, puterea nevăzută a lăsat-o să intre.

Atunci, în exaltarea victoriei sale, a auzit în creier un glas divin, și parcă era Maica Domnului care-i șoptea să aleagă imediat asceza în pustia Iordanului.

A fost fericită că i s-a adresat chiar Maica Domnului. Știa că ea este aleasă. Asceza, mortificarea începeau ca o mare fericire.

A cumpărat trei pâini, ca provizie, și a mers în pustie. Pâinile s-au uscat și au ţinut mult. Legenda spune că ele se înmulţeau singure, ca în cazul sfântului Ilie. Poate că pâinile au sporit singure, dar și nevoile ei alimentare au devenit mici, asceza producând eliminarea dependenţelor biologice.

A rămas în pustie 47 de ani.

Primii 17 ani au fost foarte grei (vezi simetria cu tot atâţia ani ai pierzaniei). S-a luptat cumplit cu poftele „nebune ca niște fiare sălbatice”. S-a luptat cu fantasme libidinale cumplite. Fie amintim că tot așa erau și luptele sfântului Antonie cu fantasmele erotice, adesea încarnate în scenarii chinuitoare, palpabile.

Maria îşi chinuia trupul casă reprime dorinţele cărnii sale. Zile și nopţi în pustie. Hainele de pe ea s-au rupt, și s-a acoperit doar cu părul ei. Complet însingurată. N-a văzut chip de om timp de 47 de ani.

Puteri suprafirești: levitaţie, profeţie, teleportare

Când a zărit-o, întâmplător, părintele Zosima – Maria se ruga ridicată de la pământ, în levitaţie. Părintele Zosima privea înmărmurit, nu-i venea să creadă că aceea e fiinţă întrupată, credea că-i vedenie. Dar ea i-a vorbit, spunându-i pe nume și citindu-i toate gândurile, l-a făcut profeţii, l-a citat din Biblie, mulţi psalmi, deși nu știa să citească și nu văzuse Biblia. Apoi părintele Zosima a văzut-o plutind peste apele Iordanului.

Ea călca pe ape, avea puteri supranaturale, și totuși se considera mereu nemernică și nevrednică de iertare, în extaz, trupul ei era teleportat la mari distanţe. Obţinuse toate darurile marilor asceţi. Și totuși se considera o mare păcătoasă.

La moartea ei, un leu din pustie se zice că i-a săpat groapa.

Oare chiar au existat atâtea puteri în trupul acela slab? Sau posteritatea, plină de admiraţie faţă de omul transformat, i-a adăugat noi minuni? Nu ne îndoim că a fost puternică și hărăzită. Chiar faptul că a rămas

bucuroasă în pustie 47 de ani arată că în ea se petrecuse o mutaţie cerească.

Mărturiile contemporanilor sunt elogioase; cu superlative, dar plauzibile. Firește, memoria colectivă, posteritatea, a adus accente de idealizare. Căci omul transformat stârnește multă laudă: el ne este o arvună a propriei noastre ridicări.

RIDICAREA BĂRBATULUI CĂZUT (**DE LA DESFRÂNARE, LA SFINŢENIE, II**)

În istoria transformărilor minunate, cazurile de femei preschimbate total sunt mai numeroase și mai dramatice decât cazurile de bărbaţi. Și Thaisa, și Maria Egipteanca, și Sfânta Fotina s-au ridicat pentru totdeauna, fără nicio întoarcere la viciu, fără nicio concesie.

Bărbaţii ne-au apărut mai vulnerabili la patimă. Am analizat cazuri de asceţi carpatici și ne-carpatici care au luptat cu ispitele, într-o altă carte *(" Terapia destinuiuf,* capitolul *Eros și rugăciune)*. În Pateric citim despre mulţi asceţi care nu s-au putut salva decât prin fugă, precum sfântul Martinian.

Privirea și hormonii

„Până și o privire vinovată mă ucide!" îi spunea o femeie bărbatului ei. Bărbatul o acuza de gelozie absurdă. Dar este vorba doar de gelozie absurdă? Să vedem. Biochimia a demonstrat că: a jindui în minte după o femeie, produce în bărbat reacţii hormonale și endocrine ca și când actul sexual ar fi început în realitate! Fantasma erotică – deși este numai un „substitut" de real – te va osteni mai tare decât realul însuși. Ce-i rău în asta? Când vorbesc simţurile, tace spiritul. Experienţa mistică este trecerea definitivă de la simţuri la spirit.

Tulburarea erotică a asceţilor

Legendara Citra întâlneşte un ascet în pădure, îl privește vrăjită. Se apropie de el. El se tulbură când o vede. El e gata să renunţe la rodul bogat al ascezei îndelungate. Căci și prin femeie vorbește o eternitate, o grijă teribilă a naturii de a păstra speţa umană. Citra l-a tulburat. A fost o tulburare, nu o ispitire. Adică Citra n-a

făcut-o pentru plăcerea ei. Ci, printr-o îngăduire a legii perpetuării speţei, ea vrea să-l mute, pe acel om sporit, de la asceza pustiei, la asceza căsniciei.

Căsnicia tot asceză este și, dacă ţi-o asumi cu responsabilitate, ca pe un exerciţiu spiritual, familia ar putea fi egală cu monahismul... De altfel, în orice alegere bună se află Dumnezeu.

Dumnezeu este simbolizat prin alegerile bune, după cum Eul este simbolizat prin obiecte.

Trei moduri contra viciului

Există chiar și preoţi, și monahi care se tulbură la vederea femeii frumoase. Și în vechime, și astăzi.

Din vechime, amintim pe monahul Conon, care slujea și ca preot. El se smintea foarte tare când miruia femei. Era bântuit de fantasme erotice. Și, învinovăţindu-se foarte tare, a vrut să părăsească preoţia, simţindu-se nevrednic.

Atunci a avut o viziune: Că a venit la el Ioan botezătorul și i-a zis: „Rămâi preot, că te voi ușura eu de războiul acela”, adică de poftirea femeilor.

Preotul Conon, curios de efectul acelei terapii prin viziune, s-a dus la slujbă. Și când a vrut să miruiască o fecioară persană, „îmbunătăţită, dar atât de frumoasă” (precizează *Limonariuf),* preotul s-a smintit de tot, și, disperat, a decis iarăși să fugă din mănăstire.

Iarăși i s-a arătat în vedenie Ioan Botezătorul, și i-a spus: „Prima dată, nu ţi-am luat cu mâna mea patima, ca să te lupţi singur, să biruiești, și astfel ai fi avut multă plată și frumoasă cunună. Acum te voi ușura cu mâna mea de acest război al cărnii, dar plată nu vei avea din lupta asta”.

Și Sf. Ioan l-a supus, în vis, la un fel de chirurgie psihică, l-a însemnat cu semnul crucii pe pieptul dezvelit. A doua zi, Conon, când a miruit-o pe preafrumoasa persană „nici n-a simţit că este femeie cu firea”.

Soluţia reprimării dorinţei nu-i bună. O patimă reprimată îl roade pe bărbat, sau îi dă acele vise umede, care fac dificilă lucrarea ascetică. Soluţia represivă duce la refulări.

Sunt trei moduri de preschimbare a naturii vicioase,

(a) Acţiunea interioară sau asceza: prin mutarea gândului mereu spre divinitate. Iar când apare o fantasmă erotică, o privești neutru, fără încântare, o lași să treacă; exerciţiul ajutător, conștientizarea că făptura ta este privită de ochi cerești și este bună numai dacă produce bucurie, și nu învinovăţire, (b) Acţiunea exterioară: metaniile și postul. Cât despre ajutorul posibil primit în vis, acea chirurgie psihică, este un semn că cel preocupat de schimbarea sa, cu căinţă și lacrimi, primește acest dar: activarea spontană a arhetipului mântuirii, (c) Modul radical de transformare, cum s-a văzut în istoria mântuirii, este martiriul, care arde rădăcina răului și dăruiește desăvârșire.

Bonifaciu cel Bun și uşuratic

Bonifaciu (sau Bonifatie) a trăit la Roma, pe vremea lui Diocliţian (sec. IV). Era vătaf pe moșia unei femei bogate: Aglaia. Trăia în voluptate și păcat cu stăpâna sa. Era și iubitor de vinuri dulci.

Se spune că era bun la suflet, și chiar înclinat spre cele religioase; dar aceste calităţi erau zădărnicite de pofte trupești și de amoralitatea sa structurală.

Dumnezeu a rânduit ca el să fie trezit la mântuire, întâmplarea a fost astfel: Aglaia – aflată și ea sub păcatul simţurilor și al indiferenţei la binecuvântare, fiind și ea *un amestec ambiguu* de bine și rău, de senzualitate și compasiune – i-a zis:

„Mergi în Orient, în Cilicia, unde au fost torturaţi creștini, și să aduci aici moaște de Mucenici, să le avem spre ajutor și vindecare”.

Iar el, glumind, euforizat de vinuri, a zis: „De vor aduce moaștele mele, le vei primi oare?”

Aglaia i-a zis: „Beţivan simpatic, du-te și fă ce te-am rugat!”

Iluminarea lui Bonifaciu și puterea suprafirească

Bonifaciu a ajuns în Cilicia. Tocmai atunci acolo se petreceau alte sângeroase persecuţii. El a asistat la torturarea publică a unui creștin. A fost cutremurat și s-a aprins de râvnă. A fost transformat cu totul văzând

minunile rezistenţei martirului. Bonifaciu s-a apropiat de cel torturat, a sărutat rana de martir și în acel moment s-a produs în el iluminarea cerească.

A mărturisit că este creștin, a fost legat și supus la tortură. Dar iluminarea îi conferea supraputere, așa că a scăpat teafăr și nevătămat din cele trei munciri: străpungerea corpului cu săgeţi de trestie, plumb topit vărsat peste el, aruncarea sa în cazanul cu smoală topită.

Trupul care nu arde în foc

Adesea întâlnim în vieţile sfinţilor acest fapt: că, supus la tortură, trupul sfinţit rezistă. Sfântul Pantelimon, patronul medicilor, de pildă, a fost supus la *cinci suplicii,* și a scăpat teafăr din toate cinci. Uneori martirii erau aruncaţi la fiare sălbatice flămânde, și fiarele nu le făceau niciun rău. Asta am înţelege-o prin comunicarea viului la nivel infracelular, sau la nivelul empatiei animale.

Dar uimitoare este mărturia că, aruncat în cuptor înroșit, sfântul scapă nevătămat. Și-n cazul lui Pantelimon, și-n cazul lui Bonifaciu, supliciul focului, al cuptorului înroșit, al cazanului cu smoală topită sunt uimitoare. Aceste minuni sunt adevărate și probabil că ele au contribuit la extinderea grabnică a creștinismului.

Vom spune însă că nu toţi martirii vădeau aceste mutaţii bioenergetice, și că ei, în genere, nu doreau să le obţină, nu se așteptau la ele. Dimpotrivă, ei așteptau cununa martiriului, ca, prin aceasta, să dobândească asemănare cu Hristos cel crucificat. Ei nu voiau să aibă parte de cruţarea de foc, ci voiau să sfârșească martiri ca să aibă parte de înviere. Minunea se producea la unii, la alţii nu. Măreţia lor este martiriul, nu miracolele. Cei care nu cunoșteau miracolul, primeau cu extaz cununa de martiri. Și sunt multe cazuri când, în arenă, fiarele flămânde sfârtecau credincioși. Dar și atunci se petrecea un miracol: în timp ce fiarele îi împresurau, ei cântau imnuri de slavă și mulţumeau pentru nunta cerească.

Știinţa nu neagă calitatea de miracol

Analizând situaţia corpului care nu arde în foc, omul modern a ajuns la niște concluzii raţionale. Este mai rodnic

pentru mântuire să accepţi ca minune asemenea situaţie. Dar nici explicaţia științifică nu micșorează calitatea acestor fenomene și, în general, nu înlătură cu totul calitatea de miracol. Adică ceva rămâne încă neexplicat.

Iată aşadar o posibilă explicaţie în cazul imunităţii la foc. Omul iluminat, omul identificat cu corpul-duh (corpul cauzal sau dumnezeiesc) nu arde niciodată. Pentru simplul motiv că duhul nu arde niciodată în foc. Aceasta e de altfel dovada că omul are și un duh, un corp-duh. Și dacă omul s-ar identifica – prin credinţă – cu acel corp-duh, nu ar cunoaşte nici ardere în foc, nici degradarea prin boală.

La urmă, lui Bonifaciu i s-a tăiat capul. Însoţitorii săi i-au găsit moaștele și le-au cumpărat cu 500 de galbeni; le-au adus la Roma, unde s-a închinat o biserică pentru el.

Aglaia s-a sfinţit și ea, prin asceză, prin rugăciune, intrând și ea în calendar.

He îngăduim o referinţă metaforică pe seama numelui martirului: din Bonifacies („faţă bună”, adică om cu aparenţă bună), el a devenit Bonifatum („soartă bună”, om cu destin ales).

DEOSEBIRI ÎNTRE „MINTEA DE FEMEIE” ŞI „MINTEA DE BĂRBAT” X

FIZIOLOGIE ȘI SIMBOLISTICĂ RELIGIOASĂ

Mucenica Eugenia cea deghizată în bărbat în „Vieţile sfinţilor” găsim câteva cazuri (voi semnala două) de femei care au urmat calea monahală deghizate în bărbat și stând în mănăstiri de bărbaţi.

Cuvioasa mucenică Eugenia a trăit în secolul III, secolul martirilor. Ce se știe sigur despre ea: S-a născut la Roma într-o familie nobilă. A fost atrasă la credinţa creștină de sfinţii lacint și Protus. A fost martirizată de împăratul roman Valeriu (în anul 260) sau, după altă sursă, de împăratul Galeriu (262). A fost înmormântată în cimitirul Apronian. Acestea sunt datele istorice. Tradiţia a mai transmis detalii biografice care, deși n-au fost confirmate documentar, sunt plauzibile și semnificative pentru istoria mântuirii.

Așadar, tatăl Eugeniei a primit o dregătorie în Egipt, unde s-a mutat cu toată familia. Tatăl i-a impus fiicei o căsătorie ilustră. Eugenia a refuzat. S-a hotărât să urmeze calea monahală. Episcopul din Heliopolis i-a permis să îmbrace haine bărbătești și să intre într-o mănăstire de bărbaţi. Hu ni se spune care a fost motivul „întemeiat” al acestei deghizări. O fi fost nevoia de ascundere, să n-o găsească părinţii? Sau dorinţa de viaţă spirituală mai „bărbătească”? Sau poate că nu exista vreo mănăstire de maici în zona Heliopolis? Oricum, Eugenia s-a travestit cu binecuvântarea episcopului.

În mănăstire este foarte silitoare. Este aleasă „stareţ”! apoi începe un necaz. O jună din Heliopolis s-a îndrăgostit de frumosul stareţ! și îl curtează insistent, vrând să facă amor. Cum juna nerușinată din Heliopolis nu avea succes, trece la bârfe și denigrare, acuzând că „stareţul” a violat-o!

Târâtă în acest scandal, „stareţul” Eugenia a fost nevoită să-și dezvăluie identitatea feminină, arătând astfel că nu avea cum s-o violeze pe juna nerușinată. Eugenia îi șochează astfel pe toţi și obţine admiraţia tuturor. Tatăl ei, cucerit de personalitatea fiicei, se convertește imediat la creștinism și este martirizat. Eugenia se întoarce la Roma și este martirizată și ea.

Pomenirea sfintei Eugenia, în Ajunul Crăciunului (iar la catolici chiar de Crăciun) este determinată de înţelesul numelui ei. Eugenia în grecește înseamnă bun prin naștere” sau „nobil înnăscut”, și exprimă ideea de naștere fericită, renaștere mântuitoare.

Cuvioasa Eufrosina, alt caz de travestire

Sfânta Eufrosina a trăit în secolul V. Așadar este secolul în care se impune o altă cale de sfinţenie: nu martiriul, ci asceza.

Creștinismul devine, din secolul IV, religie oficială în Imperiul roman. Începe epoca marilor mistici din pustia schetică, din pustia sinaită, apoi din mănăstirile și schiturile din imperiul bizantin și până în marginile Sciţiei Minor proto-românești. Calea sfinţeniei este acum alta:

creștinii nu-și mai jertfesc viaţa prin siluire și sânge, ci prin exerciţiu mental.

Eufrosina este și ea fiică de om mare. Tatăl ei găsește un mire ilustru. Eufrosina nu-l vrea; ea iubește viaţa monahală. Ea lasă lumea, pe ascuns. Se deghizează în bărbat (fără binecuvântare!), îşi ia numele de *Smarald,* și intră într-o mănăstire de bărbaţi din pustia schetică (Egipt). Motivele deghizării ei sunt clare: să nu fie descoperită de părinţi, care o căutau peste tot, dar nu le-a dat în minte s-o caute în mănăstiri de bărbaţi! Și scrie la *Pateric.* „Și ea strălucea în mijlocul bărbaţilor precum și piatra scumpă, ce se cheamă smarald, strălucește în mijlocul celorlalte pietre”.

Eufrosina-Smarald a stat aici vreme de 38 de ani! Intrase în mănăstire la 18 ani. Ea moare în mănăstirea aceasta, la 56 de ani. În ultimul ceas, ea l-a vestit pe tatăl său să vină grabnic la mănăstirea aceea și i-a dezvăluit identitatea.

Tatăl, „înspăimântat de o bucurie peste măsură” trăiește o traumă iniţiatică, și se călugărește. El preia chilia și rogojina fiicei sale, nevoindu-se acolo până la sfârșitul vieţii.

Un singur lucru rămâne discutabil. De ce nimeni nu a obiectat că monahul Smarald nu avea barbă, știind că toţi pusnicii creștini au această podoabă capilară. Într-un regulament vechi al Athosului, am găsit chiar scris că nu erau primiţi în mănăstiri cei fără barbă; sau dacă soseau prea tineri și imberbi, erau lăsaţi trei ani, iar dacă în trei ani nu le creștea barbă, erau îndepărtaţi de pe Sfântul Munte.

Poate au existat, în alte locuri, și excepţii, iar Eufrosina-Smarald a fost una dintre acestea…

Schimbarea minţii prin exerciţiu mintal

Ambele cazuri discutate de noi au o greutate simbolică ce o depășește pe cea istorică. La cele două călugăriţe, schimbarea hainelor vrea să simbolizeze un proces de schimbare a minţii, să sublinieze modificările mentale din timpul ascezei.

nivelul simbolic, aici este foarte important.

Amândouă persoane au nume simbolice:

Eu + genia. Înseamnă „naștere aleasă, naștere fericită.

Eu + phrosyne: „eu” = bun; „phrosyne” vine de la *phren,* mintea.

Așadar, numele s-ar traduce: Minte bună, minte aleasă, smerită.

Cât despre piatra preţioasă *smarald,* ea simbolizează „ochiul al treilea”, ochiul pineal, ochiul cu care misticul îl vede pe Dumnezeu.

Așadar, chiar de la nume se subliniază sensul pilduitor al vieţii sfinţite. Travestirea celor două femei sugerează procesul psihic de „transformare a femeii în bărbat”, expresie prin care se înţelege „dobândirea virtuţilor”. Cuvântul „virtute” provine din latinescul „vir”, însemnând bărbat.

Aceste două cazuri ne permit deci să mutăm discuţia de la fiziologie la simbolistică spirituală. Sensul pilduitor al vieţii celor două sfinte: în aparenţă, ele și-au masculinizat aspectul fizic, prin haine. În esenţă, ele și-au *finbărbăţit* mintea.

Au suferit o transformare lăuntrică, de la dominanta afectivă, la dominanta raţională.

Asceza dezvoltă raţiunea (trezia). Raţiune, în limba greacă, se spune *logos* și este de genul masculin. Kaţiunea este simbolizată prin *înger.* Venirea îngerului este o expresie desemnând sensul progresiei spirituale.

Știm că există și deosebiri fiziologice între mentalul feminin și cel masculin. La femei este notabilă intuiţia, și o mai activă funcţionare a hemisferei cerebrale drepte. De aici, o mai lesnicioasă exprimare a tipului de gândire „black box”, o gândire creativă care are însă nevoie de „supunere la real”. Acest tip de gândire este o premisă favorabilă dobândirii „minţii bărbatului”, adică a minţii binecuvântate cu raţiune, cu logos. Vom spune, însă, că multor bărbaţi le lipsește „mintea de bărbat”. De aici înţelegem că discuţia depășește fiziologicul.

Maxim mărturisitorul despre cele trei stadii ale minţii

Maxim Mărturisitorul ne ajută să înţelegem perfect simbolistica în cauză. (Vezi *Filocalia,* vol. III, întrebarea 25). El distinge trei stadii ale minţii, dinspre natural spre divin: a) mintea de femeie; b) mintea de bărbat; c) mintea de Hristos.

Orice rugător, indiferent de sex, poate trece prin cele trei stadii ale minţii. Indiferent de sex, deci, în primul stadiu omul are „mintea de femeie", adică predomină pasivitatea, intuiţia, valurile emoţionale.

După o practică ascetică, se dezvoltă stadiul doi: „mintea de bărbat", adică dobândirea virtuţilor, a bărbăţiei îngerești. Îngerul-logos e reprezentat dintr-un bărbat în veșminte albe.

Stadiul ultim este dobândirea „minţii lui Hristos": puritate desăvârșită, kenosis (golire), atribute divine. Kenosis: Mintea fără concepte, fără forme, fără închipuiri.

Aceste referinţe sunt mistice. El se adresează râvnitorilor, practicienilor rugăciunii minţii.

Cât timp mai ai în minte „chipuri", scenarii emoţionale, forme tu ai „mintea de femeie". Căci femininul este conţinutul subconștientului și personificarea manifestărilor psihice.

Apoi mintea rugătorului alungă chipurile și formele și conceptele; ea devine activă, este trează, este „mintea de bărbat".

„Iar cap al lui Hristos, adică al raţiunii negată tainic prin depășire, este Mintea ridicată în chip absolut și infinit peste toate și în tot chipul. Pe aceasta, Hristos cel înţeles spiritual ca Raţiunea Minţii prin fire, o face cunoscută celor vrednici. Pentru că zice: Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl".

La aceasta, continuă Maxim Mărturisitorul, se ajunge prin iniţieri tainice, indemonstrabile".

Maxim Mărturisitorul mai zice: „Cuvântul bărbat nu cuprinde și pe bărbaţii necredincioși".

Dovadă clară că nu se referă la sexul omului, ci la un

stadiu al minţii. Numai credinţa conferă atributul de bărbătesc unui om.

Astfel, Maxim Mărturisitorul elucidează propoziţia din Sf. Pavel: „Capul femeii este bărbatului lor. 1 1: 3 – 10).

„Bărbat” înseamnă minte activă, minte iniţiată în teologie mistică, „mintea când se roagă sau proroceşte, adică primeşte învăţătură sau învaţă pe alţii”.

Femeia care se roagă sau proroceşte, care primeşte învăţătură sau învaţă pe alţii, are minte de bărbat.

Deşi am insistat pe aspectul simbolic, ca folositor în moştenirea isihastă, încheiem prin a spune că atât Sfânta Eugenia cât şi Sfânta Eusofrina au trăit în realitate, în carne şi oase, lăsându-ne nouă exemplul salvării lor.

DE LA ATHOS LA TISMAHA

Un deget de la mâna sfântului

Septembrie. Popas la Mănăstirea Tismana. Cu bunăvoinţa şi însufleţire, maica Evloghia ne conduce la racla cu sfintele moaşte făcătoare de minuni. Aici se află singura relicvă din corpul Sfântului Nicodim: un deget de la mâna dreaptă. Degetul arătător, ca să ne arate Calea.

Unde este corpul său? Nu se ştie. După 7 ani de la trecerea sa la cele veşnice, moaştele sale au fost scoase din mormânt (intacte şi cu miros frumos) şi au fost aşezate în raclă. Dar vremurile erau „cu multe răzmeriţe”, şi ucenicii sfântului le-au ridicat din biserica Tismana şi le-au ascuns. Sfântul însuşi a voit aceasta, arătându-se în vis unui călugăr şi egumenului, şi poruncindu-le la amândoi să fie ascuns. Azi nimeni nu ştie unde sunt tăinuite. (Doar un alt vis profetic le-ar putea revela?)

Cronica scrie: „Au fost lăsat numai un deget de la mâna sfântului şi crucea de plumb ce-o purta el la gât”. Acest deget şi crucea de plumb aduc „tămăduiri de boli la cei ce cu credinţă năzuiesc”.

Mi-am apropiat tâmpla de acest deget minunat care a ţinut pana când sfântul Nicodim a scris şi decorat cu desene *Tetraevanghelu!* Degetul cu care făcea semnul crucii şi arăta Calea. Simt la tâmplă nu numai răcoarea organică, dar şi o binefăcătoare „briză”, fiorul legăturii

între noi și alt veac.

Afară, vedem stânca pe care este clădită mănăstirea”. Cine clădește pe piatră, nu se teme de surpare! ne spune acum maica Evloghia. Se referă și la stânca muntelui, dar și la piatra credinţei.

Am stat pe piatra aceea și mi-am amintit scene și minuni din viaţa sfântului Hicodim de la Tismana, pe care le scriu aici spre întărirea noastră.

Legământul și despătimirea

Sfântul Hicodim (1320 – 1406) se trage din români macedoneni de pe Valea Timocului (azi Serbia). Vine din familie vestită, înrudită poate cu Basarabii. Legenda acestei înrudiri s-a creat pentru că Hicodim a fost consilier de taină a patru domnitori: Vlaicu Vodă, Radu Vodă, Dan Vodă și Mircea cel Bătrân. Credem că este o înrudire nu de sânge, ci câştigată prin vrednicie și har.

De mic, se vădește scăpărător la minte. Citește Biblia și se umple de râvnă spre Hristos; se hotărăște spre viaţa monahică. Marile hotărâri ale vieţii sale au venit toate din inspiraţie divină, după străfulgerări vizionare, ni se spune. Numai astfel se face pasul spre hiperviaţă.

Hicodim se îndreaptă spre Athos. Deși foarte tânăr, îşi justifică ferm opţiunea, în faţa unui duhovnic:

„Hu pot să mai rămân în lumea aceasta înșelătoare, nici să văd slavele ei cele deșarte, ca niște năluciri mincinoase, și nici înălţarea mea în slujbele politicești. Vreau să urmez calea cea plăcută Domnului, pentru mântuirea sufletului meu”.

Sună ca un legământ. Pe care l-a și respectat.

A rămas pe muntele Athos mai bine de 25 de ani.

A ucenit și s-a rugat, mai întâi în obște, la Mănăstirea Hilandaru. Și-a însușit artele atonite: caligrafie, pictură, lucrare în argint. Dar și Teologie și limbi străine: grecește, latinește, slavonește; iar armânește (aromâna) și sârbește știa din copilărie.

Apoi s-a retras ca anahoret într-o peșteră. Aici a făcut asceză dură și rugăciune isihastă. S-a supus „la cele mai aspre nevoinţe monahicești, încât se mirau toţi sihaştrii”. A

deprins lucrarea dumnezeiască a rugăciunii inimii, a obţinut despătimirea şi iluminarea. Odată cu aceasta, a obţinut darul vederii înainte şi a facerii de minuni.

Cursa onorurilor şi misiunea

A fost hirotonit în iermonah şi a ajuns egumen la Mănăstirea Hilandaru. Cât a fost egumen, a extins obştea la 100 de călugări, multietnici: sârbi, greci, români, macedo-români şi bulgari.

Dascăl al rugăciunii lui Iisus, părintele Micodim cerea ca toţi călugării să practice sistematic *oratio mentis,* rugăciunea minţii în inimă. Acest stil de generalizare a meditaţiei isihaste a fost reluat, mai târziu, de Paisie de la Meamţ. Prin darurile sale, Micodim ajunge vestit pe tot Athosul. El este ales Protos sau proto-epistat, întlistătător în conducerea Sfântului Munte.

Între anii 1337 – 1347 pe Athos se structurează mişcarea înnoitoare cunoscută de-acum înainte cu numele de „Isihasmul”. Din lucrarea duhovnicească a lui Micodim reiese că el a participat direct la această mişcare. Credem că era în relaţie apropiată cu Qrigorie Palamas, promotorul isihasmului.

Au fost ani zbuciumaţi: isihasmul era atacat, era acuzat că-i erezie! Dar după apărarea – scrisă şi rostită puternic – a lui Qrigore Palamas, isihasmul învinge. Qrigore Palamas moare în 1359. E semnificativ că Micodim părăseşte Athosul la puţin timp după aceasta, în 1360.

Şi de această dată, Micodim pleacă în urma unei viziuni. Prin vedenie şi glas dumnezeiesc, el primeşte îndemn să construiască mănăstiri pentru întărirea ortodoxiei primejduite. În vedenie, i se înfăţişa cu precizie imaginea locului unde trebuia să construiască Mănăstirea Tismana. Dar, ca să identifice „pe teren” imaginea aceasta, el a trebuit să peregrineze 15 ani! în aceşti 15 ani, până a identificat locul indicat de vedenie, el a întemeiat câteva mănăstiri şi altare, întâi în sudul Dunării, apoi în Nordul ei. Se oprea din loc în loc, credea că a ajuns, dar glasul divin îi spunea: „Nu aici! mai mergi!” Şi Nicodim înălţa un altar, şi mergea mai departe. În anul 1375, el a identificat locul

acesta unde este azi Tismana.

A început construcţia. Ca să găsească cel mai potrivit loc pentru masa sfântului altar, a făcut un post de 40 de zile, așteptând glas de sus. Și cum glasul de sus nu s-a dezlegat, a făcut post și rugăciune încă 3 zile, după care, într-o stare de extaz mistic, a știut totul.

Am povestit acestea ca să vedem de unde venea puterea uriașă a acelor oameni de demult.

Trei desăvârșiţi într-un secol

S-a apreciat că, într-un secol, pe planetă, există doar trei oameni care au atins desăvârșirea, până la îndumnezeire. Nu știm dacă pentru vremea sa Nicodim.1 fost unul dintre cei trei. Dar atât de multe daruri s-au adunat în el încât credem că ar putea fi unul din trei.

Tradiţia spune că Nicodim umbla pe ape și astfel a trecut Dunărea, plutind, când a venit în Ţara Românească.

S-a atestat că mergea prin foc fără vătămare.

Tămăduia orice boală trupească și sufletească, alunga răul din persoane demonizate. Citea gândul oricui.

Avea darul de a transmuta o substanţă în altă substanţă. Daruri atestate de martori care au scris, căci la unele minuni au asistat și voievozii acelor zile (Mircea cel Bătrân, Sigismund al Ungariei), care aveau cu ei scribi și cronicari.

Împăratul Sigismund l-a vizitat pe Nicodim de la Tismana căutând vindecare pentru fiica sa. Prinţesa s-a vindecat lângă Tismana, la simpla evocare a numelui lui Nicodim.

Mersul prin foc nicodim trece proba focului după o provocare interconfesională.

Trebuia să-i dovedească lui Sigismund al Ungariei că Dumnezeu îşi arată puterea Sa prin credinţa ortodoxă. Micodim apare astfel în ipostaza de apărător al neamului său în faţa expansiunii occidentale, fiu atât în faţa expansiunii catolice, cât a împăraţilor occidentali care foloseau catolicismul ca armă politică. Azi vedem clar aceste lucruri. În istorie, adesea, politica a făcut o armă din religie, coborând-o la pământ. Religia este un sfert

iluminare și trei sferturi politică – așa au făcut oamenii din ea. Și în acest caz ce face iluminatul? Evident, se transformă în apărător, chiar dacă prin asta el coboară la pământ. Cât timp pe planetă există triburi și gândire tribală, iluminatul devine apărător al tribului său. Ecuaţia rămâne valabilă și astăzi, se vede.

Așadar, Sigismund împăratul spune:

„Părinte, arată-ne nouă azi puterea lui Dumnezeu. De vei intra în foc și nu te vei vătăma, atunci cu adevărat învăţătura ta este plăcută lui Dumnezeu, și eu voi primi legea ta cea sfântă (ortodoxă) după sfatul tău”.

nicodim poruncește să fie aprins un foc mare din bușteni de brad. În acest timp, el se roagă fierbinte. Apoi ia crucea în mâna dreaptă și Evanghelia la piept, iar diaconul Antonie, ucenicul său, ia cădelniţa. Au înconjurat de trei ori focul cădelniţând. După ce a binecuvântat focul, a pășit pe jăratic urmat de diaconul său, „unde au stat mult timp, fără ca focul să se atingă de ei”. Aceasta s-a repetat de trei ori. În Acatistul său, Condacul 8, scrie că a stat în mijlocul jăraticului mai mult de două ceasuri.

Împăratul Sigismund, copleșit de această nouă dovadă a sfinţeniei, s-a convertit la ortodoxie.

Astăzi, intelectualul sceptic vrea să iscodească raţional cum se petrece mersul prin foc. Explicaţia ar fi aceasta: când omul s-a identificat cu duhul, nu arde, pentru că duhul nu arde. Mai rămâne de cercetat însă laina acestei identificări.

Printre miracolele sfântului Nicodim pe primul loc stă harul de a polariza în jurul lui energiile: a pus la lucru patru voievozi și sute de oameni să construiască mănăstiri și să înnoiască firea. A făcut din Tismana o capitală” culturală, un focar de răspândire a isihasmului în tot Orientul creștin, ţinând legătura prin corespondenţă și mesageri cu Athosul, cu Serbia, cu Bulgaria, cu Patriarhia ecumenică.

Printre minunile sale, socotim și faptul că a adus adevăratul isihasm în ţinuturile din Orientul creștin, între care și Ţara Românească.

„Războiul” isihast din veacul XIV

Isihasmul românesc este contemporan cu cel atonit și anterior altor zone din Estul creștin. La Athos, isihasmul, ca un curent spiritual conștient de sine, apare în secolul XIV, după acel „război” de întemeiere (*polemos,* în grecește înseamnă „război”, și, prin extensie, „polemică”) dus de isihaștii atoniţi, în frunte cu Grigore Palamas, contra adversarilor contemplaţiei, reprezentanţi prin Varlaam din Calabria.

Aromânul Nicodim se afla la Athos în acest timp, cum am notat, și era din „oastea” harismatică a isihaștilor.

A existat o „practică a liniștirii” mult înainte de secolul XIV, evident. A existat experienţa mistică a anahoreţilor din pustia schetică (Egipt) și din cea sinaită (Ţara Sfântă). A existat un meșteșug al liniștirii propus de Ioan Scărarul: rugăciunea monologhică. Experienţa mistică s-a făcut de la începuturile creștinismului.

Dar ea s-a structurat ca o mișcare coerentă, de renaștere spirituală și teologică, pe Athos, unde primește și numele de Isihasm, după grecescul *hesychia* (liniște lăuntrică).

Isihasmilde dinainte de isihasm în România a existată o viaţă ascetică atestată din paleo-creștinism. Dar s-a vorbit și de un isihasm dinainte de isihasm, la noi. Adică o tradiţie mistică, de predanie iniţiatică, și cu procedee precise de contemplaţie, datând din epoca dacilor. Venim dintr-o civilizaţie iniţiatică avansată care, mai târziu, s-a contopit cu civilizaţia informaţională a romanilor.

Dacă ar fi să credem legendei, „isihasmul” precreștin românesc, disciplină a cunoașterii miraculoase, s-ar fi prelungit, printr-un nucleu tainic și paralel cu creștinismul, până în anul 780 de la Izbăvitorul Hristos. Iar în 780, ultimul Decheneu (metre preot) român, după o viziune, a constatat că vechea asceză sau vechiul „isihasm” dacic s-a sfârșit, și mistica noastră va fi numai creștină.

Nicodim, când vine în Ţara Românească (1364), găsește monahi și anahoreţi: și la Vodiţa, și pe valea

Tismanei, și-n Ţara Haţegului. Dar el aduce aici rânduiala severă a Athosului, metoda rugăciunii inimii, și propria sa cunoaştere iluminatorie. Pe lângă aceasta, el face să sporească mult numărul monahilor.

Spunem că Nicodim de la Tismana întemeiază la noi isihasmul, „făcând să înflorească văile pustnicești”.

Isihaștii români se trag de la Nicodim și de la

Daniil Sihastrul; iar aceștia doi se trag de la Athos și de la Carpaţi.

Menţinerea iluminării

Este duminică seara și sunt la peștera lui Piicodim. Aici s-a nevoit el în ultimii ani de viaţă. După perioada de ședere la Prislop – altă mănăstire ctitorită de el – unde a copiat și ilustrat *Tetraevanghelul,* Nicodim revine la peștera lui de la Tismana. Din exemplul lui Nicodim înţelegem că iluminarea nu se obţine o dată pentru totdeauna. Focul ei se ţine aprins numai prin lucrare neîntreruptă. „Călugărul adevărat se călugărește în fiecare dimineaţă”, spunea un ascet.

Așadar, Sfântul Hicodim, după ce stabilește minuţios modul de a coordona toate mănăstirile organizate de el (7 la număr), se retrage definitiv la liniște și la cea mai aspră asceză. Aspră pentru aprecierea noastră, căci lui îi era dulce și cu încântare.

Stă în peștera lui toată săptămâna, în post și priveghere de toată noaptea, în rugăciune neîncetată. Coboară la mănăstire numai duminica și la praznice; săvârșea sfânta Liturghie, vindeca bolnavi, îmbărbăta pe cei slăbiţi, dădea învăţătură ucenicilor, mânca la trapeză. Apoi urca iarăși la peșteră, la liniște desăvârșită, la convorbirea cu Dumnezeu și, la urmă, la contopirea cu El.

UH SFÂNT CONTROVERSAT: ȘTEFAN CEL MARE

A fost Ștefan isihast pe Athos?

Călătorind la Athos, ani aflat acolo informaţia, neatestată documentar după câte știu, că Ștefan cel Mare, când era preadolescent, a avut o perioadă de ședere isihastă pe Sfântul Munte. Bătrânii pustnici din colibe atonite afirmă aceasta cu multă convingere. Ei îmi spun că

au primit prin viu grai această informaţie, transmisă oral din generaţie în generaţie.

Ştim că asceza autentică nu cere publicitate, şi chiar presupune xeniteia, adică „anonimatul” perfect. Adesea mari iniţiaţi îşi ascund ucenicia, lăsând-o să se vadă doar prin faptele lor. Aşa se crede, pe Athos, despre ucenicia lui Ştefan. (Despre Neagoe Basarab se ştie, însă, că a ucenicit pe Athos.)

Se spune că Ştefan a ajuns acolo la o vârstă fragedă. Un pustnic l-a învăţat meditaţia isihastă, rugăciunea lui Iisus. A obţinut, prin graţie divină, iluminarea.

Taina aceasta a răzbătut în câteva creaţii de epocă. Cercetătorul Oh. Teodorescu-Kirileanu, în 1903 a atestat o naraţiune populară foarte frumoasă, care seamănă cu o poveste tibetană, aş zice, despre Ştefan cel Mare copil, trăind o traumă iniţiatică într-o pădure, având revelaţia „unei lumini care ardea nemişcată sub ploaie şi vânt”. Ştefan pune mâna pe lumina aceasta, nimereşte într-o colibă-chilie, adoarme, doi bătrâni se roagă şi prevestesc că Ştefan va fi apărătorul credinţei. (Gh. T. Kirileanu, *Ştefan cel Mare şi Sfânt. Tradiţii şi cântece Populare, 1903).*

Kirileanu nu face vreo legătură între această naraţiune iniţiatică şi isihasmul atonit. Poate că acel moment iniţiatic, atestat de biografia folclorică a lui Ştefan Muşat copil, să preceadă intenţia lui de a se iniţia în puterile isihaste.

Ajuns domnitor, Ştefan a ajutat cu precădere Athosul, a construit acolo edificii, a făcut donaţii mari. „Ca şi cum acolo era casa lui!” – mi-a spus un părinte atonit. A înzestrat Sfântul Munte cu ctitorii, cu daruri de valoare, icoane, podoabe de metal preţios şi cărţi rare, ferecate în aur, azi fala arhivelor şi muzeelor atonite.

A fost un protector politic şi financiar al Sfântului Munte, într-o vreme când Grecia, înrobită de turci, nu avea cum să sprijine Athosul. Dacă totuşi popasul lui Ştefan pe Athos este o legendă, în mod cert se bazează şi această dărnicie a voievodului, pe aceste ctitorii, pe protecţia

materială a Athosului, pomenită cu evlavie chiar şi de grecii de la Sfântul Munte, până azi.

Împlineşte Ştefan cel Mare condiţiile sfinţirii?

În anul mântuirii 1992, a fost canonizat Sfântul Voievod al Moldovei (1431 – 1504). Pomenirea lui în calendare este pe 2 iulie.

În 1992 au fost canonizaţi şi alţi sfinţi români, între care Daniil Sihastrul, Antim Ivireanu, Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi, mitropolitul Iosif cel Milostiv, cuviosul Ioan Jacob Hozevitul. A fost un an de recuperări şi „primiri „în calendar, după ani mulţi de gâtuire ateistă. (în acelaşi timp, s-au făcut primiri abundente şi la Uniunea Scriitorilor: o spunem pentru un paralelism al deschiderilor spirituale şi al recuperărilor spirituale şi al recuperărilor post decembriste.)

Unii au privit cu rezerve sfinţirea „voievoduluiâmpărat" Ştefan.

Ştim că, pentru canonizare, sunt luate în considerare condiţii precum: viaţa ascetică închinată lui Hristos, calităţile minunate şi harice dobândite; dacă trupul are mireasmă bună după moarte, dacă moaştele sau mormântul său au făcut minuni de însănătoşire, n-au de îndreptare a vieţii cuiva. Postumitatea vindecătoare este importantă.

Aşadar de ce a fost făcut sfânt Ştefan cel Mare? Părintele prof. Ion Buga, în cartea *Ierarhiile fiinţei,* scrie: „Cazul sanctificării lui Ştefan cel Mare: există oameni sfinţiţi de Dumnezeu; alţii care se sfinţesc ei înşişi toată viaţa; şi, în sfârşit, iată un soi de sfinţenie mai rar: oamenii impun lui Dumnezeu sfinţirea unuia de-al lor". (p.80)

Din faptele lui Ştefan care ţin de sfinţenie, notăm: a fost un apărător al Bisericii strămoşeşti, a apărat creştinătatea „la porţile orientului"; a făcut din Moldova „Ţara Legii", înţelegând prin aceasta nu doar „ţara dreptăţii", ci şi a Legii revelate *(Thelema),* a credinţei. Luptele sale naţionale coincid cu un ideal religios al vremii: rezistenţa împotriva Semilunii; dar şi împotriva veleităţilor eterodoxe ale occidentalilor… A construit multe

mănăstiri. A fost voievodul care a construit cele mai multe mănăstiri și biserici (47 la număr) și schituri al căror număr nici nu se știe. Astfel că supranumele său canonic ar putea fi „Mărturisitorul”.

Eminescu și Eliade vor fi canonizaţi?

Pornind de la evenimentul sfinţirii voievodului Ștefan, s-a ivit întrebarea dacă tot ce-i valoare naţională deosebită trebuie trecut în calendarul creștin.

Există un calendar cultural și unul eroic, și altul religios. Uneori aceste calendare (cel mirean și cel religios) se pot întâlni. Chiar trebuie să se întâlnească.

Despre Eminescu, vedem că el a ridicat nivelul emoţiei pozitive la înălţimea sacrului. Dacă el a ridicat atât de sus emoţiile pozitive ale unui neam întreg, articulându-l la cosmic și divin, evident că lucrarea sa eliberatoare, mântuitoare, este reală. Unele rostiri ale sale au o incandescenţă mistică. Va fi el canonizat? Sau Mircea Eliade, un român de o anvergură extraordinară, prin gândire și rostire, având și un efect ecumenic cu totul aparte, ceva ce depășește istoria culturii și atinge istoria mântuirii.

Putem să vorbim și despre unii preoţi și scriitori români, morţi în chinuri mucenicești în închisorile comuniste: s-ar cere estimată posibilitatea canonizării unora dintre aceștia.

Poate fi sfinţit omul care a avut patru neveste?

Cei care au obiectat la sfinţirea lui Ștefan au gândit astfel: cum poate fi trecut în calendarul religios un om care a avut patru neveste (legale), dar și iubiri adulterine, și copii din flori! Deci voievodul a încălcat o poruncă revelată!

Problema dezlegării de păcate și a pocăinţei n-o decidem noi, și în niciun caz nu o explicăm în termeni mecanici. Ștefan a avut un duhovnic care i-a cântărit și dezlegat păcatul. Nu discutăm noi o dezlegare duhovnicească, oricât de isteţi am fi.

În Pateric sunt atestate cazuri de salt metanoic de la desfrânare la sfinţenie. În Pateric ni se sugerează că un

canon nu se judecă la modul rigid. Omul nu se judecă pe părticele. Harul nu-i suma meritelor din care s-ar scădea păcatele…

Chiar dacă l-am judeca după slabele puteri raţionale. Ștefan n-ar fi în pierdere. Adulterele sale sunt și o concesie făcută mentalităţii vremii, după care un voievod avea mai multe îngăduiri decât un om de rând.

După mentalitatea medievală, femeile voiau și căutau împreunări cu conducători harismatici, pentru a se bucura de odrasle minunate, cu ascendenţă sacră. Acest argument spontan al selecţiei naturale a funcţionat până târziu, preluat apoi la nivel folcloric chiar și în secolul XIX. Scriitorul Gabriel García Márquez în romanul *Un veac de singurătate,* a întâlnit această mentalitate în mediile tradiţionale din America Latină, când mamele îşi strecurau fetele virgine în patul generalului harismatic Buendía, obţinând astfel progenituri de excepţie, mai târziu însemnate cu o cruce în frunte (sacrificate tragic în final, poate ca proiecţie culpabilizantă a autorului nu și în realitate).

Piu facem mult caz de acest aspect al mentalităţilor, ci doar îl luăm în calcul la studiul epocii.

În credinţă nu contează păcatul justificat, ci păcatul purificat: curăţit prin canon și transformare. De aceea, nu justificarea lui Ștefan cel Mare a Moldovei a contat în canonizarea sa, ci înălţarea lui dreptslăvitoare. „Să te ridici după cădere, iar Judecata de apoi să te găsească ridicat!” îi spunea un isihast penitentului.

Harisma lui Ștefan îl ridică, în final, peste orice calculaţie omenească. Harisma lui s-a văzut și-n calităţile de apărător al credinţei și al neamului. El a purtat războaie cu marile puteri ale vremii și a biruit „in hoc signo”, sub semnul crucii. El, cu o oaste de ţărani luaţi de la plug, înfruntă un imperiu cu oștiri profesioniste și bine dotate. Înfruntarea între Ștefan și Imperiului Otoman ar echivala cu un război între România de azi și S.U.A. Și în această ecuaţie, Ștefan biruia prin har, care dădea o culminaţie priceperii sale de strateg. Apoi, după fiecare victorie, el

zidea o mănăstire, de slavă și mulţumire, știind că el singur nu ar putea realiza nimic. Mărturisind astfel, Ștefan este temeinic nu doar în istoria naţională, ci și-n istoria mântuirii.

STAREŢUL VASILE DE LA POIANA MĂRULUI

Al doilea Athos în „Preliminarii” notam că ascetismul român a fost „domol”, urmând mai ales paradigma înţelepciunii decât a misticii. Și că, marea virtute a răbdării, românul o strică uneori pe „calea Judecăţii”, când cu același efort, dar cu mai mult folos sufletesc, ar putea s-o investească pe „calea Proniei”.

În secolul XVII, „pulsul” religios este considerat ca fiind foarte scăzut, astfel că o mănăstire însemnată cum este Căpriana din Basarabia, este închinată mănăstirii Zografu de pe Athos, ca un fel de penitenţă! Actul de închinare este întristător; e, în realitate un exces de zel faţă de Athos, din partea voievodului Antioh Cantemir care face închinarea (la 1698). Același exces de zel păgubitor, îl arătase Vasile Vodă care închinase mănăstirea Dobrovăţ, cu consecinţe materiale și morale nefaste pentru viaţa mănăstirii.

În secolul XVII, chiar monahismul atonit are un puls scăzut și „domol”.

Ridicările periodice ale ascetismului românesc au ţinut de șansa apariţiei unor personalităţi mistice.

O renaștere isihastă se petrece în secolul XVIII, când asceza carpatică este socotită mai vie chiar decât cea atonită (aceasta rămânea totuși îndrăgită de dominaţia turcească). Și asceza rusească e în scădere în acel veac, sufocată de cârmuire, care interzicea pustnicia, iar pustnicii perservenţi fugeau să caute în alte părţi un spaţiu ascetic. Moldova apare ca o insulă salvatoare. Aici vor veni să se desăvârșească stareţul Vasile și monahul Paisie. Ei au venit din Ucraina, de foarte tineri.

„—... I se lipească de sihaștrii români, să vieţuiască un i < îi ei în singurătate și tăcere”.

Alala nădejde producea isihasmul românesc în acel timp, și atâta faimă îi adaugă stareţul Vasile încât un

călugăr de la Athos zicea:

„Al doilea Munte Sfânt se găsește la Poiana Mărului, în România” (vezi cercetarea lui Dario Roccanelo, *Rugăciunea lui Hsus în Scrierile Stareţului Vasile de la Poiana Mărului*). Administraţia acestui călugăr atonit ar fi fost și mai mare dacă ar fi cunoscut și alte vârfuri românești din acea perioadă, de pildă pe stareţul Gheorghe de la Cernica. Acest ascet remarcabil stareţul Gheorghe a avut și o reacţie împotriva slavizării, și a promovat ca în mănăstirea stăreţită de el să fie numai călugări români! Dar despre acest moment de seamă vom vorbi în alt loc.

55 de ani asceză

Dintr-o viaţă de 75 ani, stareţul Vasile a petrecut mai bine de 55 de ani în singurătatea Carpaţilor. A fost un fervent practician al „rugăciunii lui Iisus”, la tinereţe. Și un dascăl de isihasm, la bătrâneţe. Un dascăl de despătimire.

Când spunem singurătate, să distingem între două situaţii: singurătatea frustrării de semeni și de Dumnezeu, care este sursa tristeţii și a depresiei psihice; pe de altă parte, este singurătatea iubirii de semeni și de Dumnezeu, care rezultă din înţelepciune, și care dă rodul iluminării.

În anul 1710, când se aşază la schitul Dolhăuţi, Vasile „cel Străin” este deja hotărât în rugăciune. Va rămâne aici 20 de ani. În 1730, domnitorul Constantin Mavrocordat îl ajută să construiască schitul de la Poiana Mărului (lângă Râmnicu Sărat). Aici rămâne până la moartea sa, în 1767. Acesta e toată biografia lui. Fără evenimente mundane, ci doar cu marele eveniment sufletesc al rugăciunii.

Apărarea metodei

Stareţul Vasile a ieșit numai de două ori din pustietate. O dată a călătorit la Athos, ca să-l tundă în monahism pe Paisie Velicicovschi.

Și o dată a călătorit la București, chemat de voievod, la o întâlnire cu capii bisericești, ca să risipească îndoielile formulate în legătură cu practica sa isihastă.

La București, în faţa patriarhilor, a răspuns la

întrebări. A fost un fel de verificare. Căci orice personalitate proeminentă naște suspiciunea că „reformează” ceva; sau naște invidii, și de aici acuzaţia că aduce elemente personale.

Stareţul Vasile îşi expune învăţătura: este găsită corectă și fidelă tradiţiei de aur, așa că a fost binecuvântat și s-a depus mărturie în faţa sinodului, „că nimeni să nu aibă îndoieli asupra învăţăturii sale”.

De altfel suportul său doctrinar sunt 4 autori filocalici, „maeștrii” săi, pe care i-a tradus și i-a prefaţat: Qrigore Sinaitul, Pilotei Sinaitul, Isihie și Mil Sorskij.

Deși fidel tradiţiei isihaste și celor patru înaintași filocalici, prin experimentarea lor personală se propune un model înnoit, eficient: modelul stareţului Vasile.

Două faze ale meditaţiei creștine

Importantă pentru practica isihastă cu laicii este distincţia pe care o face stareţul Vasile între cele două faze ale ascezei:

— Rugăciunea lucrătoare;

— Rugăciunea văzătoare.

Rugăciunea lucrătoare, sau „rugăciunea practică” este faza când repeţi formula isihastă simplu, insistent, în vederea „adunării minţii” și a tăcerii gândurilor. Este ceea ce se numește „concentrarea”. Fără să-ţi propui vreun scop iluminatoriu. Pe această fază insistă stareţul Vasile. Această fază este îngăduită oricui. Râvnitorul laic în Rugăciunea lui Iisus trebuie să se ţină numai de această fază.

Şi, zice Stareţul, să nu ne descurajăm că iliimiii.il ea deplină o va dobândi doar unul din I o ooo de practicanţi.

„Destul ne este nouă, păcătoșilor și neputincioșilor, să cunoaştem măcar *urma liniștii minţii,* care este rugăciunea cea lucrătoare a minţii/ rugăciunea practică / cu care se izgonesc din inimă adăugirile vrăjmașului și gândurile cele rele, care este a călugărilor începători și pătimaşi”.

Și a mirenilor râvnitori, adăugăm noi.

Stareţul Vasile are în vedere că problema mare,

pentru căutătorii isihiei, nu este iluminarea. Ci sunt „gândurile risipite” și patimile.

Despătimirea: desfacerea atașărilor și rezolvarea nevrozelor

Stareţul Vasile vorbește altfel pentru începători: căci categoria infim de mică a avansaţilor, a iluminaţilor, nici nu are nevoie de prelegeri!

Începătorul luptă cu cele trei mari obstacole: dorinţa, ura și ignoranţa. Adică: jinduirea, ambiţia și otrava gândurilor rele. Așa se exprimă părinţii deșertului. Tot ei vorbesc de „duhul grăirii în deșert”, pălăvrăgeala în gând, grijile și amintirea durerii.

Acestea se manifestă fie ca dominante mascate ale vieţii, fie ca nevroze și psihopatii. Căci un aspect al „împătimirii” este boala psihică.

Împătimirea este o risipă energetică și o îndepărtare de Dumnezeu. Despătimirea presupune „cele trei lepădări”: de ego, de lucruri, de lume. Aceste îndemnuri vin din vechime, de la asceţii nilului, de la Ioan Scărarul. Rugăciunea lui Efrem Sirul, citită zilnic, este un bun instrument de despătimire. Dar mai ales, metoda „ascultării”, tăierea Voii, este secretul despătimirii.

Sabia care taie obstacolul este rugăciunea lucrătoare, faza principală a ascezei. Prima cheie a ascezei, aspectul cantitativ. Rugăciunea minţii de cinci cuvinte. „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă”. Concentrare monologhică. Evitând orice obsesie iluminatorie.

Stareţul Vasile el însuși se consideră „pătimaş”, el însuși spune că niciodată nu poţi fi sigur de despătimire. El însuși spune că a rămas toată viaţa practician numai al rugăciunii „lucrătoare”: repetarea celor 5 cuvinte, sau faza „meșteșugului.

Restul este taină

Pentru că stareţul Vasile a vorbit atât de mult despre prima fază, ar trebui nici să n-o amintim pe a doua, care trebuie să rămână tainică. Despre ea n-ar trebui să se scrie, nici să se vorbească, ea rămânând să fie spusă

numai la urechea discipolului de către îndrumător sau duhovnic. Cu atât. Mai ales în isihasmul cu laicii, informaţia îngăduită trebuie să fie strict la „faza lucrătoare” (concentrarea), baza ascezei. De aceea, despre faza a doua vom spune foarte puţin, şi parţial codificat, aşa cum găsim şi la părinţii deşertului. Faza „văzătoare” a rugăciunii decurge din prima, când s-au produs condiţiile apariţiei ei. Dar şi atunci, ea trebuie evitată. La faza „văzătoare” apar efecte speciale, iar cei „împătimiţi”, adică cei labili emoţional, adică toţi, vor cădea pradă înşelării. Vor confunda halucinaţia cu clarviziunea, transa cu extazul, exaltarea cu iluminarea. S-au văzut asemenea confuzii. Cunoaştem chiar un bătrân care s-a aciuat pe lângă o mănăstire şi care are succes la o anumită populaţie periferică: halucinaţiile sale (în general negative) el le dă drept „vedenii „de dincolo.

Stareţul Vasile, în secolul XVIII cerea „alungarea” fazei „văzătoare” aşa cum Sfântul Antonie cel Mare cerea ucenicilor să alunge îngerul dacă cumva le apare la rugăciune.

Calea împărătească

Stareţul Vasile mai aduce o precizare metodologică însemnată: cei care practică rugăciunea, asceza, să aleagă „calea împărătească”: adică isihasmu! nu în singurătate totală, de anahoret, ci în doi sau în trei. Mai ales în trei, recomandă stareţul.

Singurătatea totală, viaţa de anahoret, este îngăduită doar celor despătimiţi, care sunt pregătiţi pentru rugăciunea contemplativă. De aici începe mistica, experienţa comuniunii cu Dumnezeu.

Reluăm afirmaţia stareţului Vasile, când spunea despre el însuşi că este nevrednic pentru rugăciunea „văzătoare”, că se fereşte de ea, pentru că se ştie încă „împătimit”. El spune aceasta ca o culme a smereniei. Căci mărturiile despre stareţ arată că el dobândise rugăciunea „văzătoare” şi putere de învăţător; iar, după moarte, mormântul său s-a vădit făcător de minuni, aducător de vindecare.

VEACUL DE AUR AL ISIHASMULU1

Când un om mare se întâlneşte cu Munţii, se naște izbândă mare! zicea un gânditor. Este și cazul lui Paisie de la Neamţ, Paisie Velicikovski; un om mare prin înzestrări și prin lucrare de sine, Paisie se întâlneşte cu Munţii Carpaţi, cu mediul isihast din Carpaţi. Paisie a părăsit ţinuturile natale (Poltava) și a venit în Carpaţi la 21 de ani. Apoi a mers să întâlnească alt Munte mare, Athosul. Din aceste două întâlniri a rezultat o culme spirituală și isahismul a cunoscut „veacul de aur”.

Demitizarea ascetului ignorant

A existat o părere folclorică, după care ar fi suficientă asceza pentru a te ilumina. Ascetul analfabet nu a ajuns departe: a ajuns fie în autoînșelare, fie în alienare.

Au fost cazuri când analfabeţi bine îndrumaţi au ajuns la lumină. Dar a fi „bine îndrumat”, adică a avea un mare îndrumător, echivalează cu a urma o universitate! îndrumătorul face să dispară ignoranţa. Și totuși, prejudecata despre „meritele” ascetului „analfabet” s-a menţinut, și acel îndemn de a fi sărac cu „duhul” a fost rău interpretat.

Sfânta Teresa din Ávila în timpul ei, a contrazis această prejudecată și a avertizat că ignoranţa strică rodul ascezei. „Câte milioane de suflete se pierd din lipsa de instrucţie religioasă!” zicea. Între un monah ignorantrudimentar și un laic cunoscător al învăţăturii este preferabil ultimul! zicea.

Numai „ignoranţa” de după învăţătură este temei de iluminare.

Părerea prea bună despre „ascetul ignorant” s-a reafirmat odată cu romantismul religios al secolului nostru. Când această părere nu ascunde infatuare și autolingușire, ea poate fi o premisă de smerenie. Dar, spunem, ascetul ignorant care are un maestru iluminat se poate socoti dincolo de orice cădere în ignoranţă, căci un „gheronte” face cât o universitate. Atâta doar că apare întrebarea: Dar unde găsești un asemenea „gheronte”?

„Proletcultismul ierarhiei noastre”.

O părere foarte pertinentă am găsit la Andrei Pleșu. Acest filosof și gânditor însemnat al vremii noastre spune:

„S-a născut astfel un fel de mitologie răsturnată a religiozităţii fruste, aproape analfabete, care ar fi superioară religiozităţii capabile de dialog și discurs intelectual. Există o formă de proletcultism la nivelul ierarhiilor noastre religioase. În forme mai atenuate, sloganuri de luptă de clasă precum: moarte intelectualilor, noi muncim nu gândim, în varianta: noi ne rugăm nu gândim, există ca mentalitate în spaţiul unde ar trebui ca, dimpotrivă, valorile spiritului să fie apreciate. Știu că există anumite justificări pentru asta, știu că există un luciferism al intelectualităţii și o mișcare atee la rândul inteligenţei moderne, dar asta nu face să dispară legitimitatea intelectului ca atare. Iar Dumnezeu nu se supără dacă gândești, fiindcă el nu a făcut lumea ca să fie lăsată acolo unde e și să fie scutită de orice comentariu, de orice exegeză, de orice lumină a inteligenţei. Acestea sunt prejudecăţi grave care, la limită, ar duce la concluzia că oameni precum Origore Palama, Toma d'Aquino, Sfântul Anselm, Simion Moul Teolog, Maxim Mărturisitorul ar fi de evitat fiindcă sunt niște intelectuali. (...) Există riscuri ale intelectului prost folosit, dar există și riscuri ale emotivităţii prost practicate”. (Andrei Pleșu, „Coborârea gândului în inimă” în revistă, „Art-Panorama” febr. 1998.)

FORMAREA LUI PAISIE VELICIKOVSKI

Făgăduinţele pe viaţă

Prejudecata despre avantajele ascetului ignorant se spulberă încă o dată prin evocarea lui Paisie de la Neamţ.

Paisie dă modelul sintezei perfecte între învăţătură și exerciţiul spiritual.

Paisie (Petru pe numele primit la botez) s-a născut în 1722. Face studii academice la Kiev. Învaţă limbi străine: latină, greacă, poloneză, slavă veche, rusă și sârbă, și, firește, limba română.

Ni-l închipuim mare și falnic la statură. Dar în „autobiografia” sa (publicată recent la noi, la Editura Deisis din Sibiu) el ne spune că era plăpând la trup, fără

musculatură impresionantă, neputând face munci fizice grele. Dar puternic sufletește, cu multă voinţă.

Când îşi propunea ceva, întărea prin făgăduinţă, și respecta cu fermitate. Și-a făgăduit, în tinereţe, să nu bea niciodată alcool, și a respectat toată viaţa. N-a băut nici măcar vin deși, când era bolnav, i s-a recomandat puţin vin pentru întărire.

La fel, în tinereţe, și-a propus să nu clevetească și să fie la fel de discret, să nu judece pe nimeni, să nu osândească: „Doamne, dacă voi învinui vreodată pe cineva, chiar dacă îl văd păcătuind cu ochii mei, să se deschidă pământul și să mă înghită!” La sfârșit, constată: „Și prin harul lui Hristos am ţinut această făgăduinţă toată viaţa mea!”

Chiar când a condus obștea, el nu „denunţa” pe greșitor, ci îi dădea bună și eficientă îndreptare, individual, discret, demn, ca să încurajeze căinţa și ridicarea aceluia.

7 ani de asceză dură l. iiic vine în Moldova la 21 de ani, la Trăisteni și Dolhâuţi (lângă Râmnicu Sărat), schituri rânduite de Vasile de la Poiana Mărului. Este prima ucenicie a lui l’aisie, și ea durează 3 ani.

La 24 de ani, pleacă la Athos. Este a doua ucenicie intensă și durează 4 ani.

La Athos nu găsește îndrumător pe măsura exigenţelor sale. A căutat mereu un „bătrân”, știind că numai ascultarea te despătimește. Mu găsea. Dar Paisie deprinsese rugăciunea, îşi putea asuma o asceză solidară, de anahoret. Din relatarea schimonahului Mitrofan aflăm că asceza sa era dură. Mânca o dată pe zi, foarte puţin: câţiva pesmeţi, apă cu puţin oţet. Ţinea post negru de trei ori pe an. Bătea câteva sute de mătănii pe zi. Dormea foarte puţin, pe o scândură goală. Trăia în sărăcie extremă. Avea o stare lăuntrică de veșnică mulţumire. Mulţumea mereu lui Hristos că l-a învrednicit să imite întru totul sărăcia Lui. Repeta neîncetat rugăciunea minţii în inimă (oratio mentis).

Era mereu muncit de gândul că nu se despătimește total și că nu găsea un duhovnic căruia să i se predea în

ascultare.

Avea și un program de studiu neîncetat. Studia cărţi de patristică. Traducea din grecește autorii filocalici.

Pentru aceștia, Paisie a fost comparat cu sfinţii din vechime, cum astăzi nu se mai văd.

Veșnica invidie în acest timp, Paisie a stârnit invidia unor fraţi. Este acuzat de erezie (!) de către stareţul Atanasie cel Invidios, „bătrân în ani, nu și la minte”. Atanasie cel Invidios era potrivnic rugăciunii isihaste și, mai ales, potrivnic lui Paisie. Oare există personalitate excepţională care să nu fi stârnit bănuieli și împotriviri? întrebare retorică, sigur. Fără predici, fără ispite, nu există mântuire.

Paisie a apărut în faţa părinţilor atoniţi să se explice. El nu s-a apărat cu înverșunare, ci a apărat doar isihasmul. Părinţii atoniţi l-au găsit fără prihană, și Atanasie cel Invidios și-a cerut iertare.

Maestrul căii de mijloc în anul 1750 vine la Athos stareţul Vasile de la poiana Mărului. El îi recomandă lui Paisie să renunţe la această asceză anahoretică, să renunţe la singurătatea totală, l-a reamintit virtutea „dreptei măsuri” recomandată de Sf. Ioan Casian. l-a cerut să practice „calea împărătească”. Stareţul Vasile îşi făcuse din aceasta un principiu: calea împărătească și rugăciunea lucrătoare (concentrarea). Calea împărătească este asceza în doi sau în trei. Nici în obște, care îţi tulbură rugăciunea isihastă; dar nici în singurătate totală, care te poate rătăci. Evitarea extremelor, evitarea exceselor. La îndemnul părintelui Vasile, dar și pentru că rodul ascezei se împlinise, Paisie părăsește pustia și vine la viaţa de obște, organizând schitul „Sf. Ilie”. El mai rămâne pe Athos, la acest schit, mulţi ani – până-n 1763.

Popas la schitul lui Paisie de pe Athos

La Sfântul Munte, atm ajuns lesne la schitul „Sf. Ilie”, unde s-a nevoit Paisie. Sunt condus la o masă de piatră, sub arbori răcoroși, lângă o fântână. Mi se spune: Este fântâna lui Paisie Velicikovski.

Mi se dă *lucumí* și apă din această fântână. Liniștea

sufletească și bucuria evocării lui Paisie dau înălţime momentului.

Aici continui cercetarea trecerii lui Paisie prin lumea aceasta.

Schitul Sf. Ilie era locuit de monahi ruși, mulţi, foarte mulţi.

Acum aici sunt numai monahi greci. Ruși sunt tot mai puţini la Sf. Munte. S-a petrecut, mai aproape de noi, și o răzvrătire a grecilor din peninsulă contra urșilor; punctul de pornire a acestei răzvrătiri l-a constituit apariţia unei erezii la monahii ruși. Astfel că peste 700 de monahi ruși au fost îmbarcaţi într-un vapor și expediaţi de pe Athos tocmai în Caucaz...

Omul din spatele Filocaliei

Când era aici, Paisie devenise foarte cunoscut pe Athos. Pe Sfântul Munte avea loc, pe atunci, o bruscă înălţare a isihasmului. Această înălţare s-a datorat câtorva oameni între care au rămas remarcabili Nicodim Aghioritul și Macarie din Corint. Paisie a fost numit „omul din spatele Filocaliei” (vezi lucrarea cu acest titlu de Serafim Rose). Această denumire ar presupune, participarea sa la susţinerea Filocaliei, la răspândirea ei. Filocalia este o antologie de scrieri din experienţa mistică a marilor asceţi, scrieri despre rugăciunea minţii, despre cum să ne purificăm, să ne iluminăm și să ne desăvârșim.

Paisie, în anii cât a stat la Athos, a selectat el însuși scrieri filocalice, convins că pentru desăvârșire sunt necesare două lucruri: neîntrerupta meditaţie și temeinica studiere a tradiţiei patristice.

Cei doi autori greci care au finalizat și publicat Filocalia – Macarie și nicodim Aghioritul – l-au vizitat și l-au consultat pe Paisie. Cel puţin așa spune Serafim Rose. Filocalia s-a tipărit în grecește, la Veneţia, în 1782. Apoi Paisie aduce Filocalia în mănăstirile românești; o traduce în rusește; tot atunci începe și traducerea ei în românește. Astfel că noi am cunoscut printre cei dintâi această lucrare hotărâtoare pentru impulsionarea isihasmului.

Toată lumea poate practica isihasmul?

Houtatea lui Paisie, fată de tipicul comun, este că el cerea tuturor din comunitatea monahală să practice oratio mentis.

Știm că oratio este un exerciţiu mistic, și mai știm că mistica este o treaptă supremă, nu poate s-o practice oricine. „Democratizarea” misterelor este un non sens. Iar printre monahi, deci printre așa-zișii „profesioniști” ai desăvârșirii, foarte puţini sunt cei care practică oratio mentis cu consecvenţă și cu bună îndrumare, numai un Paisie reușea să insufle tuturor elanul de a o practica.

La Dragomirna[3], la Secul, la neamţ, Paisie făcea oratio mentis cu mase mari de oameni. Comunitatea de la neamţ, de exemplu, avea 1.000 de călugări. Ei respectau următorul tipic: a) slujba la biserică, obligatorie pentru toţi; b) studiul Structurii și al Filocaliei: intensiv ca la școală; c) rugăciunea minţii în inimă (oratio mentis): toată obștea, consecvent, cu supraveghere; apoi fiecare medita în chilia lui, căci oratio este o practică personală nu colectivă.

Repere pentru laici

Paisie, prin acest elan de a cere tuturor să practice isihasmul dă multe sugestii/ repere pentru lucrarea oratio mentis în mediul laicilor. Firește, extrapolarea aceasta n-o facem mecanic. Chiar Paisie care lucra cu grupuri imense avea în vedere că acestea erau din oameni care aleseseră alt mod de viaţă. Și se mai realiza o condiţie: prezenţa unui mare îndrumător. Extensia discuţiei spre laici aşadar trebuie făcută cu rezervele de rigoare.

Laicii, mirenii vor practica numai rugăciunea lu< răi oare, ridică faza întâi din oratio mentis: faza e om mirării sau a fixării atenţiei prin repetarea celor 5 cuvinte: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă”. Câtă vreme ești „începător și pătimaş” se evită faza a doua, rugăciunea „văzătoare”. Rugăciunea lucrătoare se însoţește de asceza

---

3 **Paisie vine la Dragomirna în 1763 și rămâne aici până la răpirea Bucovinei de către austrieci, în 1775. Apoi vine cu o bună parte din comunitatea sa la mănăstirea Secul și apoi la Neamț, undeva rămâne până la sfârșitul vieții (1794).**

„exterioară”: klisis gonaton sau plecarea genunchilor, mătăniile; postul, pelerinajul. Prin „rugăciune de toată vremea”, sau rugăciune neîntreruptă înţelegem nu un aspect cantitativ, ci unul calitativ: mutarea minţii de la lumesc la simbolurile divine care menţin o stare de eliberare. Rugăciunea minţii propriu-zisă trebuie făcută cu consecvenţă, zilnic, la aceeași oră, dimineaţa și seara. Câtă vreme nu poţi avea un îndrumător, durata concentrării isihaste trebuie să fie limitată. Părintele Iosif de la Văratic, paisian ca orientare, la 1810 recomanda laicilor doar 15 minute de repetare a celor 5 cuvinte, dimineaţa și seara: „Și zi așa numai un sfert de ceas, neîngreunând mintea ta, fiindcă ești nou și începător”.

„Tragismul căilor paralele”.

Paisie de la Neamţ arată că este posibilă o sinteză între cerebral și intuitiv, între cărturie și asceză, între viaţa de obște și practica isihastă. El însuși a realizat în personalitatea sa această sinteză între cult și cultură, între asceza religioasă și scrisul de cărţi – considerat de mulţi „căi paralele”, dacă nu chiar contrarii. Paisie a făcut și meditaţie perfectă, a scris și cărţi, a studiat mereu ca un școlar, a tradus și a completat texte. El avea multe daruri: Darul rugăciunii, al călăuzirii altora, al polarizării mulţimii în jurul lui.

Există un „tragism al căilor paralele” cult și cultură – căci încă se ţin departe de oamenii de știinţă și oamenii ascezei religioase. Uneori se ignoră complet, alteori se privesc cu mefienţă sau trufie.

În secolul al XVIII-lea, stareţul Vasile nu l-a cunoscut pe Dimitrie Cantemir, iar Paisie nu l-a întâlnit pe Ioan Heculce, deși ar fi meritat și ar fi fost de folos. La fel, iluminiștii francezi nu l-au cunoscut pe Paisie nici pe nicodim Aghioritul, care erau cel puţin de talia lor.

În secolul XIX, Serafim din Sarov și Pușkin nu s-au cunoscut, deși erau contemporani iar topografic erau vecini. Și azi, marii preoţi și marile personalităţi culturale nu se cunosc decât prin zgomotul mass-media, și nu prin conlucrare.

Secundantatea miracolului

Paisie de la neamţ a considerat ca secundar faptul că putea face minuni, „nu prin minuni se cunoaşte sfinţenia bărbaţilor cu adevărat sfinţi”. Ci prin credinţă, prin baza poruncilor, prin liniște lăuntrică, răbdare, bunătate și înţelepciune.

Minunile pe care le săvârșea, le punea pe seama lui Dumnezeu, a lui Iisus, a Fecioarei; și spunea aceasta nu formal, ci la modul profund conștient că minunile nu sunt un merit personal.

Azi s-a pierdut acest simţământ: că atunci când omul obţine un lucru miraculos, nu obţine prin merite, ci prin daruri, prin HAR. Prin el, prin omul sporit, operează harul Duhului. Am întâlnit acest simţământ, totuși, la asceţi din zilele noastre. A trăi acest adevăr este folositor pentru orice practician, ca exerciţiu de smerenie, de mutare a minţii de la ego spre spirit.

Paisie avea darul clarviziunii, citea gândurile oamenilor, avea darul vederii înainte. Unul din biografi, martor ocular, a văzut cum în rugăciune, faţa sa primea o lumină deosebită, și ne gândim că va fi fiind acel efect de fosforescenţă al feţei care apare la unii asceţi. Știa dinainte ceasul morţii celor care veneau la el. A făcut multe vindecări. Dar, mai ales, a dat strălucire practicii isihaste.

În Carpaţi, în secolul XVIII se constituie o adevărată școală mistică. Prin stareţul Vasile, prin Paisie de la Neamţ, prin ucenicul acestuia, Gheorghe de la Cernica, isihasmul românesc ajunge exemplar și dă lecţii principatelor din jur. Din scânteia mistică aprinsă în Carpaţi, prin discipolii lui Paisie și a lui Gheorghe de la Cernica se relansează viaţa isihastă în vestite locuri, precum mănăstirea Obţină din Rusia, locul unde a apărut cartea *Spovedania pelerinului rus*; și mănăstirea Sarov, care i-a dat pe desăvârșitul Serafim.

„RUGUL APRINS” un grup contemplativ martir

Am vorbit de câteva ori de „tragismul căilor paralele”. Adică faptul că înţelepciunea religioasă și cea

laică au evoluat, în secole, pe căi paralele și autonome; ele n-au conlucrat, dimpotrivă, s-au ignorat reciproc ori au polemizat. Alteori – așa cum se petrece azi ele s-au privit cu trufie (din partea clerului) și indiferenţă (din partea cărturarilor).

„Rugul Aprins” este primul grup remarcabil unde monahi și filosofi, clerici și mireni de seamă s-au întâlnit sub semnul înţelepciunii divine, sub semnul practicii spirituale.

Aceasta e prima trăsătură de rezistenţă a Cercului de la Mănăstirea Antim.

Altă trăsătură care-i dă o anvergură deosebită este martiriul, prigoana. „Rugul Aprins” este un grup martir, un cenaclu martir.

În istoria mântuirii, sunt două căi de sfinţenie: calea lentă, asceza; și calea abruptă, martiriul.

„Rugul Aprins” a început prin asceză, prin practică contemplativă; și a strălucit prin martiriu. Cei mai însemnaţi membri ai grupului au fost arestaţi, chinuiţi, distruși. Unii din membrii grupului au murit în închisori comuniste, sau au ieșit cu sănătatea ruinată, murind la puţin timp după detenţie.

Poarta ascezei – Filocalia

Începuturile „ascetice” ale grupului urcă spre anii 1940, la Mănăstirea Antim din București. Poetul și polemistul Sandu Tudor, călugărit la Antim sub numele de părintele Agaton (mai târziu cu numele Daniel), a avut iniţiativa unor întâlniri duminicale. Un grup de prieteni duhovnicești, monahi sau studenţi la teologie, dar și tineri literaţi sau universitari, s-au constituit spontan într-un cenaclu, se întâlneau, susţineau conferinţe în biblioteca de la Antim. Un public numeros: clerici și mireni, întâlnire între cult și cultură. Subiecte apologetice și mistice. Teme ca: Isihasmul; Rugăciunea Inimii; Iisus – logosul întrupat; medalioane de mistici și părinţii filocalici.

Este etapa *filocalică*: dragostea de frumos duhovnicesc, exprimată însă verbal. Etapa pastorală. Etapa *iniţiatică,* debordând spre mistică, încă nu se cristalizase.

Or, se știe, liniștea (isihia) se construiește, nu se grăiește.

Tabăra contemplativă de la Cernăuţi în 1943, vara, între 1 – 7 august, se organizează tabăra contemplativă de la Cernăuţi. De ce în Bucovina? Pentru un motiv moral și unul practic. Motivul moral: prestigiul de care se bucură Bucovina ca teren al unei puternice tradiţii religioase. Motivul practic: mitropolitul Tit-Simedrea al Bucovinei a fost încântat de ideea unor tabere isihaste și a oferit facilităţi pentru organizarea unui stagiu de vară. Perioada nu-i aleasă întâmplător, dacă ne gândim că la 6 August este o mare sărbătoare: Schimbarea la faţă. Este celebrarea transfigurării prin mistică.

Organizatorii acestei prime „tabere" sunt Sandu Tudor (părintele Daniel) și părintele Benedict Qhiuș. Într-o sursă găsim că aceștia au preluat ideea de la occidentali, la care se practicau asemenea „retrăites spirituelles". Și la asiatici, în disciplinele contemplative, se practică dintotdeauna „retragerea spirituală".

Programul taberei de la Cernăuţi cuprindea: liturghia, meditaţia personală, conferinţe, dezbateri. Așadar, nu este o tabără exclusiv de experienţă mistică. Rugăciunea cultică sau pastorală („rogatio": venerare, laudă) alternează cu rugăciunea mistică („oratio": convorbire cu Dumnezeu).

Interesant de notat că la această tabără de la Cernăuţi, participă și tânărul Constantin Noica.

În tabără s-a născut ideea de a constitui o Asociaţie cu statut legal „menită răspândirii Ortodoxiei prin conferinţe publice, sub titlul „Rugul aprins al Maicii Domnului".

Isihasmul este iniţiat ic

După faza „pastorală", în care predomină efervescenţa verbală, conferinţele, expunerile, dezbaterile, se va accentua aspectul practic. „Rugăciunea inimii avea să fie raţiunea ultimă a acestui grup", notează unul din membrii grupului, dr. N. Nicolau.

Prin „iniţiatic", înţelegem: mutarea minţii de la veacul acesta spre „alt veac". Este o mutaţie mentală, o

schimbare de atitudine lăuntrică, un salt de la *informaţionalXA revelatoriu.* De la timpul subiectiv la perceperea acelui prezent continuu al meditaţiei, prezentul liturgic.

Acest pas iniţiatic se trece cu ajutorul unui mare îndrumător, al unui mare duhovnic, care îţi relevă cele două aspecte ale meditaţiei isihaste: aspectul exterior și aspectul interior: procedeul „oratio mentis „ca meșteșug având un „îndreptar”; dar și ca Taină a „convorbirii cu Dumnezeu după tăcerea gândurilor”.

Părintele Daniel (Sandu Tudor) a conturat faza pastorală a grupului isihast. Faza iniţiatică a „Rugului Aprins” s-a cristalizat odată cu venirea călugărului Ioan cel Străin. Acesta ajunge la noi, odată cu armatele române în retragere de pe frontul rusesc. El se stabilește întâi la Cernica (în sept. 1943), apoi ia cunoștinţă cu cenaclul de la Antim, participă, simte că Sandu Tudor (părintele Daniel) are o personalitate puternică, dar mai simte că acesta are nevoie de văpaia iniţiatică, de accentuarea aspectului revelatoriu.

Ioan cel Străin orientează Grupul de la Antim spre aspectul iniţiatic și mistic. Căci adevăratul isihasm așa este: iniţiatic și mistic. Prin asta se deosebește el de cultul liturgic, cu care nu se confundă, nu se amestecă (așa cum presupun unii clerici), Ioan cel Străin avea și aura „trimisului”, avea și experienţă lungă de duhovnic într-o vestită mănăstire (Obţină); și avea și prezenţa percutantă a celui ce-și rostește testamentul spiritual, presimţindu-și sfârșitul, martiriul.

Simbolistica numelui

Humele grupului provenea de la o icoană numită „Rugul aprins al Maicii Domnului”, pe care a avut-o părintele Daniel, și care astăzi se află la mănăstirea Antim, unde poate fi văzută. Icoana aceasta provenea de la Athos, adusă de părintele Daniel în 1926. Mai târziu, în 1943, când a sosit la noi monahul Ioan cel Străin, avea și el cu sine icoana „Rugul aprins...” Coincidenţa este semnificativă.

Icoana o reprezintă pe Maica Domnului deasupra unui rug aprins. Sunt aici asociate două revelaţii: Vechiul Testament și Pioul Testament. Căci simbolul rugului e preluat din *Facerea,* când Moise a vorbit cu Dumnezeu lângă acel „rug” în sens de tufiș, din care au ţâșnit flăcări, adică logos divin arzător. Iar raportat la Maica Domnului, rugul simbolizează întruparea logosului divin. Logosul, care la Moise era doar „grai de foc”, la Maica Domnului, capătă trup viu: Hristos – cuvântător și tămăduitor pentru toată lumea.

Cununa martirului

Ioan cel Străin este arestat în ianuarie 1947, deportat în Siberia, unde moare ca martir. „Rugul aprins” se mută la Mănăstirea Plumbuită. În vara lui 1947 are loc a doua tabără contemplativă, la mănăstrea Govora, tot între 1 și 7 August, sub semnul Schimbării la Faţă.

În 1950, părintele Daniel se află la schitul Crasna, unde vrea să întemeieze o „școală isihastă”. Daniel este arestat prima dată în 1950. Eliberat și arestat iarăși. În 1958 toţi fruntașii „Rugul aprins” sunt arestaţi: părintele Daniel, părintele Benedict Ghiuș, dr. Vasile Voiculescu, prof. Alexandru Mironescu, părintele Sofian Boghiu, dr. Gheorghe Dabija, părintele Arsenie Papacioc, părintele Felix Dubneac.

Începe prigoana. Comuniștii se temeau de mistică, în care presimţeau o forţă teribilă care le scapă de sub control. Un exemplu despre cota de teroare: Pentru simplul fapt că s-a spovedit o dată la părintele Daniel, tânărul Dan Grigore Pistol a fost arestat și a făcut 4 ani pușcărie! Vedem în aceasta și sălbăticie, dar și spaima comuniștilor în faţa unei mișcări care a polarizat energiile spirituale ale vremii. Voiau să smulgă mistica nu numai din programa școlară, dar și din capul isihaștilor. Dictatura a simţit că experienţa mistică e o maire generatoare de putere în veac și dincolo de veac.

EFIGII PENTRU „RUGUL APRINS”.

Grupul de la Mănăstirea Antim, „Rugul Aprins”, este și un fapt istoric, și un eveniment psihic. Peste timp, orice

contract, chiar accidental, cu asemenea eveniment a fost resimţit de către mulţi ca o înnobilare existenţială. Și sunt unii care au afirmat că au făcut parte din „Lotul Rugului Aprins” numai pentru că numele lor a apărut citat o dată într-o anchetă a vremii, sau că au întâlnit, în detenţie, pe unul dintre membrii ei.

Deși l-a întâlnit o singură dată pe părintele Daniel, în 1952, la 16 ani, Mihai Rădulescu (mai târziu, scriitor și profesor la Teologie) a rămas cu un noian de impresii. Cu înaintarea în vârstă, aceste impresii au luat o amploare „iniţiatică” în mintea sa. A fost atunci ca întâlnirea cu „maestrul”. S-a simţit mereu marcat, până la transformare. Căci părintele Daniel a folosit din plin ceasul acela, însoţind spovedania de o „predanie” isihastă.

Fizionomia grupului „Rugul Aprins” apare modificată de posteritatea sa. Pe timpul constituirii sale, cei care-l frecventau erau tineri mulţi dintre ei aveau să-și contureze personalitatea mult mai târziu, după consumarea „timpului Rugului Aprins” (cum sună titlul unei cărţi excepţionale de Andrei Scrima). Sporind personalitatea fiecăruia dintre foștii aderenţi, sporea și imaginea grupului de altă dată. Dar este valabilă și reciprocă: fiecare din ei a primit referinţa de blazon patristic (mai pretenţios decât cel patrician) prin apartenenţa la originile evenimentului ascetic numit „Rugul Aprins”.

Evocăm acum trei chipuri proeminente ale grupului: părintele Daniel (Sandu Tudor), părintele Ioan cel Străin și doctorul fără arginţi Vasile Voiculescu.

Alte personalităţi ale grupului vor fi doar amintite lici. Tabloul va trebui să fie completat, de noi sau de dtcineva, cu alte profiluri de mare anvergură: părintele Senedict Ghiuș, mitropolitul Tit Simedrea, doctorul Uheorghe Dabija.

Despre părintele prof. Dumitru Stăniloae citesc într-o sursă memorialistică faptul că a fost *doar tangenţial* mplicat în „Rugul Aprins”; dar a făcut patru ani de închisoare cu „Lotul Rugului” denunţat de cineva ca aderent dar, mai ales, pentru fermitatea sa ortodoxă.

Ştim încă puţin despre alţi participanţi, precum victorul şi dirijorul arhimandrit Felix Dubneac, sau arhimandritul Roman Braga, astăzi în Statele Unite.

Multe personalităţi culturale şi clericale au cunoscut, tangenţial sau profund, acest foc ascetic, aprins la Antim şi continuat la Crasna (de Văleni), Plumbuita, Neamţ şi Rarău. Acum pomenim pe: scriitorii Ion Marin Sadoveanu şi Ion Barbu, savantul Anton Dumitriu; şi clericii care mai târziu s-au afirmat plenar, precum părintele prof. Andrei Scrima, mitropolitul Antonie Plămădeală, părintele arhim. Petroniu Tănase, în prezent stareţ la Prodromu, pe Sf. Munte Athos.

Părintele Daniel (Sandu Tudor)

Vecinătatea morţii ca traumă iniţiatică

Biografia părintelui Daniei nu-i scrisă încă. Nu-s valorizate însemnările sale care i-au însoţit căutarea lăuntrică; nici însemnările sale de pe Muntele Athos; nici stenogramele de la dezbaterile din „taberele” isihaste de la Cernăuţi şi Govora, stenograme aflate în Biblioteca Sfântului Sinod.

Sandu Tudor (viitorul părinte Daniel) se manifestă la început ca poet şi ziarist, ca om de lume şi sportiv. Pilotează avioane, este căpitan de cursă lungă. Este bogat înclinaţia sa religioasă se arată de timpuriu, dar devine exclusivă după o întâmplare uluitoare, răscruce a vieţii sale. Avionul personal se prăbuşeşte de la 2000

de metri, explodează la contactul cu solul, iar Sandu Tudor scapă în mod miraculos cu viaţă.

Întâlnirea cu moartea i-a transformat radical pre, ocupările şi poate caracterul. De atunci a lăsat orice preocupare lumească. A vândut averea (între altele, două case mari pe Calea Victoriei), iar cu banii încasaţi face milostenie la săraci şi repară biserici.

Apoi intră călugăr la mănăstirea Antim, la început cu numele de Agaton, apoi cu numele de Daniel. Are iniţiativa acelor întâlniri duminicale – cenaclul „Rugul Aprins”, şi „joile literare” de la Antim. Aici se adună intelectuali de seamă ai vremii, alături de clerici.

El continuă să scrie: va scrie mereu, mereu; „va scrie și-n amvon”, spune un martor ocular.

Schitul celor 100 de cărturari

Părintele Daniel (Sandu Tudor) a fost o vreme călugăr la schitul Crasna (de Văleni). Aici adună în jurul său mulţi cărturari vrând să facă din acest schit o școală de traducători de texte sacre și o școală de rugăciune a inimii. Alături de el, se află și tânărul monah Antonie Plămădeală, viitorul mitropolit al Ardealului.

În anul 1950, părintele Daniel este arestat pentru prima dată. După scurt timp, iese din detenţie, se retrage la schitul Rarău, unde devine stareţ. Voia să întemeieze și acolo o școală de isihasm. Dar prigoana ateistă este tot mai atroce.

În 1958, părintele Daniel este arestat, condamnat la 25 de ani închisoare sub acuzarea „uneltire la ordinea statului”. Moare în închisoarea de la Aiud. Nu se știe unde a fost îngropat corpul său.

Azi, la schitul Rarău, se găsește ca stareţ un fost ucenic al său. Acesta mărturisește că părintele Daniel (Sandu Tudor) dobândise rugăciunea inimii, dobândise clarviziunea, îşi cunoscuse dinainte traseul vieţii, îşi prevăzuse moartea în închisoare.

Testamentul tainic al lui Ioan cel Străin

Ioan cel Străin apare în România, la Mănăstirea Cernica, în anul 1943. Era duhovnicul unui mitropolit rus în pribegie la noi, care îşi sfârșește zilele chiar la Cernica.

Numele de Ioan cel Străin cu care el intră în istorie, și l-a luat la noi; pe el îl chema Ivan Kulîghin. Părintele Ioan află despre grupul de la Antim și este recepţionat în acest grup cu multă căldură, ca un „trimis” întru sporirea lucrării isihaste.

El venea la noi cu prestigiul „străinului”. Străinul, în sensul propriu; dar mai ales în sensul figurat: cel eliberat de orice posesiune, de orice griji lumești, călător și pribeag, oaspete pe acest pământ, așa cum cerea apostolatul primordial.

El accentuează dimensiunea iniţiatică a grupului de

la Antim. Căci, spuneam, isihasmul este iniţiatic[4], deși mulţi din cei care vorbesc despre el, îl închipuie ca „pastoral”.

Înainte de a fi arestat și deportat în Siberia (unde va și muri în loc necunoscut), el lăsă prietenilor săi o scrisoare testament în care schiţează un model de om eliberat prin lucrarea personală și prin harul Domnului.

Generaţiile tinere nu au cunoscut acest text. Unii au auzit de el, dar cei care-l deţineau nu-l dădeau la iveală, din două motive. Era un delict „politic” să posezi acest text sau să-l faci cunoscut cuiva! Dar motivul principal ţine de transmisia isihastă, care presupune o cântărire îndelungată a celor primiţi.

Textul scrisorii îl găsim astăzi în două surse diferite, în două traduceri. Prima dată s-a publicat în *Zbornicu!* igumenului Hariton, volumul I, în ediţia românească apărută la Episcopia Alba Iulia (fără anul apariţiei; dar probabil 1992, căci apare imediată după *Patericul* și *Limonariui* editate în 1990, 1991). Editorul român a adăugat această scrisoare la *Zbornic,* fie din neștiinţă, fie din zel. În mod logic, ea nu are cum să aparţină de *Zbornic. Zbornicul,* această „filocalie deschisă” și „adusă la zi”, este publicată la Mănăstirea rusă Valaam din Finlanda, în 1936. Or, Ioan cel Străin a elaborat această „Scrisoare” către prieteni și ucenici de la Antim și Cernica în 1946. Nu reiese că Ioan l-ar fi elaborat înainte de această dată, eventual când se afla încă la Mănăstirea Obţină. Căci spune în scrisoare: „Iar eu sunt călătorul care umblă de 64 ani prin această viaţă”. Vârsta pe care o avea în 1946.

Altă versiune a scrisorii lui Ioan cel Străin a fost publicată de Andrei Scrima, în 1996, în cartea „Timpul Rugului Aprins”.

Dăm în continuare câteva paragrafe din această

---

4 Conceptul “inițiatic” apare o singură data in Noul Testament, la Sf. Pavel, Filipeni 4:12; dar ca sugestie, apare abundent la Hristos, de exemplu: ”Eu nu sunt din lume”. Acest concept comportă trei aspecte. Inițiatic înseamnă transmisie tainică de la măiestru la ucenic. înseamnă producerea mutației mentale de la timpul subiectiv la timpul continuu (prezentul liturgic sau cosmic, sau "alt veac”, cum zice Sf. Vasile). Inițiatic înseamnă trecerea de la cunoașterea informațională la cea revelatorie. Isihasmul este inițiatic și mistic. El are și un aspect preparatoriu, "pastoral” sub care este îndeobște, și imperfect, predicat la noi.

epistolă cutremurătoare și solemnă:

„Pentru ca mintea și inimile voastre să fie întărite fără de șovăială întru unirea deplină cu Domnul.

Și pentru ca să nu se clatine credinţa voastră în căile Proniei dumnezeiești, nici încrederea în „străinul” pe care, nu fără de taină, l-aţi aflat pe calea mântuirii sufletelor ce sunt ale Lui. (...)

Din chiar vremea tinereţii mele, dulcea energie a Proniei a binevoit întru inima mea și, pe calea mântuirii mele, mi-a dăruit binecuvântarea purtătoare de har a Moștenirii.

M-a dăruit de asemenea cu un părinte duhovnicesc în care lucra harul, ce umplea viaţa sa.

Iarăși, și mai ales, mi-a dat, de-a lungul întregii mele peregrinări, harul nemijlocit al duhului puterii și înţelepciunii.

Îndreptându-mi privirea înapoi pentru a cuprinde întinderea străbătută, eu, călătorul care de 64 de ani umblu prin această viaţă, recunosc că, de la început, Domnul s-a grăbit să verse în inima mea tânără flacăra de nebiruit a iubirii sale.

Cu grijă și cu teamă l-am păstrat (harul) și am căutat să nu-l împuţinez. Dimpotrivă, cu duhovnicească îndrăzneală vorbind, pot mărturisi în chip neînșelat că și eu, smeritul și nevrednicul, darul cel adevărat al Proniei, dincolo de slăbiciunea mea, l-am împărtășit multora dintre cei ce cu sinceritate l-au căutat.

Da, El singur Domnul s-a împrăștiat pe sine întotdeauna tuturor acelor călători ai călătoriei noastre pământene, pe care i-a adus până la El pe căile înseși ale vieţii de fiecare zi, pentru potolirea setei sufletelor lor”.

Ultima afirmaţie prefigurează o încoronare a ascezei lăuntrice. Maestrul pământesc îţi dezvăluie doar începutul lucrării; după aceea, căutătorul vrednicși hărăzit este preluat de îndrumătorul ceresc, care, numai El singur, te poate duce pe culme.

DE LA FABULOSUL DACIC LA RUGĂCIUNEA INIMII

— Vasile Voiculescu –

Încă nu știm dacă Vasile Voiculescu va fi inclus în Pateric sau în istoria literaturii. Aparţine el misticii sau culturii? Va figura în „Vieţile sfinţilor” sau în dicţionarele de literatură, unde îl și găsim acum? Credem că în amândouă!

Mai există cazuri de personalităţi „de frontieră”, totuși mai ușor de clasat. De exemplu, Vasile Lovinescu, exponent al Filonului subteran al metafizicii românești din anii prohibiţiei spirituale, este mai lesne de clasificat: el aparţine clar cercetării hermeneutice.

Revenind la V. Voiculescu, vedem că pe măsură ce trece timpul, după 35 de ani de la plecarea sa la cele veșnice, se decantează net dominanta sa creștinreligioasă. Creaţia sa nu poate fi analizată decât în raport cu practica spirituală care i-a încununat viaţa. O recentă monografie care i-a fost dedicată (scrisă de Miu) se intitulează „Vasile Voiculescu poet isihast”.

Un doctor fără arginţi

Vasile Voiculescu s-a născut în 1884. Face studii de medicină, este multă vreme medic în mediul rustic și urban, în genul „doctorilor fără arginţi”: fiica sa povestește despre austeritatea materială a tatălui și a casei sale cu cinci copii.

Slujește și cercetează tainele lumii. În tinereţe a fost curios de cabală, de esoterism. A fost atras de tradiţia protoromânilor, de imaginaţia primitivă, de simbolurile ancestrale ale civilizaţiei dacice.

Trăirea sa metafizică este tot mai drept canalizată de gândirea creștină. Un istoric literar, Marian Popa i-a cuprins astfel portretul lăuntric: „Sentimentele religioase ating gradul de intensitate și puritate candidă a unui creștin medieval care vede transcendentul coborând și concretizându-se”.

Vasile Voiculescu a deprins rugăciunea inimii la mănăstirea Antim. Acest „stagiu” la cercul Rugul Aprins a conferit substanţă, consistenţă și suport celest propensiunilor sale metafizice. În poezia sa sunt uneori înserate repere de trăire isihastă, dar și de „metodă”

filocaiică. „Să-l simţi prezenţa”, sună un vers al său, dacă nu o preluare patristică.

Temniţa și Misiunea slujirii în noaptea de 5 august este ridicat de acasă, arestat. Marea majoritate din Lotul Rugul Aprins au fost arestaţi în august 1958, și toţi erau ridicaţi noaptea. Doctorul Voiculescu era bătrân, slab, ascetic. Anii de închisoare l-au terminat.

În închisoare, a practicat continuu „rugăciunea inimii”.

Ofiţerul politic insista să-l „reeduce”, prin metodele știute: înfometare, epuizare, bătaie și, în final, proba că ai fost reeducat: să-ţi denunţi prietenii și să devii torţionarul lor... Când ofiţerul i-a cerut să denunţe, Vasile Voiculescu a spus: că nu are a denunţa, pentru că el trăiește mereu într-o stare mistică, în care nu distinge partea materială a deţinuţilor, ci doar partea eterică. A mai zis: „Sunt mistic, de aceea stau de-o parte de ceilalţi”.

De altfel, Vasile Voiculescu avea și hipoacuzie, ceea ce-i crea un plus de izolare senzorială, propice reculegerii în orice condiţii, și nepropice „ascultării zvonurilor”.

A dobândit înţelegerea că a fost arestat dintr-o raţiune a Proniei: să dea *ajutor duhovnicesc și medical celor din închisoare.* Zicea:

„**Aici** fost arestat, pentru că acești deţinuţi au nevoie de ajutorul meu aici”. Astfel că a trăit **iik** hisoarea la Aiud nu ca pe o penitenţă, ci ca pe o slujire duhovnicească.

Experienţe astrale

De anii detenţiei se leagă și unele întâmplări miraculoase. Venea în fiecare zi s-o viziteze pe fiica sa, acasă: venea mental, dar îşi făcea simţită prezenţa ca și fizic. Fiica a relatat că prezenţa lui astrală era simţită concret. Ca să arate concreteţea venirii sale, el făcea să sune un clopoţel mic, agăţat de balcon...

Despre aceste episoade, va mărturisi chiar el: „Intram (mental) și mă închinam la icoana mare a lui Iisus Hristos, care se află aici în camera ta” – îi spunea el fiicei sale, uimită de experienţele suprafirești ale tatălui.

Un martor din perioada detenţiei spune că Vasile

Voiculescu citea lăuntrul semenilor.

După ieșirea din închisoare, a mai trăit puţin. Deși ieșise bolnav și terminat, a continuat să ducă o viaţă austeră, ca și monahală, cu mortificare și cu postire dură. S-a sfârșit rugându-se, în 1964.

Scrisul – ispită și salvare

Proza sa mare, poezia sa religioasă – au fost publicate postum. Romanul *Zahei orbul* este istoria românească și parabolică a unei căutări ascetice. Povestirile sale excepţionale au apărut sub titlul „Iubire magică”. Unele din prozele sale îl aşază în seria celor puţini care au practicat miraculosul spiritual: Mircea Eliade, Oala Galaction. Voiculescu este însă marcat profund de miraculosul creștin, uneori văzut în continuitatea substratului dacic-păgân. Proza *Ispitele părinteluieustichie* amintește de ochiul demistificator al monahului-scriitor Damian Stănoiu. (Nici acesta nu-i de dispreţuit! Ironia sa candidă surprinde totuși sforţările ascetice ale monahului valah, hărţuit de ispite, dar cu unele izbânzi „parfumate de sfinţenie” – cum zicea Q. Călinescu.)

Vasile Voiculescu găsește că superioritatea omului faţă de toate regnurile cunoscute este numai rugăciunea, meditaţia. Proza-program care deschide cartea *Iubire magică* descrie acel inefabil al trăirii contemplative: „Un abur luminos ieșea din trupul omului, mai ales din osul frunţii și din creștet, închegându-se în juru-i ca un cearcăn (…). Omul era o lină flacără albă, ca o torţă care ar arde toată deodată. Și văpaia învăluitoare, lua din ce în ce înfăţișarea unui paznic teribil, în picioare, plecat ușor asupra omului din el care se ruga”.

Un ascet în marginea „rugului”:

Bob Danciul în anchetele Lotului „Rugul Aprins”, întâlnim frecvent numele lui Agenor Danciul (pe care cunoscuţii îl strigau „Bob”). Este o personalitate de seamă a ascezei românești. În perioada șederii sale la Mănăstirea Antim, s-a apropiat de Grupul „Rugului”, s-a întărit. S-a întâmplat apoi că a trecut la greco-catolici. S-a apropiat de

mișcarea harismatică a Surorii Ionela, de la „Congregaţia inimii neprihănite”, din Ardeal. Poate că personalitatea harismatică a Surorii Ionela îl determină să frecă la greco-catolicism. Mai târziu, el va explica astfel opţiunea sa și întâmplările acelei perioade:

„Ceea ce m-a determinat să mă atașez de grupul Surorii Ionela a fost adoraţia euharistică și mesajul pe care îl transmitea ea. Îmi amintesc că într-o bună zi (1947), Monsegnorul Vladimir Ghica s-a exprimat: – Occidentul se roagă. Orientul adoră! Poporul român are o misiune de mediator între Occident, prin originea sa latină, și Orient, prin evlavia sa adoratoare. Făcând cunoștinţă cu spiritualitatea euharistică a acestui grup. mi-am zis: „lată spiritualitatea născută din sufletul poporului nostru. Ea nu este „importată” și se acordă atât de bine cu sufletul oriental și în același timp cu cultul euharistie al occidentalilor. Singur Iisus ne va unifica!” (Citat preluat din cartea *Rugul Aprins. De la Mănăstirea Antim la Aiud,* de Mihai Rădulescu, prefaţă de Vasile Andru, Editura Ramida-București 1998.)

„Congregaţia inimii neprihănite” nu era recunoscută de Ierarhia greco-catolică, dar era apreciată ca având o acţiune pozitivă în veac.

Agenor Bob Danciul a fost arestat în septembrie 1958 și a primit 25 de ani muncă silnică, pentru „intenţia de a întemeia o organizaţie de tineri catolici de rit bizantin, cult interzis de legile statului”.

lese din închisoare după 7 ani, în 1965. În 1967 este hirotonit preot și depune voturile la „Congregaţia Sfintei Euharistii” urmând aceleași reguli ca și Congregaţia Surorii Maria-lonela.

Ca duhovnic, părintele Agenor Bob Danciul impunea exerciţii de spiritualitate penitenţilor săi. Le urmărea consecvent îndeplinirea canonului, ascultarea. Se poate spune că avea „discipoli”, mai curând decât „penitenţi”.

Părintele Agenor Bob Danciul a dus mereu o viaţă de asceză severă. Zilnic între 5 și 6, 30 dimineaţa, înainte de Sfânta Liturghie, făcea adoraţie și meditaţie. Apoi-

Liturghia. Apoi continua cu rugăciunea personală încă în două articulaţii ale zilei. Astfel că zilnic făcea circa 5 ore de rugăciune personală. Ca acţiune pastorală, a făcut demersuri pentru unificarea bisericii creștine. A fost chemat la Domnul în 1994.

EREMIŢII DE LA RÂMEŢI *f J*

Se crede că numele Râmeţi vine de la cuvântul eremiţi, sau ermiţi, adică pustnici. Într-adevăr, aici s-au nevoit mulţi pustnici, din vechime și până astăzi. Mănăstirea Râmeţi este centrul unei vieţi ascetice deosebite. Cadrul este adecvat: stânci protectoare cu peșteri uscate, climatul relativ blând, favorizând retragerea. Și azi în câte o peșteră ascunsă mai este câte un locuitor tainic.

Despre unii asceţi contemporani, afli abia după ce au trecut la cele veșnice. „După moarte se află de ei, dacă au fost sporiţi sau sfinţiţi. Se află de ei", îmi spune o ucenică a munţilor. Ei sunt lângă noi, ei se roagă pentru noi și pentru însănătoșirea veacului, dar noi aflăm târziu, când ei nu mai sunt aici.

În același timp, această penumbră lăsată peste asceţi să nu încurajeze un mit orgolios și festivist al abundenţei pustnicilor ascunși. Ei sunt totuși foarte rari, în veac.

Ion Ciobanii Pustnicul în anii noștri, de Bobotează lui 1995, a fost chemat la Domnul, la 78 de ani, unul din asceţii zilelor noastre. Ion Ciobanu Pustnicul de la Râmeţi. Lumea nu l-a cunoscut, din două pricini: întâi, din pricină că lumea este grăbită și se lasă pradă grijilor. Altă pricină a fost că el însuși nu voia să se expună, practicând *xeniteia,* adevărata asceză, lucrarea ascunsă.

Cu toate darurile sale de vizionar și tămăduitor, el nu s-a socotit un om sfânt. Rar, făcea o tămăduire sau dădea o îndreptare. De ce numai rareori? Sfinţii taumaturgi tămăduiau rar, și nu atât pentru puţinul bine pe care-l puteau aduce semenilor, cât pentru a mărturisi pentru credinţă, pentru a arăta oamenilor că pot ei înșiși să se vindece miraculos prin înduhovnicirea vieţii. Ei, taumaturgii, nu puteau tămădui toată planeta, ci câteva

cazuri: paradigmatic, să le arate oamenilor că se pot tămădui ei singuri.

Aflu despre viaţa lui Ion Ciobanu Pustnicul dintr-un pelerinaj la Mănăstirea Râmeţi. O ucenică a sa se pornește să-mi arate peștera lui, acum goală. Vieţuia într-o chilie ascunsă în locurile stâncoase din preajma mănăstirii. Maica Teoctista, care i-a fost ucenică, îmi spune:

„De când îl știu, se ruga permanent. Trăia cu puţin pesmet. Nu vorbea cu oricine. Nu se arăta oamenilor, decât rar, când avea semnele lui că se cuvine. Era vizionar. Știa cine vine la el, dinainte ca acela să ajungă”.

Consemnez câteva din asemenea întâlniri.

S-a apropiat de el un om de departe. Fără să-l fi cunoscut, pustnicul i-a spus:

„Copilul tău este bolnav de păcatele tale. El zace de două săptămâni de păcatele tale”. Și apoi i-a dat un canon de îndreptare și, pe când îi dădea dezlegare omului, copilul său se făcea sănătos.

A venit o femeie disperată. Nici n-a apucat să spună pentru ce a venit, că pustnicul i-a zis:

„Bărbatul tău bolește că în neamul tău ai încălcat o lege”. Femeia a întrebat: „Cum să șterg acel păcat, părinte?”

„Mărturisește de două ori, fă dezlegare duhovnicească”. Și i-a explicat, cu putere, cum se curăţește omul.

O altă femeie a venit slăbănoagă, adusă de feciorul ei, și el i-a spus imediat: „Du-te de aici, femeie! Du-te și împacă-te cu vecinul pe care l-ai blestemat și l-ai osândit!”. Femeia era uluită că pustnicul știa totul, prin clarviziune. A aflat astfel că blestemul aruncat de ea asupra vecinului („pe drept!” credea ea...), și certurile care durau de mult timp, s-au întors asupra ei, și doctorii nu puteau să facă nimic. Că a încălcat o mare poruncă dumnezeiască, o mare lege universală, și asta se plătește sau se oprește. Femeia, răscolită, a cunoscut o bruscă transformare; a făgăduit că merge să ceară iertare și se va ruga pentru cel pe care-l osândise. Și-n acel moment, ea s-a vindecat.

Tâlcuirea semnelor

Erau zile când Pustnicul nu vorbea deloc. Postea sever, trăia cu puţin pesmet și cu sfânta împărtășanie. Se ruga fără întrerupere. Știa ce se petrece în lume, știa tot ce se petrece în mănăstire. Maica Teoctista îmi zice:

„Știa când vorbeam de el. îl vizitam la peștera lui, și-mi spunea: Iarăși ai vorbit despre mine, ieri seară”.

Știa exact când vor muri unii oameni. Îi pregătea pentru marea trecere pe alţii. (Asta ar însemna că viitorul omului este desfășurat pe serii succesive care vin spre noi? Sau că vizionarul citește viitorul în programele diviziunilor celulare, în infrastructura genelor?)

A prezis multe despre veac și a tâlcuit semne mari. A prezis ce se va întâmpla cu România în anii 1996 – 1997, și-n anul 2000. A prezis ce vremi vor fi la începutul mileniului trei.

„Hu scrieţi cele ce-o să vă spun acum!” m-a rugat maica Teoctista. Astfel că nu vom face publice prezicerile lui Ion Ciobanu decât atunci când ni se va îngădui.

Duhul locului

De Mănăstirea Râmeţi se leagă și alte nume de pustnici și de oameni cu viaţa sfinţită.

Lăcașul acesta datează din anul 1214. Ctitorii lui au fost călugării Qhenadie și Romulus. Unul din pereţi are șapte straturi de pictură, suprapuse dar identificabile. Primul strat din 1300, al șaselea din 1809. Ce document misterios!

Mănăstirea a rezistat când a fost lovită cu tunul în secolul XVIII, de generalul austriac Bukov, omul de coșmar al istoriei noastre creștine. Generalul Bukov a lovit cu tunul toate mănăstirile transilvane și multe sau surpat. Aceasta a rezistat!

Lăcașul a supravieţuit și când a fost lovit de ateismul siluitor comunist, în 1960 – alt coșmar al istoriei românilor. Astfel că atunci a fost transformată în cabană turistică; este autorizată să funcţioneze ca mănăstire din 1982.

De-a lungul timpului, a dat un sfânt care este în calendar: sfântul Ghelasie, fost egumen, arhiepiscop al

Transilvaniei, atestat istoricește în 1377, canonizat în 1992.

A mai dat și alţi sfinţi, care sunt atestaţi doar în memoria lui Dumnezeu și-n slaba memorie a oamenilor.

Am simţit acolo, în zilele popasului meu, cum lucrează intens asupra lăuntrului darul locului sfinţit.

Măreţia anonimilor

Părintele Arsenie Pustnicul. În anii noștri aici, în chilie de stâncă, au mai vieţuit asceţi și vizionari. Părintele Arsenie Pustnicul a trăit în veacul XIX, a fost înmormântat la Crasna (Prahova), și ucenicii ni-l înfăţișează ca pe un ascet legendar, care umbla iarna desculţ și se eliberase de grija mâncatului. Lumea se ţinea după el cu multă nădejde. Se spune că el ar fi lăsat și o pravilă tainică, dar mai ales un elan al practicii isihaste.

Părintele Varsanufie. Acesta a fost contemporan cu noi, dara trăit într-un anonimat desăvârșit. Aflăm că vorbea cu animalele, ca profetul din Biblie. Chema păsările și lupii la masă. A fost chemat la Domnul în 1981, la 70 de ani.

Saveta din Sat. Cu acest nume este cunoscută o mireană foarte râvnitoare care locuiește în satul din preajma mănăstirii și este atrasă de viaţă desăvârșită. Saveta trăiește ca o pustnică și are lumina inimii care este bucuria fermă. După Liturghia de la Mănăstire, se retrage în casa ei, practică tăcerea totală; nu mănâncă ouă sau carne, dar nici lactate, adică se află pe treptat a 111-a a postului: vrednicie pe care nici unii monahi n-o reușesc!

Pravila fericirii

Maica Teoctista ea însăși, constatăm și-a sporit cele trei daruri primite. Să-mi fie iertat că o tulbur cu lauda mea, dar simt că a vorbi astfel este îndemn bun pentru alţii. Ea a venit aici de foarte tânără, în urma unei chemări și a unei prevestiri. Pustnicul vizionar i-a zis: „Împlinirea ta nu va fi în lume, ci aici!

Anii au trecut în rugăciune, slujire, ascultarea duhovnicului și lucrul mâinii la atelierul de covoare al mănăstirii. Plină de cuviinţă, îmi zice:

„Noi suntem tot mai slabi. Pustnicul îmi zicea: Călugării vor fi ca mirenii, iar mirenii vor fi mai jos”.

O întreb pe maica Teoctista: „Este o slăbire trecătoare, și neamul se va ridica degrabă?”

A răspuns:

„Ce semănăm azi, aceea vom culege mâine”.

Apoi spune: „Aici vine multă lume. Nu trăiesc în zadar, cât timp vine lumea. Clipa asta nu-i a mea. Știu și mă bucur. Unii vin aici cu sufletul zbuciumat. Nu ești fericit – înseamnă că nu mergi drept” Ești fericit – înseamnă că mergi drept”.

Iată, simplu exprimată, pravila respectării legilor universale revelate, din care rezultă tăriile omului.

UH ISIHAST CONTEMPORAN NECUNOSCUT: PĂRINTELE CALINIC CĂRĂVAN

Un semn de la Ioan cel Străin

La Mănăstirea Lainici, fac închinare la mormântul părintelui Calinic Cărăvan. Ultima oară eu l-am văzut în august 1989. În 1991 el a trecut la cele veșnice. A plecat dintre noi discret, așa cum a trăit. Discret în lumea văzută, puternic în nevăzut. Acum aprind o lumânare la mormântul său. Simt că el este lângă noi în duh.

Vorbesc cu un monah tânăr care l-a îndrăgit pe părintele Calinic (de altfel, toţi l-au îndrăgit). Îl rog să-mi spună despre ultimele zile din viaţa pământeană a părintelui Calinic.

Îmi zice că a avut putere să se roage până-n ultima clipă. Înainte de moarte, l-au întrebat: „Părinte, mai poţi să te rogi?” și el a răspuns prin gest, căci nu mai putea vorbi: *Da! Da*! Bucuria rugăciunii nu l-a părăsit deloc.

După înmormântare, au găsit printre actele sale o fotografie foarte veche. Monahii mai tineri n-au știut cine-i chipul din fotografie. Și i-au arătat-o părintelui Sofian de la Antim, întrebând: „Cine-i acesta?” Părintele Sofian a răspuns: „Oo! Este prietenul meu, părintele Ioan Culîghin”.

Părintele Calinic purta cu sine fotografia lui Ioan cel Străin, monahul harismatic care a trecut fulgerător prin

locurile noastre și a pus duh în cercul „Rugul Aprins”.

După dispersarea comunităţii monahice de la Obţină Pustânia (desfiinţată de bolșevici în 1924), părintele Ioan Culîghin a umblat prin lume. După război, a ajuns la Antim și la Cernica. În cercul „Rugul Aprins”, prin el se produce tot mai accentuat trecerea de la cărturărie la „predania isihastă”. În toamna lui 1946, Ioan cel Străin este smuls dintre ucenicii săi și dintre cei însetaţi de rugăciunea isihastă: avea 64 de ani și dispărea pentru totdeauna în negurile deportării, în Siberia.

Printre continuatorii săi, părintele Calinic din Mănăstirea Lainici a fost unul din cei statornici. Și unul din cei care a trăit copleșirea milei divine: „darul cel adevărat al Proniei” de care vorbea Ioan cel Străin în scrisoarea sa testamentară.

În august 1989, când am fost în preajma părintelui Calinic Cărăvan, el mi-a vorbit despre acest dar al Proniei. Am petrecut atunci o retragere duhovnicească, la Mănăstirea Lainici, câteva zile (2 – 6 August), sub semnul Sărbătorii Schimbării la Faţă. Timpul se petrecea în slujbe și în sfat la chilia părintelui Calinic.

Urcușul ascetic și extazul

Părintele Calinic Cărăvan s-a născut în 20 iunie 1906. Are cu doi ani mai mult decât tatăl meu biologic, Teodor, născut tot în iunie: pe 6 iunie 1908.

Părintele Calinic intră la 19 ani în mănăstire, la Frăsinei. Rămâne aici 5 ani. Evoca Mănăstirea Frăsinei ca locul formării sale în monahism. Frăsinei este o mănăstire cu ritmuri atonite, austere. Acolo a putut deprinde bine călugăria. Se fericea că a ucenicit acolo. În 1930 a venit la Lainici, împreună cu alţi monahi din Frăsineni. Lainici era doar un schit; curând acesta devine mănăstire cu rânduială severă, în 1935, părintele Calinic a fost hirotonit preot, iar în 1937 a devenit duhovnic.

Avea mereu o dorinţă vie să dobândească rugăciunea inimii. A aflat despre aceasta de la părintele Porfirie Bucurescu, la Frăsinei. Citea și cărţi despre rugăciunea minţii din inimă, *Filocalia, Patericul.* Dar era nemulţumit:

isihasmul nu se învaţă din cărţi.

Ajutorul a venit deodată: a avut ocazia să-l cunoască pe acel misterios călugăr prigonit, ajuns din Rusia în Bucureşti: Ivan Culîghin. El şi-a spus Ivan Strannik, „străinul”, nu atât că venea din altă ţară, cât amintind simbolul lepădării lumescului, făcându-se vrednic de *„xeniteia”*. străinia, despuierea, anonimatul.

Întâlnirea părintelui Calinic cu Ioan cel Străin, la Cernica, a fost roditoare. A primit şocul iniţiatic, cunoaşterea revelatorie; a primit elanul spre lucrarea mistică. Aceasta a fost în 1946.

Între 1952 – 1974, părintele Calinic Cărăvan este stareţ. În răstimpuri, scapă de grijile stăreţiei (care „răspândesc mintea”!) şi face retrageri de rugăciune.

Într-un an, se retrage într-o colibă singuratică la un metoc al mănăstirii lângă Târgu Jiu. Se închide acolo, hotărât să nu iasă până nu va afla dulceaţa divină a *isihiei.* A stat făcând post şi făcând neîncetat rugăciunea minţii, ziua şi noaptea. După trei zile de asemenea lucrare, el cunoaşte extazul mistic. L-a cuprins o bucurie imensă; stătea întins la pământ şi-i venea să se zvârcolească de bucurie, copleşit de lacrimi. Puţini isihaşti români au cunoscut extazul mistic.

L-am întrebat pe părintele Calinic:

„Aţi mai avut stări de asemenea intensitate, după aceasta? Starea purtătoare de har dobândită atunci s-a fixat, sau era trecătoare?”

A răspuns că asemenea stări s-au repetat de puţine ori, cu trăire arzătoare, dar parcă nu la înălţimea şi durata de atunci.

Secretul rugăciunii neîncetate

Recitesc astăzi însemnările scrise atunci, după întâlnirile cu părintele Calinic Cărăvan. Reactualizez chipul său: un bătrân cu barbă albă, mic de statură. Cu ochii plecaţi spre pământ. Cu gesturi încete. Cu aspect modest, fără nimic spectaculos. La prima vedere, nu ai fi zis că aveai în faţă un uriaş al rugăciunii. Dar treptat, liniştea de dinspre el te cuprindea ca un balsam, în era

genul frapanthipnotic, ci genul mângâietor.

Băteam la ușa chiliei sale la ora 9, 30. Până atunci el îşi făcea rugăciunea. Îmi deschidea. Intram, mă așezam. Tăcere lungă. Întrebam, continuând discuţia începută în ajun:

„Există un secret al rugăciunii neîntrerupte?"

„Există. Secretul este să ai o dorinţă de Dumnezeu dinlăuntru. Dacă ai această dorinţă, ai totul: bucuria de a te ruga, puterea de a te ruga. Dar trebuie să existe această sete de Dumnezeu. Să fie dorul de Dumnezeu. Dor mare. Acolo în tine. Să se aprindă dorul. Și când se aprinde dorul, arzi de dor".

După o lungă tăcere, el continuă:

„M-am întrebat: Ei, sfinţii părinţi, cum puteau? Ei cum puteau, și eu nu? Și am încercat. Și atunci am reușit! Și atunci am simţit dorinţa de Dumnezeu. Dorul de Dumnezeu se aprinde după rugăciune".

„Cum se întreţine ardoarea aceasta, să nu se stingă?"

„Prin nevoinţă. Multă nevoinţă. Și nevoinţa trebuie *împărţită.* Tot timpul, ziua și noaptea. Numai *Doamne Iisuse* am zis. Atât. Fără lecturi. Când oboseam în picioare, stăm pe scăunel. Dacă oboseam pe scăunel, făceam închinăciuni, mătănii. Schimbarea poziţiei – pentru alungarea monotoniei, a aţipelei. Mai mult în picioare. Alternând cu închinăciuni. Pentru solicitarea trupului, evitarea stării auto-hipnotice, pentru trezie.

„Cu ochii deschiși sau închiși?"

„Cu ochii deschiși. Totdeauna".

„Sincronizaţi rugăciunea minţii cu respiraţia, cum zic unii părinţi? Adică inspiraţie la „Doamne Iisuse Hristoase" și expiraţie la „miluiește-mă"?

„Hu. Eu nu ţin cont de respiraţie. Respir cum îmi vine. Dorul acesta spre Dumnezeu ne duce spre El. Și mereu mă gândeam: Ce-i determina pe acei pustnici de altă dată să se ascundă în crăpăturile stâncilor, și să se roage acolo? Cum erau în stare?"

Părintele Calinic Cărăvan credea că veacul nostru este sărac în spirite mari. Că nu mai există oameni mari în

credinţa lor. „Ce aţi venit la mine? Un păcătos!” se smerea.

Lucrul și sublucrul

Seara, am stat la vecernie. Apoi am servit cina, cu părintele arhimandrit Caliopie Georgescu (trecut la cele veșnice în 1992). M-am odihnit în chilia mea. M-au trezit clopotele care anunţau mezonoptica. La ora 0, 30 începea mezonoptica. Mica biserică era plină ochi. Venea multă lume la slujbele de noapte, însufleţire mare, participare inimoasă. Mult tineret. Orele treceau cu bucurie.

Dimineaţa, eram iarăși la chilia părintelui Calinic. Continuam convorbirea pe tema rugăciunii lui Iisus.

Părinte, am citit în „Convorbiri duhovnicești” mărturia unde aţi spus că ne înnoim numai „dacă punem lucrul nostru mai presus de sublucru”. Ce este sublucrul?

- Sunt grijele pentru agoniseală. Grijile cele multe din lume. Iar lucrul este rugăciunea, curăţenia, citirea unor cărţi sfinte, dragostea pentru ceilalţi.

— Slujirea semenului, munca dezinteresată, orfanda?

Așa.

Orientalii spun: acţiune și nonacţiune. Sunt niște chei filosofice, la ei. Hon-acţiunea este munca dezinteresată, fără lăcomie de câştig, slujirea. Și ei gândesc astfel.

Pentru noi, este limpede așa cum spune la Pateric: lucrul, adică nevoinţele sufletești; și sublucrul adică grija de multe, agoniseala celor materiale”.

Pe vremea aceea, eu făceam comparaţii între Orient și Occident. Treptat, am încetat să le mai fac. De ce? Pentru știutori, acestea sunt inutile. Iar pentru neștiutori, ele sunt prilej de sminteală. Neștiutorii cred că dacă ai comparat, ai și cedat, sau ai pus semnul egalităţii. Oricum, comparaţiile sunt pentru teoreticienii culturii, nu pentru practicieni.

De curând, cineva mă îmbia astfel: „Tu ai umblat prin lume și ai cunoscut, trebuie să scrii un studiu comparativ între ei și noi, să vedem cum stă problema!” l-am răspuns: „Problema stă așa: *Ora et labora.* Adică roagă-te și lucrează”.

Atunci, în august 1989, în prezilele Schimbării la

Faţă, părintele Calinic Cărăvan mi-a spus încă o dată ca și testamentar:

„Secretul este să dobândești înăuntrul tău dorul de Dumnezeu. Dorinţă mare de El. Numai asta îţi ţine ardoarea către lumină. Numai asta: dorinţa și trebuinţa de El. Aprinde vâltoarea mare înăuntru”.

Apoi a sunat pentru masă. M-a îndemnat foarte blând: „Mergi la Trapeză, mergi și mănâncă ceva la noi”. Am răspuns că nu simt nevoia și că aș dori să rămân aici, în chilie. Dânsul nu mergea la masă. Postea mult, fără efort, ci simplu, nu avea nevoie.

În noaptea următoare, am avut o stare de trezie cu totul clară, de care îmi amintesc și acum.

Ispita vorbirii frumoase

Acum tânărul monarh din Lainici îmi spune:

— În 1983, am fost și eu la Sfântu Munte Athos; mă interesam cu sete să aflu despre isihasm acolo, la izvor, despre rugăciunea inimii, voiam să lucrez. Și un monah atonit îmi vorbește: „Tu de unde vii?” Zic: „De la Mănăstirea Lainici”. El zice: „Tu pe noi ne întrebi de rugăciunea inimii? Păi la Lainici îl aveţi pe părintele Calinic Cărăvan! Pe el să-l întrebi!”

Așa de tăcut era părintele Calinic, că noi nu-l cunoșteam, dar pe Athos se știa de dânsul. A fost mai mare decât am știut noi. Piu avea darul cuvântului, dar era trăitor intens. El nu-ţi explica, numai din liniștea lui puteai lua abundent, din bogăţia lui.

Dacă te pricepeai.

Da, așa. L-a ferit Dumnezeu de darul grăirii frumoase, ca să nu se slăvească! îşi urma calea, nestingherind pe nimeni.

A avut ucenici în mănăstire? întreb.

- A avut un ucenic care lucra cu ardoare: călugărul Ioan Neamţu, un tânăr prigonit de securitate, un tânăr revoltat, mare apărător al credinţei. Mare postitor: a făcut legământ să nu mănânce decât verdeţuri, 18 ani n-a mâncat decât verdeţuri. Și spunea mereu rugăciunea. Dar îl urmăreau, era mereu hărţuit, îi stricau taina, ei ne

ameninţau și pe noi, și el, călugărul Ioan, se stârnea. S-a îmbolnăvit și a murit de tânăr, la 43 de ani, în 1994.

Vom vorbi altă dată de ce se îmbolnăvesc chiar și oamenii cu viaţă sfinţită.

Părintele Calinic Cărăvan a mai avut câţiva ucenici neștiuţi. Unii sunt în lume, mireni care au primit de la dânsul rugăciunea inimii. Numai Dumnezeu știe câţi sunt.

Tânărul monah mai spune: „Fără isihasm suntem seci. Facem teologie, facem slujbe, dar fără isihasm am fi seci. Când ne plângeam de slăbirea noastră, părintele Ioan Păcătosul (fost stareţ) ne tot repeta: „Pentru că nu vă rugaţi!” Așa, nu mai suntem ca rugătorii mari, nu mai există isihaștii de altă dată!”

Veriga de legătură Om-Dumnezeu în 1997, revenit la Mănăstirea Lainici, găsesc o construcţie nouă, impresionantă. S-a înălţat în ultimii patru ani, din darul oamenilor. Oamenii devin darnici – dărnicie încurajată de vrednicia celor de azi (stareţ. duhovnici, monahi), și a celor de ieri, cu viaţă sfinţită (părintele Irodion, părintele Calinic).

Concepţia arhitecturală a noului lăcaș este originală. Are două nivele, două biserici suprapuse: una subterană, numită „Catacombele”, pentru iarnă, dar și pentru amintirea creștinismului primitiv, ea va fi pictată cu imagini din viaţa creștinilor de la începuturi până-n 313. Nivelul de suprafaţă, biserica de la suprafaţă, ascensională, sugerând biruinţa nesfârșită a duhului.

Abia s-a uscat cimentul, și noua biserică este plină ochi sâmbăta și duminica. Vin creștini din Ardeal, din Oltenia, din Muntenia. Când mă aflu aici și-i văd, încep să mă îndoiesc că bucovinenii sunt ultimii moștenitori ai darului, cum îmi plăcea să cred cândva, la Putna, văzând mulţimile.

Călugării de aici sunt dintr-o generaţie de sacrificiu. Ei muncesc, construiesc, slujesc, catehizează. Într-un veac cu evlavia șubrezită, ei înnoiesc zidirile și sufletele. Văd forfota și setea mulţimilor, și înţeleg că monahii își sacrifică propria lor liniște pentru semenii lor. Cine să-i

înveţe pe mireni lucruri elementare de cult? Ei, monahii, sacrifică misticul pentru pastoral.

Cred că România este ultima ţară unde creștinismul are încă prospeţime desăvârșită, pe lângă hieratismul vechi, ascetic. Fac o comparaţie cu Grecia, ţară exemplar ortodoxă. În Grecia am văzut că mănăstirile se golesc de nevoitori și că tinerii nu se mai călugăresc. Și astfel monahismul îmbătrânește. Doar în România mai vedem această infuzie de tinereţe. Spuneam însă că ei sacrifică misticul pentru pastoral, căci așa cere veacul. Și totuși, mulţi din ei, cred cu tărie în isihasm, în mistică.

Un monah destul de tânăr, dar cu înţelepciune, îmi zice: „Isihasmul ar trebui să fie prima noastră strădanie. Nu poţi trăi continuu în Dumnezeu decât prin isihasm. Aceasta-i veriga om-Dumnezeu. Altfel, lipsește continuitatea om-Dumnezeu”.

Asemenea elogiu al isihasmului rar am auzit. Este o premisă a bunei nevoinţe. Ei lucrează cu stăruinţă și discreţie. Cei chemaţi. Ei știu că isihasmul este veriga om-Dumnezeu, veriga lume văzută-lume nevăzută.

CU PĂRINTELE ARSENIE BOCA PE „CĂRAREA ÎMPĂRĂŢIEI” X

Părintele ieromonah Arsenie Boca a lăsat o imagine legendară. Impactul pe care l-a produs asupra celor ce l-au cunoscut a fost puternic, poate cel mai puternic în acest veac. Unii din cei care l-au întâlnit fie o singură dată, îi citează vorbele, i se consideră fii duhovnicești sau chiar ucenici! Mulţi au alergat la el și s-au întărit. Mulţi au cunoscut întărire minunată și la mormântul său de la Mănăstirea Prislop.

A fost un mare duhovnic, vădind pătrundere spirituală suprafirească, dar și cunoștinţe de medicină, de psihologie, abilităţi psihoterapeutice, totul sub semnul credinţei.

Avea darul citirii omului. Citea caracterul omului după chip. A câştigat astfel popularitate, până la curtea regală, unde a fost chemat pentru știinţa sa. Ierarhia clericală l-a criticat pentru aceste supralicitări ale darului

său.

L-a criticat și pentru succesul său public. Apărea în faţa mulţimilor îmbrăcat în veșminte albe, vorbea cu duh, mulţimea era cucerită, fascinată. Stârnea gelozia unor confraţi...

Dar emoţiile pozitivepe care le producea în oameni erau profund ziditoare. Întâlnirile cu părintele Arsenie erau ceea ce s-ar numi „întâlniri iniţiatice": comunicau o stare mentală deosebită, o amprentă duhovnicească durabilă. Părintele Nicolae Streza ne-a relatat ce șoc metanoic a trăit când s-a spovedit la părintele Arsenie: duhovnicul cunoștea spontan lucruri tainice, pe care nu i le-ai spus, citindu-te departe, până dinainte de nașterea ta; și astfel puterea dezlegării devenea și mai mare.

Slujirea și vindecarea prin cuvânt

Arsenie Boca s-a născut la 29 septembrie 1910, în satul Vata de Sus, în Ţara Moţilor. A făcut studii de Teologie la Sibiu, apoi Academia de arte frumoase la București. A călătorit la Sfântul Munte Athos. Perioada de după Athos, la Sibiu, apropierea benefică de părintele Dumitru Stăniloae – mi le-a relatat părintele Nichifor Tudor din Sibiu, alt om însemnat dintr-o generaţie excepţională de preoţi.

Părintele Arsenie s-a așezat la Mănăstirea Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus, în 1939. În această mănăstire el a organizat „vacanţe spirituale" care atrăgeau un imens public, între anii 1946 – 1948. Aici ţinea prelegeri care vor alcătui materia cărţii „Cărarea împărăţiei", cea mai însemnată lucrare a sa.

Ţinea conferinţe și prin sate, cu îndemnuri despre morală și îmbunătăţire, cu un suflu puternic, cu zguduiri lăuntrice, ca oamenii să renască. Avea darul „cuvintelor de folos" percutante. Sancţiona cu mare severitate deviaţia, păcatul. A fost interzis să se rostească public de către autorităţile comuniste.

În 1949, la îndemnul mitropolitului Nicolae Bălan, a mers la Mănăstirea Prislop, faimoasă ca istorie, dar pe atunci aflată în paragină. Părintele Arsenie a înălţat-o

iarăși, a re-ctitorit-o. A rămas sufletește atașat de această mănăstire toată viaţa. Îşi cioplea și amenaja în stâncă o chilie, mai sus de mănăstire, pentru o retragere la pustnicie totală. A rămas duhovnicul comunităţii monahale de maici de la Prislop și după surghiunirea acesteia departe de mănăstire.

După ce i s-a limitat riguros contactul cu publicul, el a cunoscut o perioadă de interiorizare. A pictat, s-a rugat, s-a rugat tainic. Dar și în această perioadă, a primit oameni: ei înfruntau multe obstacole ca să ajungă până la el.

15 ani a lucrat la pictarea bisericii din satul Drăgănescu: între 1967 – 1982. Rezultatul final – o minune, o epifanie pe pământ românesc. „Este Capela Sixtină a românilor!” ne zicea părintele Savian Bunescu, prezentându-ne-o.

Cum se măsoară... HARUL

Părintele Savian îmi relata întâmplarea care l-a adus pe ieromonahul Arsenie acolo, în satul Drăgănescu.

„M-am dus la București, la Institutul teologic să fac licitaţie să-mi dea un pictor de biserici. Parohia mea este de categoria a 111-a! Asta-i ironia sorţii, părintele Arsenie să fie evaluat prin asemenea măsurători terestre... La această categorie, și preţul era mic: mi-au dat 30.000 lei pentru toată lucrarea”.

Părintele Savian Bunescu a continuat:

Părintele Arsenie Boca a fost denigrat. Un ierarh de la patriarhie (azi pensionat!) a venit și mi-a zis: Ce tot pictează asta? Cât o mai lungește? Cum, de un an de zile a făcut abia un Pantocrator, pe boltă?”... „într-adevăr, un an de zile a lucrat Pantocratorul, 4 metri pătraţi. Se ruga înainte de a începe lucrul, așa ca iconarii cei vechi. Trăia când punea pensula pe zid”.

„Trăia misterului întrupării verbului în Mântuitor și în icoană!” zic.

„Da”, zice părintele.

În perioade de criză istorică, se ruga mult, pentru așezarea lumii. Când a fost invadată Cehoslovacia, în 1968,

părintele Arsenie s-a rugat noaptea întreagă. Puţin se știa despre ardoarea acestor rugăciuni.

Icoana – cheie la taina logosului întrupat

Icoanele pictate de părintele Arsenie Boca sunt remarcabile ca transfigurare și catiheză. Deci au acest dublu impact asupra minţii oamenilor. Hristos în „Cina cea de taină" este intuit într-o eternitate a instaurării tainei Euharistiei: diafan și tânăr, un chip care conţine și sugestia dublei naturi – istorică și divină. La pictorii ne-monahi, acest simţământ îl ai când privești aceeași temă la El Greco, dar și la Salvador Dalí.

Frescele în care părintele Antonie îl arată pe Hristos de după înviere: sunt cu totul diafane, sugerând acel imponderabil pe care, în mod logic, l-a dobândit Mântuitorul, după ridicarea din morţi.

Cât despre aspectul catehetic al picturii de la Biserica Drăgănescu, el reiese și din iconografie, dar și din textele care însoţesc pictura. Unele texte însoţitoare sunt metafore de înţelepciune, aforisme; uneori sunt citate din Biblie, alteori scăpărări de minte ale Părintelui Arsenie.

Sub fresca „Nunta din Cana" găsim acest text:

„Domnul Hristos a venit la nuntă să reamintească conștiinţei oamenilor obârșia lor divină, ridicând nunta la valoarea și harul de taină a Bisericii. Oamenii nesocotesc această obârșie, degradând nunta, nepăzind hotarele Legii: ei devin „numai trup", se fac „fiii pieirii". Așa piere dreptul de pe Pământ și nimeni nu bagă seamă (Isaia). Simplu: nu se mai nasc în condiţiile oferite de „nuntă".

Toată pictura bisericii Drăgănescu este o compoziţie unitară, realizată în acest simţ al Epifaniei, al contactului cu logosul întrupat care devine chip istoric și chip pictural. Compoziţia este văzută ca o „scară". Partea de sus a picturii: lumea spirituală. Partea de jos: lumea cu păcatele. Și „ad inferos": referinţe mundane, ironice, uneori în stilul picturii naive, sau caricaturi, când sugerează trecerea de la „iadul teologic" la iadul mizeriei cotidiene.

Despre credinţă și sănătate

Acţiunea vindecătoare a părintelui Boca este

însemnată. Nu făcea propriu-zis „medicină isihastă”, îmi spune părintele Daniel, fost ucenic al părintelui Boca, în prezent duhovnicul mănăstirii Prislop. Nu făcea deci ceea ce azi ar vrea să se numească „medicină isihastă”. El dădea prescripţii sigure și eficiente, pentru viaţa duhovnicească. Dar cu urmări și în vieţuirea sănătoasă. Cerea fermitate în viaţa de cuplu. Multe cauze ale degenerării, el le surprindea în dezordinea trăirii relaţiei de cuplu și a atmosferei din familiile scindate.

„Familia e mai pretenţioasă decât călugăria!” zicea.

Uneori îndemnurile sale erau strict personale. Alteori aveau un caracter general. În conferinţele și predicile sale (la Mănăstirea Prislop se pregătește o ediţie avizată a acestora), sunt remarcabile preocupările de vieţuire sănătoasă. Între sănătate și credinţă este o relaţie directă. Mistica se întemeiază pe adunarea harului și pe puterile naturale, și, la rândul ei, orientează aceste puteri, cum sunt ereditatea, mediul, destinul.

„Această forţă, destinul, este și naturală și supranaturală, căci jumătate este de pământ, iar numai cealaltă jumătate este de la Dumnezeu”. Ceea ce este „pe pământ” este elucidat de „cei care știu ce e și cum lucrează, iar aici îi are în vedere pe marii terapeuţi sufletești și trupești. Pe primul loc sunt vindecătorii sufletului. Zice:

„Dumnezeu trimite vestitorii fiecărei vremi (slujitorii cei de dis-de-dimineaţă) ca să-ţi dea răgaz să te îndrepţi”.

„MISTICISMUL ŞI PUTERILE NATURALE” X

Îndreptarul de viaţă

Părintele Arsenie Boca a lăsat un „îndreptar de viaţă”, codificat în cinci puncte: oxigen; glicogen; paza hormonilor; somn; concepţii de viaţă creștine.

Acest îndreptar insistă mai mult pe sănătate decât pe asceză. Părintele Arsenie e convins că „nu poţi să ai credinţă dacă nu ai sănătate”. Și invers: Cei fără credinţă sunt foarte vulnerabili fizic și psihic, sunt primejduiţi cu degenerarea. Părintele Arsenie vedea o concordanţă între fiziologie și duhovnicie.

Părintele arhimandrit Teofil Părăian ne-a detaliat aceste cinci puncte ale îndreptarului de viaţă: „Să trăiești în mediu fizic curat, în aer curat; să observi echilibrul organic prin hrană raţională: nici prea mult, nici prea puţin; sunt boli de trai bun și sunt boli de trai rău; dar boli de trai de mijloc nu sunt!”

Despre „somn”, părintele Teofil ne detalia: „Majoritatea nevoitorilor pun accent pe priveghere, pe veghe, pe nedormire. Or părintele Arsenie pune accent pe somn, pe odihna minţii”. În altă circumstanţă, părintele Teofil Părăian ne-a spus: „Dacă facem o noapte albă, facem şi-o zi neagră!

Paza endocrină în legătură cu păzirea vieţii hormonale și cu disciplina sexuală, părintele Arsenie Boca întreprinde o adevărată terapie de cuplu. Veneau la el cupluri de tineri căsătoriţi, sau familiști relativ tineri, veneau cu probleme de sănătate sau cu tulburări emoţionale. Multora le recomanda perioade de abstinenţă sexuală de la trei luni la șase luni, după caz. Această abstinenţă periodică este folositoare în regenerare.

Părintele Arsenie zicea: „Omul este încâlcit cu desfrânarea”. „Omul se lasă momit de plăcere și astfel este tâlhărită energia genetică”. Sau: „oamenii au despărţit plăcerea de poruncă”.

El nu era un simplu moralist, sau un prohibitiv. Cuplurilor „normale” le recomanda hâtru: „Nici abuz, nici refuz”. (Nici abuz din partea bărbatului, nici refuz din partea femeii, interpretau unii... Dar nu știm.) Nu insistăm pe aceste relativizări, căci hedoniștii și discipolii plăcerilor fac tocmai din acestea „regula”, și nu detaliul regulii.

Două Iaduri și două Raiuri

Părintele Arsenie nu ameninţa cu iadul, ci cu fiziologia. Mai sunt și azi preoţi care-și sperie enoriașii slabi de înger: îi sperie cumplit cu scenarii malefice, cu „cel rău”, și acești preoţi induc (în enoriașii vulnerabili) nevroze sau sindromul de posesiune. De ce mai sunt astfel de preoţi? Reminiscenţe dintr-o pedagogie negativă, care nu știu câte roade a dat în Evul Mediu, dar azi în mod cert

este un atavism și un semn de retardare.

Spuneam, părintele Arsenie nu ameninţa cu iadul. Nu „răsplătea” cu raiul, ci cu perspectiva sănătăţii perfecte și cu regenerarea puterilor. Veneau la el oameni de 30 – 40 de ani, cu sănătatea șubredă, și el îi punea pe picioare. Cu dubla sa acţiune: fiziologică și duhovnicească”. În *Cărarea împărăţiei* el scrie: „Bărbatul e poligam din fire (...) Solomon avea 1.000 de femei – însă i-au plătit bine – că l-au smintit la minte, încât s-a lepădat de Dumnezeu” (Regi 11: 3 – 4).

El face distincţie între „iadul teologic” și alt iad: mai familiar, mai concret: „Iadul vieţii mizerabile”, „convoiul mizeriei asupra căreia desfigurarea și degenerarea se întind ca o pereche de gheare, trăgând pe cine prind într-o enormă gloată de chinuiţi și dosădiţi ai sorţii.(*Cărarea împărăţiei,* 258)

Tot așa, există două Raiuri. Unul „teologic, în relaţie cu taina vieţii de apoi. Altul – raiul psihologic, să zicem așa; raiul lăuntric al omului, raiul familiei armonioase, raiul vieţii duhovnicești aici și acum.

Misterul Dumnezeu

Concepţii de viaţă creștine – iată un aspect esenţial pentru sănătatea fizică și psihică, pentru regenerarea individuală și, poate, naţională. „Ateismul este o alienaţie mentală”, spunea părintele Arsenie. Din fericire, lumea n-a căzut de tot în ateism; în străfundul său, omul este religios. Dar poate omul modern să-și păstreze credinţa? Poate el să perceapă existenţa lui Dumnezeu? *Crezul,* simbolul credinţei, crezul de la Hiceea, cel care începe cu „Cred într-unul Dumnezeu”, ar trebui regăsit, retrăit în toată profunzimea sa: și ca adeziune la comunitatea creștină și ca adevăr al salvării noastre.

Cum poate să-L mai „vadă” omul modern pe Dumnezeu, după toate furtunile raţionaliste și scientiste?!

Sunt două căi de a-L percepe pe Dumnezeu: Calea „pozitivă”, a Proniei; și calea „negativă”, a Judecăţii. Asceţii, monahii, dar și mirenii râvnitori și dăruiţi, îl percep pe calea Proniei. Dar asta e foarte rar în veacul

nostru. Intelectualii, chiar cei cu minte deschisă, îl pot percepe pe calea negativă, a „Judecăţii”; adică nu prin „convorbire” cu El, ci prin atributele Sale, prin Legea Sa, prin Voia Sa.

Mistica în relaţie cu: ereditate, mediu, destin

Părintele Arsenie Boca are mereu în vedere, ca misiune mistică: regenerarea individului, a familiei, a naţiei. O face ca un terapeut, pornind de la natural spre suprafiresc. Ascetul taumaturg, ascetul vindecător este o tradiţie importantă în istoria salvării.

Fraza biblică „Acesta e glasul de dimineaţă al vremii ce va să vină” este interpretată de părintele Arsenie astfel: „Trebuie înţeles că aceasta este o misiune mistică spre puterile naturale”. Experienţa mistică – pătrunderea tainei mântuirii prin comuniunea cu Dumnezeu – e privită în relaţie cu cele trei puteri naturale: ereditate, mediu, destin: „Destinul, după concepţia creștină, vine mai mult de la divinitate”. Dar: „Se poate interveni și în puternica forţă a destinului”, căci o componentă a lui este „din lumea aceasta”.

„Ori de câte ori, ca duhovnic, auzind că copilul e neputincios, tot de atâtea ori ne lovim de ereditate, de influenţa mediului. Și dacă mergem și mai la rădăcina lucrurilor, la destin, copilul ispășește vina părinţilor. De multe ori trebuie s-o ispășească și pe a strămoșilor. Se poate însă interveni și în ereditate, și chiar în zona divină a destinului nostru care covârșește pe pământeni”.

Ca o subliniere a valorii misticii române, încheiem cu o percutantă evocare a părintelui Teofil Părăian. Acesta pomenește de trei mari asceţi români care i-au marcat existenţa sa excepţională: Arsenie Boca, Nicolae Mladin și Serafim Popescu. „Fiecare a fost mare în felul său. Părintele Arsenie, prin înzestrarea lui de îndrumător de oameni, prin calităţile lui de organizator, ne aduce aminte de Sfântul Vasile cel Mare. Părintele Mladin, distinsul profesor de teologie, prin studiile câte au mai rămas de la el, și prin tot ce-a scris, ne aduce aminte de Sfântul Qrigorie Teologul. Iar părintele Serafim Popescu, ca unul

care era dătător de nădejde de mântuire, alinător de suferinţe morale şi pogorâtor, pentru liniştirea oamenilor, ne aduce aminte de Sfântul Ioan Gură de Aur".

VIZIUNEA CARE SCHIMBĂ VIAŢA X

Părintele Filaret

Viziunile şi vedeniile pot apărea chiar pe trepte incipiente ale practicii isihaste. Dar este necesar să alungăm viziunile, pentru a le purifica. În majoritate, vedeniile sunt elaborări subiective, conţinând impurităţi psihice moştenite sau achiziţionate, modelate de tensiuni afective. Alungând viziunile, ele cunosc treptat o purificare: Materia alcătuirii lor în mintea umană devine tot mai duhovnicească, tot mai aproape de *sursa salvării,* Dumnezeu. Dar şi-n stadiul când ele sunt elaborări subiective, viziunile dezvoltă o putere neobişnuită, determină hotărâri ferme sau schimbarea vieţii. De aici, îndemnul pentru purificarea continuă a minţii, prin gândire bună; ca atunci când apare spontan viziunea, să fie salvatoare sau constructivă.

Istoria mântuirii se intersectează cu istoria vremelnică

Cazul vizionar pe care-l relatez acum, al părintelui Filaret Gămălău din Bucovina, este de două ori însemnat. Adică şi pentru istoria mântuirii, dar şi pentru istoria zbuciumată a României postbelice.

Dam cunoscut pe părintele Filaret în iulie 1995, la Câmpulung Moldovenesc. Noi ne aflam acolo în tabăra organizată de Centrul de practică isihastă „oratio mentis": Tabăra de cultură şi practică Filocalică.

Părintele Filaret venise din satul său, invitat de revista „Memoria", îndrumată de Banu Rădulescu; o publicaţie excelentă, „revista gândirii arestate".

L-am ascultat pe părintele Filaret povestind câteva momente din experienţa sa teribilă. Viaţa sa a avut episoade care ţin de domeniul fabulosului şi al miracolului. Cei care l-au văzut pe părintele Filaret, fie şi pentru puţin timp, s-au găsit în preajma unui miracol.

Părintele Filaret Gămălău s-a născut în anul 1920, în

satul Crucea (nume predestinat!) din judeţul Suceava. A fost pe front în Rusia, până-n 1945. A fost lăsat și a revenit în Bucovina, a ales slujirea bisericească, a fost călugăr și preot la schitul de pe Rarău (lângă Pietrele Doamnei, pe versantul care privește spre Transilvania).

A fost arestat prima dată în 1948, pentru scurt timp.

După ieșirea din închisoare, a organizat o mișcare anticomunistă, gruparea „Decebal”, cu aderenţi din patru judeţe din nordul României. Aderenţii participau la slujba de la schit, apoi discutau cum să se organizeze mai bine. Ei îi așteptau pe americani... Centrul acţiunii era Rarăul.

Părintele Filaret a fost trădat de un pictor de biserici (a cărui nume ignav nici nu se cade să-l scriem!), care l-a denunţat la securitate. A fost arestat în septembrie 1949. A fost torturat crunt, ca să-i dezvăluie pe ceilalţi aderenţi. A rezistat la tortură, dar, prin trădarea acelui pictor și prin schingiuirea altor arestaţi, securitatea a reușit să aresteze 84 din cei peste 300 câţi avea organizaţia „Decebal”. Din acest lot de 84, judecat la Suceava, 1 1 au fost condamnaţi la moarte, între aceștia și părintele Filaret Gămălău.

Vecinătatea morţii ca tensiune revelatorie

Părintele Filaret spunea: „Eram în lanţuri, așteptam execuţia. Execuţiile se făceau seara. Cu un glonţ în ceafă. Model sovietic. Eram în celulă, în lanţuri. Când te lua din celulă seara, ca să-ţi taie lanţurile, știam că te vor împușca. Dacă-ţi tăiau lanţurile dimineaţa, însemna că pedeapsa se comută!”

Lui Filaret, pedeapsa i se comută la 25 ani închisoare. Din Jilava a fost dus la Aiud. Era în 1950. Tratament feroce. Foame și tortură fizică. Unii deţinuţi s-au sinucis, alţii au fost terminaţi.

Filaret a rezistat zece ani, apoi a început să cedeze fizic și psihic, era epuizat, nu mai putea suporta. Era peste puterile omului. A decis să se sinucidă. A ales modul: să se arunce de la etajul IV, cu capul în jos. A ales momentul: dimineaţa următoare.

noaptea, a avut o viziune extraordinară. I-a apărut în vis (sau mai precis într-o stare dintre vis și veghe)

Mântuitorul Iisus Hristos. l-a apărut o fiinţă de lumină, pe care mintea a asociat-o plenar cu Iisus Hristos. A fost așa: s-a deschis ușa de la celulă, a intrat un om înalt, în cămașă albă, cu strălucire pe chip (oare din această viziune s-a inspirat Hichifor Crainic, care se afla în aceeași perioadă la închisoarea Aiud?)

Iisus din viziunea lui Filaret avea stigmate la mâini și la picioare. Și, interesant de aflat, avea găurile cuielor nu în palme, ci în antebraţ. Acest aspect vizionar este important, că la acea dată nu apăruse ipoteza (sau în tot cazul părintele n-o cunoștea) că locul cuielor este în antebraţe, mai sus de pumn.

Dar mai ales chipul apariţiei era luminos, strălucitor, ca în slava taborică. Și El a întrebat:

„Ce vrei să faci? Uiţi că ești slujitorul meu?”

Iar părintele a spus: „Dacă dai poruncă să trăiesc, dă-mi și puterea s-o fac!”

I s-a răspuns: „Vei avea putere!” și a dispărut.

Puterea suprafirească

Această apariţie vizionară a schimbat viaţa părintelui Filaret: i-a lăsat o impresie etern persistentă și răscolitoare, care i-a dezlegat un izvor adânc de putere. I-a transformat definitiv mintea și fiinţa. Mereu a avut în faţa ochilor acea apariţie, și mereu i-a hrănit memoria cu energie. Și în 1995 când l-am auzit vorbind, faţa sa era transfigurată de lumina hristică. Dar atunci, în 1960, a doua zi, părintele Filaret a resimţit puterea suprafirească. N-a mai simţit durerea bătăilor, nu s-a mai speriat de torţionari: i-a privit cu milă și se ruga pentru iertarea lor – în timp ce ei îl schingiuiau.

A dobândit puterea să-i încurajeze pe deţinuţi, a găsit un sistem de spovedanie pe care l-a aplicat în condiţiile închisorii. Viaţa lui a luat un curs minunat întru salvarea sa și a altora.

Viziunea sa a apărut spontan, în condiţii limită, când era pe punctul de a se autosuprima. Sub tensiunea limitei, în preajma morţii, adâncul său a elaborat un simbol al salvării, al supravieţuirii. Și simbolul cel mai autoritar al

salvării pentru creştin este Iisus.

Dacă mentalul unui om are impurităţi, sau conflicte psihice nerezolvate, viziunile sale pot fi distorsionate, sau chiar primejdioase. Dar chiar şi-n cazul personalităţilor scindate, impure, sunt şanse ca, din abisal, să ţâşnească un arhetip al binelui, al salvării.

La părintele Filaret, clipa vizionară a rămas gravată în minte toată viaţa şi a însemnat o continuă conectare la sursa divină.

NOSTALGIA RAIULUI

Raiul este o aşezare sufleteasca într-un dialog cu părintele arhimandrit Teofil Părăian, la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, la întrebarea „ce-i raiul”, acesta ne-a spus:

„Noi suntem în rai printr-o aşezare sufletească. Raiul începe aicea; nu-l aşteptăm în altă parte”.

Cred că este cea mai pertinentă definire a raiului. O definire a raiului care se asociază cu practica optimizării umane. Raiul este asociat cu aspiraţia de a depăşi condiţia umană căzătoare şi a dobândi condiţia divină. Întrebarea este: cum o facem?

Filocalia, practica isihastă, ne răspund cum o facem: prin purificare, spre iluminare şi desăvârşire.

Premisa raiului este sănătatea psihică deplină. Nu se poate *rai* dacă ai nevroze. Nu se poate *rai* dacă eşti pradă iluziilor.

Cărarea pierdută

Alain Fournier, la începutul secolului a publicat o carte care în română a fost tradusă cu titlul *Cărarea pierdută.* Se povesteşte despre un tânăr care nimereşte într-un tărâm feeric, unde totul era prilej de încântare şi fericire. În altă zi, când revine acolo, nu mai regăseşte tărâmul acela. Pe locul respectiv el găseşte o pădure banală, oameni banali. El a pierdut cărarea strâmtă spre tărâmul de vis. În realitate el a pierdut puritatea adolescenţei, prospeţimea receptării, acuitatea simţurilor, şi nu mai vedea „aura îngerească” ci doar corpul grosier al lumii. Cartea excelent scrisă, apare în 1913. Curios,

straniu, este sfârșitul acestui autor francez Alain Fournier. În 1914 a fost mobilizat într-un regiment de infanterie, pleacă într-o misiune de recunoaştere, de unde nu s-a mai întors. Corpul său nu a fost găsit niciodată.

Alt caz de „ușă" pierdută

Sadoveanu are o povestire intitulată *Raiul* (1938). Bătrânul Ignat povestește că, în tinereţe, mergând prin pădurile din Valea Frumoasei, la locul numit Cioaca dinarilor, a nimerit spontan pe alt tărâm; din întâmplare, a „descoperit trecerea" și „s-a aflat dintr-odată într-o singurătate înfricoșată. Era acolo o lumină care curgea de sus – fără să se vadă soarele de nicăieri". Era un tărâm de vis. Apoi a plecat acasă; când a vrut să revină acolo, nu l-a mai găsit. „N-a mai nimerit calea. A cercat în toţi anii după aceea și n-a mai nimerit, până la bătrâneţe". El nu părăsește nădejdea că într-o zi va găsi „calea cea bună".

Treceri spontane pe alt târâm

Despre treceri spontane în alt tărâm, sau în lumea nevăzută, treceri însoţite de stări de extaz și de viziuni paradiziace, (halucinaţii coerent structurate?) au mai scris, între alţii. Gala Galaction, preot și scriitor mare. A scris și Mircea Eliade, care a găsit în spaţiul oriental variante la această temă. Basmul român *Tinereţe fără bătrâneţe și viaţă fără de moarte* arată că și omul simplu, carpaticul simplu, este capabil de o teologie a timpului și a spaţiului. În ce mă privește, ca scriitor, am fost atras de această temă și, în 1973, am scris cartea *Grădinile secrete,* aflată încă în manuscris. Forma arhetipală a raiului este grădina.

Trecerea spontană în rai, așa cum este prezentă în opere și-n înţelepciunea religioasă, dezvăluie două lucruri: Că șansa aceasta ţi se dăruiește în chip neașteptat: adică n-o poţi obţine prin voia ta, ci prin voia Celui de sus, într-un moment de graţie. Altă concluzie este că ar exista locuri predestinate, porţi de trecere, coline inspirate, peșteri inspirate prin care „treci dincolo". Le vom discuta pe rând.

Raiul se pierde din lăcomie

Adam, în raiul părintesc, cunoaşte o graţie supranaturală. Dar el avea și o interdicţie, o ascultare: să

rabde, să nu mănânce din pomii opriţi. El calcă interdicţia și pierde raiul. (El a avut bunul simţ să nu dea vina pe Eva, căci știa că el personal a încălcat interdicţia, pentru că a vrut s-o încalce.)

Raiul a fost pierdut prin mâncare, prin lăcomie. El poate fi recâştigat prin postire, prin înfrânarea lăcomiei. Postul, abstinenţa, restabilesc răbdarea, măsura, ascultarea, curăţenia. Atât postul terapeutic, al dezintoxicării. Cât și postul religios, al iluminării. După un post de o săptămână, sănătos fiind, ai o transparenţă mentală extraordinară. O persoană din preajma mea, după un post de o săptămână (făcut cu binecuvântare), a văzut aura oamenilor.

De ce roadele unui post nu sunt definitive? De ce facem mereu post lung, de patru ori pe an? Focul trebuie întreţinut! ar fi primul răspuns. Dar adevăratul răspuns este că nu avem dorinţa destul de mare ca să fixăm rezultatul postului. Unii trec o clipă pe alt tărâm, dar nu au tăria să rămână acolo. De aceea ei se ridică iarăși, căutând cărarea pierdută.

Raiul se pierde din plictis

Riscul rutinei este mare. Capacitatea de rai se tocește. Se instalează o „nesimţire”. Unii pierd raiul din nesimţire și împietrire. Pentru că în om este vie și tendinţa de stagnare, de cădere, de revenire la anorganic. În categoria aceasta intră cei care, deși au tot ce le trebuie, sunt nefericiţi. Ei nu știu ce le lipsește.

Chiar un călugăr tânăr îmi spunea că, la Athos, la început era exaltat, apoi a început să i se pară banal. Horoc că duhovnicul i-a spus: „Trăind în rai, n-ai termen de comparaţie, nici nu sesizezi evenimentul! Rugăciunea te va împrospăta”.

Contra plictisului se luptă prin memorie. Pierderea memoriei binelui se pedepsește. Calea este întâi pierdută, apoi uitată... Cum vom duce această luptă a memoriei? Principiul numărul unu al treziei, sau pravila cea mai înaltă a lucrătorilor în duh este: „Ţine mintea nedezlipită de Dumnezeu”. Sau „rememberance God”. Trebuie să

descoperim cum comunicăm acest adevăr unui ateu, sau unor atei, tot mai numeroși. Aceștia nu-L au pe Dumnezeu, dar doresc Raiul!... Și pentru aceștia este valabil principiul luptei memoriei. Ai perfecţiunea dacă îţi amintești mereu că o ai. Pierzi raiul pentru că uiţi raiul. Pierzi perfecţiunea pentru că uiţi perfecţiunea. Rugăciunea este rememorarea divinului, memoria timpului pur.

Oratio mentis, rugăciunea minţii în inimă, repetarea formulei isihaste în condiţiile știute, este tocmai amintirea „altui veac" este rememorarea divinului.

Dialog *Duhovnic-Ucenic*

Ucenicul: De ce nu pleacă de la mine patimile?

Duhovnicul: Pentru că în tine se află cauzele lor. În tine se află amanetul patimii.

Ucenicul: De ce nu pot înlătura cauza?

Duhovnicul: Pentru că tu zici „nu pot", dar în realitate nu vrei.

Raiul se pierde din nevroze

Toţi vorbesc de despătimire. Cum să te despătimești? Ce sunt patimile?

Insistenţa pe despătimire are un caracter terapeutic. Hristos este numit „marele doctor".

Sunt reperate trei patimi: patima răutăţii, a averii, a plăcerii. Adică trei dependenţe: dependenţa de afecte, de obiecte, de oameni (sau de lume). De aceea, se vorbește de 3 dezlegări (sau despătimiri).

Omul „pătimaş" sau „împătimit" este un psihopat sau un nevrotic. Patimile continui se manifestă ca și psihopatii. Patimile temporare, episodice sau frecvente, se manifestă ca și nevrozele.

Despătimirea înseamnă și rezolvarea nevrozelor, îmbunătăţirea structurii personalităţii. Veţi zice că asta o fac psihanalistul, psihiatrul. Ei o fac numai până la un punct. Ideal ar fi ca psihanalistul să fie dublat de un preot, și preotul să fie dublat de un psihanalist.

Dar, mai important ar fi ca omul (pacientul, penitentul) să fie propriul său medic. Și după ce primește ajutorul de la Marele Doctor Hristos, să trudească el

singur la despătimirea sa.

Psihoterapie ortodoxă sau vindecarea celor trei conflicte mintale

Sunt trei conflicte psihice de bază, care au raport cu ruptura dintre om și cer:

Conflictul cu semenul, cu sacrul, cu sine. Cei 3 „S” ai dizarmoniei psihice, ai împătimirii și ai eșecului.

Conflictul cu *semenul* se manifestă prin mânie, invidie, gelozie, rivalitate, osândire.

Conflictul cu *sacrul –,* se manifestă prin indiferenţă religioasă, trândăvie religioasă, hulire, blasfemie, apostazie.

Conflictul cu *sine* are două aspecte tragice:

deznădejdea, la o extremă;

preaslăvirea de sine, aroganţa, trufia, la altă extremă.

Psihoterapia ortodoxă numește cauza acestor maladii: călcarea celor două porunci revelate: iubește-L pe Dumnezeu; iubește-l pe aproapele tău. Cunoscând cauza, începi lucrarea. Ușor de zis, greu de făcut. Cei pătimaşi să înceapă cu repetarea rugăciunii lui Efren Șirul un timp. Abia după aceea, vor trece la *oratio mentis,* faza „lucrătoare”, despre care am vorbit în alt capitol.

Iadul este scindarea personalităţii

După „cădere”, relaţia dintre cer și pământ s-a rupt. În grecește, „a rupe” se spune *schizein.* De aici vine termenul schizo-frenie (*phren* înseamnă: mintea, spiritul).

Relaţia schizofrenă cu cerul produce omul alienat.

Societăţile moderne, mai ales cele poliţienești, sunt societăţi schizofrenice. Ele determină omul să ascundă adevăratele sale sentimente, să se protejeze ducând o viaţă dublă, scindată: în aparenţă, de acceptare; în ascuns, de răzvrătire și ură. De aici rezultă dizarmonia personalităţii, alungarea din rai.

În familie, între unii soţi se stabilesc relaţii schizofrenice. Suspiciunea reciprocă între soţi, pânda reciprocă, incapacitatea de preţuire, certurile, ocările – produc cupluri nevrotice și damnate, cu consecinţe dramatice și pentru psihismul copiilor.

O categorie aparte, cazuri clinice, îl prezintă *psihoticii.* Se și zice că psihoticii „au draci”. (Atenţie! Psihoticii, adică dementii, nu se confundă cu psihopaţii, categorie neclinică, întâlnită la tot pasul, până-n treptele de sus ale piramidei sociale).

Sindromul de posesiune, sau posedarea demonică este un iad structurat.

Exorcizarea, alungarea demonilor „scoate iadul din om și omul din iad”: vindecă sufletul.

Avertismente, nu pedepse

Păcatul osândirii este cel mai greu, pentru că el însumează și egoism, și invidie, și trufie, și complexul de castrare, și complexul Cain (de eliminare a semenului).

Osândirea este o toxină psihică și poate produce migrene celui care osândește; în timp lung, produce pierderea harului și eșecuri multiple.

Boala sau eșuarea nu sunt pedepse pentru patimă, ci opriri de la păcatul împătimirii. Căci omul singur „nu poate”, și el ia aminte doar când vede prăpastia.

Penitenţă 7 ani pentru 7 cuvinte rele

Un ascet (Ioan Savaitul) odată, a rostit 7 cuvinte rele: „Of! Vai și amar de capul lui!” (la adresa unui frate blamat). Pentru aceste 7 cuvinte, el a fost lipsit de acoperământul darului lui Dumnezeu timp de 7 ani. Și s-a rugat 7 ani până să-l recapete la loc.

Doctorul Serghei Lazarev constată că o pacientă a sa avea migrene puternice, pentru că gândise cu trufie și blamare despre o rudă. Doctorul a rezolvat boala punând-o pe pacientă să se roage zilnic pentru acea rudă, pacienta gândind fierbinte că acea rudă este mai bună decât ea.

În mod excepţional, dacă scapi de patima osândirii, obţii salvarea, fără alte nevoinţe: „Iată o cale de mântuire fără post, fără priveghere și fără osteneală”. Acest paradox al lui Sf. Atanasie Sinaitul se referă la cei care stau sub Har.

În CĂUTAREA RAIULUI PIERDUT

În toate scrierile despre rai, în toate comentariile la *Geneză,* se admite că raiul n-a dispărut de pe pământ, dar

a devenit inaccesibil din cauza căderii omului. El există, dar este de neatins. Reperele lui, în Biblie, sunt expresive și grăitoare. Citim că Dumnezeu a sădit, cu mâinile lui, pentru om, o grădină și l-a așezat acolo. Grădina aceea ne este descrisă și sunt notate toponime precise, care trebuie însă „traduse”. Din antichitate și până în epoca modernă s-au analizat aceste indicii biblice și s-au întocmit hărţi detaliate, cu topografia raiului. Deci există un paradis terestru, real și corporal. Unde este acea grădină pe care a sădit-o Dumnezeu? Ce importanţă are găsirea ei, pentru salvarea sufletelor noastre?

Raiul biblic este între Tigru și Eufrat

Fericitul Augustin zice că paradisul terestru este ca și o grădină a voluptăţii. *Eden,* în ebraică, înseamnă voluptate. Tot Augustin zice că există și un paradis ceresc, unde „sufletele celor drepţi așteaptă învierea”.

Textele biblice au un sens concret și unul alegoric. „Alungarea” concretă a fost dintr-un ţinut rodnic, fertil, bogat, exotic. Alungarea alegorică a fost pierderea inocenţei, a dominantei subconștiente, a Timpului fericit (echivalent cu prezentul liturgic). Psihologic vorbind, raiul se pierde odată cu extinderea conștientului și cu restrângerea mentalului inconștient.

Locul concret al raiului are importanţă în istoria mântuirii omului. Dumnezeu nu vrea să-l ţină ascuns (cum ţine ascuns mormântul lui Moise); ci vrea ca lumea să-l știe, ca pe un „memorial al nesupunerii” care arată gravitatea „căderii, dar și ca un stimulent la „ridicare”.

Marii comentatori ai *Genezei,* au propus trei localizări concurente: Armenia, Mesopotamia și Ţara Sfântă. Predomină localizarea între Tigru și Eufrat. În apropierea Golfului Persic. „Regiune desăvârșită în frumuseţe, belșug, rodnicie, în desfătări și daruri”. Între alţii, o spun episcopul Epifanie (sec. IV) și Ioan Hrisostomul, apoi Isidor din Sevilla, iar mai târziu Calvin, care face o hartă detaliată a locului.

Precizia matematică nu-i posibilă. Cursul Tigrului și Eufratului hotărnicește suprafeţe imense. Și e de crezut că

grădina sădită de Dumnezeu este foarte întinsă, iar din ea izvorăsc patru fluvii sacre. Alte localizări (cum ar fi Malabar (Kerala, India) sau chiar tropicele americane) provin din asocierea între „rai” și alte exaltări solare.

Fluviile sacre: Gangele sau Dunărea?

Efrem Sirul (sec. IV) depășește viziunea pur geografică a raiului. El zice că există un rai vizibil și unul invizibil. El zice: „Cu ochii minţii, am văzut raiul” (vezi: *Imnele paradisului).* Efrem precizează că cele 4 fluvii care „curg din izvorul raiului sunt nilul, Dunărea, Tigrul și Eufratul”.

Alţi comentatori numesc Gangele în locul Dunării. Iar alţii, în fine le numesc pe amândouă, rezultând 5 fluvii sacre.

Efrem Sirul mai spune că izvorul acestor fluvii este reperabil, dar *obârșia* lor este tainică, nevăzută, venind dintr-un traseu subteran. De altfel, și indienii, dacă-i întrebi de unde izvorăște Gangele, răspund: „Din capul lui Dumnezeu”.

Raiul este un „brâu al lumii”.
Sau: Intuiţia meridianelor noetice

Tot Efrem Sirul mai spune că raiul „înconjoară lumea, iar pământul și marea sunt cuprinse de el”. Și alţii au presupus că raiul este un *brâu,* care nu coincide cu Ecuatorul.

Astăzi știm că există „meridianele noetice” ale pământului, adică linia imaginară care unește zone cu intensitate noetică deosebită. Așadar pe acel „brâu” se aflǎ puncte, sau focare unde se percep efecte electromagnetice deosebite, dar și fenomene subtile neelucidate încă.

În asemenea locuri procesele mentale sunt favorizate, meditaţia e mai lesnicioasă. Acolo se aflǎ și aglomeraţii de chilii și de mistici. Pe „brâu” sunt plasate focarele mistice ale lumii. Între acestea, distingem cu predilecţie Athosul și Tibetul. *Unul din meridianele noetice trece prin ţara noastră.*

Raiul nu se confundă cu împărăţia

Raiul este un loc intermediar, unde sufletele așteaptă

judecata.

Paradisul cel geografic este spaţiul în care sunt întrunite multe condiţii de purificare, iluminare, desăvârșire.

„Împărăţia cerului”, *imperium caeleste,* este altceva decât raiul, este o realitate pur spirituală.

Raiul nu-i sinonim cu „împărăţia”. Raiul este un spaţiu în care, prin darurile sale (izolare, climă potrivită, câmpuri noetice favorizante) face ca lucrarea duhovnicească să fie ajutată. Dar numai prin graţia divină acea lucrare deschide împărăţia.

Poarta mistică

Poarta de intrare în „altă lume”, în „alt veac”, adică în eternitate, este în minte. Isihastul știe că atunci când începe rugăciunea (oratio mentis), mintea sa „se mută de la veacul acesta, spre alt veac”. Chiar această „mutare a minţii” dă înţelesul rugăciunii isihaste, esenţa ei, cheia ei.

Evident, lucrarea de „mutare a minţii” este favorizată în locuri plasate pe „brâul raiului”. Adică în locuri izolate, dăruite cu soare și cu undele formelor și cu proprietăţi telurice adecvate. Un schit pe Muntele Athos este mai sporitor decât un schit în zarva orașului. O chilie pe Plaiul Nucului, la Lopătari, este mai sporitor decât o chilie în capitală.

Dar, în cele din urmă, „exteriorul” nu-i hotărâtor. Pragul mistic a fost forţat și în locuri neașteptate, vitrege, fără grădini și fără ape răcoroase. Poarta de intrare în împărăţie este totuși stăniinţa și asceza este harul.

Raiul se pregătește de vineri...

Într-o credinţă orientală, se spune că Dumnezeu te așteaptă în rai într-o zi de vineri. În fiecare vineri, aleșii sunt primiţi de Dumnezeu în împărăţie.

Preluăm această imagine poetică precum suport pentru cugetare la ziua de vineri, ziua purificării prin excelenţă.

Evident, în cer nu există timp calendaristic. Dar cerul se dobândește pe pământ.

Vineri se postește. Este amintirea patimilor, îndemn

la asceză. În grecește, „vineri” se traduce „paraschevi”. Verbul *paraschein* înseamnă „a schimba”. Vineri este ziua unei schimbări.

Sâmbătă este *fixarea* schimbării.

Duminica este roada schimbării, comuniunea.

Cei care ratează ziua de vineri, la sfârșitul săptămânii vor face lesne o „nevroză anagapică” sau o depresie anagapică. Cum se manifestă aceasta? O stare de tristeţe, o tânjire, un sentiment de frustrare. E ca și cum în minte s-ar reactualiza acea vineri-simbol când Adam a fost alungat din rai... Dar cei sporiţi sufletește, îşi aduc aminte că raiul a fost recâştigat tot vineri: când Hristos, după ce a murit pe cruce, a coborât și a rupt lăcăţele infernului, l-a scos pe primul om de acolo, a șters păcatul și a restaurat temeiul raiului.

EXISTĂ O „POARTĂ” SPRE ALTĂ LUME?

Poarta Athos

Am vorbit despre condiţiile psihocorporale ale regăsirii raiului. Să vedem acum condiţiile geografice, topografice. Există o „poartă” spre altă lume?

Când m-am întors de la Sf. Munte Athos, cineva m-a întrebat: „Ai simţit acolo ceva aparte, o „vibraţie” specială, care să-ţi creeze efecte mentale speciale? Are Muntele Athos proprietăţi subtile, neîntâlnite în altă parte? Există acolo un câmp electromagnetic special? De ce tocmai acolo s-au concentrat mari asceţi și s-au construit 700 de chilii?”

Da, există un duh al Muntelui Athos. El este conferit de Maica Domnului, protectoarea Sfântului Munte. Întrebarea care se pune: Acest Duh al muntelui este conferit dinainte? sau este dat după rugăciunea asceţilor?

— „Și una, și alta!” mi-a răspuns un isihast.

Puterea Sfântului Munte constă în rugăciune, în izolarea totală și-n vieţuirea după legile „cetăţii divine”.

Peștera revelaţiei

Un călugăr mi-a arătat peștera Sfântului Atanasie, m-a condus acolo, mi-a spus: „Aici noi simţim o putere mare; dar numai dacă vom priveghea și ne vom ruga, și vom cere ajutorul Sf. Atanasie; și numai dacă va voi Domnul”.

Așadar, dânsul a formulat cel puţin patru condiţii, dintre care condiţia topografică, „darul peșterii”, este doar o premisă. Condiţiile doi și trei sunt esenţiale, sunt „asceza interioară”: rugăciunea sau „mutarea minţii”; și invocarea înaintașului, Atanasie, ca un ghid spiritual nevăzut. Condiţia hotărâtoare este a patra: voia Domnului, graţia divină. „Oraţia” sau harul nu este un fel de plocon făcut rugătorului, ci este o culme a purificării și smereniei, când știi că „numai cu El poţi reuși”, că nu poţi reuși singur, prin Eul personal; astfel Eul se retrage, lăsând loc graţiei.

Deci, acolo, ușa spre altă lume a fost deschisă de Sf. Anastasie: acolo el a străpuns bariere spre lumea nevăzută, acolo el a avut iluminarea și viziunea. Dar a avut-o pentru că el era Anastasie! De atunci, acel topos a devenit loc de închinare; nu știm ca altul să fi obţinut acolo iluminarea, dar mulţi s-au vindecat acolo de poveri sufletești, de patimi și de boli, și mulţi și-au ridicat mintea foarte sus.

Poarta Patinos

Când am ajuns pe insula Patmos, am stat îndelung în peștera unde apostolul Ioan a scris *Apocalipsa.* Un călător din Occident, întâlnit acolo, zicea: „Am auzit că în peștera aceasta sunt vibraţii speciale. Hai să-l întrebăm pe călugărul grec care stă în ungher, ce proprietăţi speciale are această peșteră și această insulă”.

L-am întrebat pe bătrânul din ungher. El a răspuns:

„Este o insulă apostolică. Este un mare dar de la Dumnezeu, făcut nouă.

Și s-a cufundat din nou în tăcere.

Călătorul din Occident se întreba mereu: De ce tocmai aici Ioan a auzit glasul îngerului care i-a dictat *Apocalipsa?* întâlnirea cu îngerul putea avea loc și-n altă parte?

Șederea pe insula Patmos mi-a lăsat în minte imaginea unui loc de abundentă lumină. Atât mănăstirea Sf. Ioan Evanghelistul așezată pe culme, cât și schitul Lukakya, adăpostit într-un golf, pe malul mării. La schitul Lukakya am avut intens și acut sentimentul „grădinile

raiului”, încât mi-am zis: „Aici este prea frumos și nu pot face asceză. Că dacă ai ajuns în rai, la ce să mai faci asceză?” Dar imediat mi-a venit și răspunsul: Faci asceză ca să nu pierzi ce ai dobândit. Că iată, de luni până vineri, poţi să pierzi raiul! Aflăm dintr-un studiu teologic că primul om a pierdut raiul într-o zi de vineri...

Mănăstirea din craterul vulcanului

Două sau trei insule grecești m-au fascinat, m-au înălţat sufletește și le-am găsit propice în mod special meditaţiei: Kalymnos, Leros, Patmos. Până acum, constat că aceste locuri au următoarele caracteristici: sunt ţinuturi muntoase, sunt izolate de forfota lumii, sunt calde și nu au iarnă aproape deloc și, toate, tăinuiesc comunităţi monahale, sau anahoreţi.

Într-o insulă din Dodecanez există o mănăstire așezată în craterul unui vulcan. Chiar în caracter. Liniștea este desăvârșită. Locul este arid și torid, nu cresc nici măcar măslinii. Pe stâncile craterului văd doar pâlcuri de oleandri – floarea „naţională” a Greciei. Oleandri roșii. Și un pâlc de conifere, o oază, care înconjoară mănăstirea. Am simţit că aici rugăciunea creează repede starea de liniște, de suspendare a reflexelor cotidiene.

Este atât de sporitor acel sălaș! Dar respect voia persoanelor care se nevoiesc acolo: să nu-i fac publicitate, să nu năvălească lumea, să nu tulburăm liniștea și harul locului!

„Nepsis” și evitarea extremelor

Oare locurile menţionate și altele precum Muntele Sinai, sau platourile Tibetului, au proprietăţi fizice speciale? Au compuneri de câmpuri electromagnetice particulare? Există puncte unde se interferează lumea văzută cu lumea potenţială, nevăzută? Așa cum se spune despre un loc din pădurea Baciu de lângă Cluj, sau altul în Bucegi, sau în Josimath din Himalaya, unde, dacă stai un timp, cunoști redutabile stări de răpire a minţii?

— Când e vorba de efecte mai puţin cunoscute, oamenii lunecă ușor în mitologie și folclor. Să ne ferim de două extreme: cea fantezistmitologizantă, pe de o parte.

Cea științifică și raționalizantă, pe de altă parte. Isihasmul dă preț mare cuvântului NEPSIS, adică „trezie, sobrietate”. Hu e vorba de simpla „stare de veghe”, ci de o trezie mentală care valorizează și intuiția, și lumina revelației, dar și cumpănirea conștientului.

Undele formelor și asceza exterioară

Există „undele formelor”: adică anumite forme muntoase, de la calcare până la granituri, produc anumite modulații vibratorii. Ele pot avea rol pozitiv asupra minții, favorizând meditația. Există „coline inspirate” care favorizează „transportul spre alt tărâm”. Dar adevăratul vehicul este mintea purificată prin rugăciune. Revelația n-o poți obține prin proprietățile subtile ale spațiului consacrat, ci prin lucrarea binecuvântată în spațiul consacrat.

Pe locul unde un vizionar a avut o revelație, s-a construit imediat un schit, o biserică. Mergând acolo, mulți cunosc o îmbunătățire, iar uneori survin vindecări miraculoase. Dar pelerinajul la locul consacrat este sporitor numai dacă-l faci cu credință. Când slăbește credința, slăbește și puterea locului sacru de a face minuni.

Cel care caută ușa spre „altă lume”, spre un paradis pierdut, să îşi amintească secretul încredințat căutătorilor de către Iisus Hristos (în Ioan, 10: 9): „Eu sunt Ușa. Dacă intră cineva prin Mine, va fi mântuit; va intra și va ieși și va găsi pășune”.

SIMBOLISMUL CLOPOTELOR

Legătura între pământ și cer în pelerinaje, redescoperim clopotul și toaca: trăim o neașteptată emoție, o împrospătare lăuntrică. Orășeanul este primejduit sufletește, supus alienării și pentru că a pierdut muzica aceasta primordială: clopotul, toaca.

De câteva ori, am simțit cu totul aparte puterea clopotului vechi. La Mănăstirea Putna, am văzut mulțimile îngenuncheate „sorbind balsamul sunetelor pure ca pe un vin de împărtășanie”, cum se exprima un scriitor. Clopotele de 15 August, de la Putna, lasă un ecou modelator

deosebit. Am resimţit puterea sunetelor de clopot la mănăstirea Lainici, la Frăsinei, la Athos. Mai ales clopotele care cheamă la slujbe de noapte. La mănăstirile atonite, ne deșteptam în dangătul clopotelor: o simfonie care ne făcea să ne trezim cu încântare și dorinţă de lucrarea rugăciunii. Trezitul de noapte nu mai apare povârnic, ci dimpotrivă, naște încântare și promisiune de bună lucrare. Sunetul are acest efect: face legătura între pământ și cer, între materie și duh; el mișcă acel arhetip al salvării, din adâncul omului.

Purificare și exorcizare în satul tradiţional, clopotul este amintirea lui Dumnezeu, este rugăciunea cea dinafară trezind rugăciunea dinlăuntru. Omul simplu, tradiţional, simte asta spontan și fără filosofie. Clopotul este al bisericii, și cheamă la schimbarea ritmului diurn cu alt ritm: ceresc, curat, duhovnicesc. De aceea este legat de biserică, dar ar putea fi legat și de școală, de academie, de orice lăcaș cu educaţia adulţilor, de înţelepţire. În satul meu natal, Bahrinești, clopotul de vecernie făcea să înceteze orice lucru, anunţând începutul sărbătorii. Duminica începe sâmbătă la apusul soarelui. Omul auzea clopotul, lăsa uneltele din mână, ritmul diurn înceta, și începea un altul: nu spun nici evlavios, nici completativ, deși seamănă cu ele și se întemeiază pe liniște și pe amintirea divinului.

Astfel clopotul este asociat cu sărbătoarea, cu purificarea, cu preschimbarea atitudinii sufletești: de la cotidian la slavă, de la griji la liniște. Adică de la păcat la sănătate. Căci grijile sunt păcatul iar liniștea este sănătatea.

Asta redescoperă omul modern în pelerinaj și-n practica isihiastă: clopotul care prilejuiește sărbătoarea, purificarea.

Mă reîntorc cu referinţa la satul natal. Când băteau clopotele și nu era sărbătoare, însemna că era un eveniment uman, sau că murise cineva. Și atunci, rolul clopotului era dublu: invitaţie la reculegere pentru cel plecat și ajutarea unei curate ascensiuni a sufletului celui trecut la cele veșnice.

Când erau ploi nefolositoare, clopotul dispersa norii. Se știe, sunetul clopotului împrăștie norii, căci el intră în structurile fine ale materiei și produce efecte. Așa cum intră și în structurile fine ale psihismului uman, producând efecte pozitive. De aceea, clopotul are și putere de exorcizare. El face să tacă vocile parazitare ale minţii. Și asociat cu sfintele molitfe și agheasmă, vindecă sindromul de posesiune.

Dar, mai ales, clopotul este o chemare la studierea legii dumnezeiești, revelate. Mai profundă decât chemarea „didactică", pentru că se adresează abisului uman.

Interviu cu un clopotar despre clopotul ca voce a bisericii

Redau acum, din cartea lui Huysmans *„Acolo sus"* (1891) cuvintele evocatoare ale unui clopotar de altă dată: „Clopotul e un instrument deosebit. E botezat la fel ca o persoană și sfinţit cu sfântul mir al mântuirii. După ritualul pontifical, un episcop sfinţește și interiorul caliciului, cu uleiul bolnavilor, cu șapte oncţiuni în formă de cruce. Astfel le va aduce muribunzilor glasul consolator, dătător de putere, în ultimele lor încercări...

Apoi clopotul este purtătorul de cuvânt al bisericii, vocea ei din afară, după cum preotul e vocea dinăuntru...

Clopotul îi alină mai ales pe bolnavii chinuiţi de nesomn. Dar nu numai pe ei. Firile violente sunt îmbunate de ele. Un clopot purta inscripţia „paco cruentes": „pace aduc celor crunţi".

Toaca: un ritm iniţiatic în mănăstiri și-n practica isihastă, toaca este o prezenţă lucrătoare. Ea este, mai întâi, o chemare la serviciul liturgic. Dar este o chemare particulară, având efect de clătinire a inerţilor interioare; și un efect de scuturare a indiferenţei la mântuire, care-l cuprinde pe omul modern. Este o amintire a mântuirii, dar nu o amintire moralizatoare, ci produsă firesc, prin pătrunderea sunetului lemnului în structuri arhetipale.

Toaca scandează un ritm iniţiatic, legat de simbolistica medierii între cer și pământ. Ea ne tot reîntoarce la „centrul" fiinţei, la centrul salvator. Zicem că

este o „krato-fanie”. *Kratos* înseamnă: putere, cârmuire, împărăţie, autoritate: epifanie înseamnă manifestarea divinului în materie, în istorie. Toaca învinge, temporar sau pe durată, împietrirea cotidiană, ea clatină inerţia internă, akedia.

În timpul meditaţiei isihaste îndelungi, toaca este introdusă periodic, la un timp anume, pentru a întări starea de trezie isihastă (starea nepsis). În acest caz, ea are rol dublu: împiedică fie apariţia moţăielii, fie apariţia exaltării și a falselor „viziuni”. Căci, în dobândirea purificării și a liniștii isihaste, mai important decât orice este trezia.

SENSUL SĂRBĂTORII

— Sărbătorile, repere ale salvării –

Omul modern pierde sensul sărbătorii și astfel se pierde pe sine. De aici rezultă o stricare a vieţii sale. Așadar, să redescoperim sărbătoarea, ca prilej de reconstruire personală.

Calendarul este o sumă de sfinţi și de fapte exemplare, o sumă de amintiri cosmice. Este textul esenţial al omului: codificarea ascensiunii. Calibrani energiei rezultate din asceză, din mistică.

La antici, calendarul era cu strămoși și zei Vezi cartea *Fastele* de Ovidius, calendarul latin pir. pe versuri: „Anul latin voi cânta... citi-ve i. llnlle obiceiuri... Fiu socoti că-ntreaga zi are aceeași pul «i< Zilele faste au ocrotire zeiască”.

Cei antici, precreștinii (greci, indieni, latini). n în câte o zeitate și câte o sărbătoare în calendar pulm toate atributele omului. Fiecare trăsătura pililr – «zeul ei. Asta nu înseamnă neapărat polii «e.m. «t... descriere a omului ducând la un îmi «a → plilin. În d Fiecare nuanţă de temperament, de «lln. imh.! mentală, de vectorizare a talentului avea.

adică reprezentarea ei perfectă, >

Calendarul este astfel primul traiul psihologie; și primul tratat despre < «>ne «... «... ««l. n la lumea nevăzută.

La creştini, calendarul este p «ulm nim îngeri şi pentru evenimentele maniuiiu «îi – sărbători împărăteşti, de exemplu. –»! i.1 fectă a drumului mântuirii, prin llthi… 1 i… «corectă, stăruitoare, ar constitui cel mai însemnat exerciţiu spiritual ducând spre iluminare şi desăvârşire. O taină care încă nu s-a pierdut de tot, dar s-a şubrezit.

În calendarul modern, îngerii, arhanghelii şi sfinţii nu sunt o simplă substituire a zeilor antici. Ei aduc un plus de realism în raportul om-cosmos. Un plus de efectenţă (prin modelele sfinţilor) în realizarea persoanei, în desăvârşire.

Deosebirea între înger şi zeitate este că îngerul nu are trup. Dacă ai văzut înger în trup, acela nu-i înger. (Ci este, în genere, o elaborare subiectivă.) El, îngerul, este o prezenţă a cerului pe pământ, o vestire a prezenţei dumnezeieşti (în greceşte, *anghelos,* se traduce *vestire.)* Reprezentarea lor ca omuleţi cu aripioare, îi coboară pe îngeri de la spirit la simţuri: astfel, *limitarea* omului îl reapropie pe înger de zeu…

Zeiţa are trup şi, deşi locuieşte în împărăţia potenţială, adică alături de cele nemuritoare, totuşi e concepută de om cu destulă senzualitate, cu răscolire a simţurilor… Performanţa unui zeu ar fi să-l ajute pe om la sacralizarea simţurilor, nicidecum la stârnirea lor. (Iar Socrate, ca să treacă mai sus de simţuri, îşi asculta *daimonul,* adică îl percepea numai auditiv, fără să-i conceapă o formă, şi aceasta este chiar presimţirea că zeul lasă loc îngerului!).

Azi ştim: există o lume nevăzută, unde sălăşluiesc puteri mari (lumea potenţială, zic fizicienii măsurând uşa de intrare în acea lume, uşă de dimensiuni micrometrice: 10 (-23), adică zece la puterea minus 23!) Lumea unde vibraţia este pe punctul de a deveni particularăiar gândul omului iniţiat, înduhovnicit, dacă ajunge până acolo, poate determina efecte cosmice.

Hoi suntem într-un raport continuu cu lumea nevăzută, stabilim cu ea conexiuni multiple. Dar nu stăpânim aceste conexiuni, deci nu stăpânim un palier însemnat al sortii noastre.

Raportul cu lumea nevăzută se poate îmbunătăţi. Cel mai corect raport cu lumea nevăzută este gândirea pozitivă, rugăciunea și valorizarea sărbătorii.

Există zile faste și zile nefaste?

Chiar și zilele lucrătoare au ocrotirea unui sfânt, ca să existe o continuitate a harului.

Harul se adună, se înmulţește, când ţii mintea nedezlipită de sursa harului, adică de Sfânta Treime.

Evocând ocrotitorul zilei (din calendar) tu ai un mediator spre taina împărăţiei, a puterii. Diversitatea sfinţilor răspunde nuanţelor multiple ale personalităţii omului și detaliază posibilităţi de salvare.

A cunoaşte că o zi este *fastă,* însemnă a avea o premisă psihică preţioasă pentru comportamentul de reușită. Nu doar patronul numelui e protecţie și energizare, ci și „patronii” fiecărei zile.

Fiecare zi este ocrotită, purificată prin martiri sau este asociată cu un ascet, asociată de cineva care ne învaţă supraputere, supraviaţă.

Calendarul creștin are numai zile faste de două ori sau trei ori faste. Dar trebuie ca omul – discipolul, penitentul, pacientul – să rememoreze numele celui ce sfinţește ziua.

Sărbătoarea veche ca eliberare a tensiunilor psihice

Sărbătoarea – mulţi o înţeleg ca pe un prilej de a mânca bucate delicioase, de a bea vinuri bune, la discreţie.

În fiecare sărbătoare este un rest de Saturnalii, adică de libertate fără asceză. Libertate defectuoasă.

Fiecare sărbătoare sunt Saturnalia deghizate... Saturnaliile erau sărbătorile de iarnă ale strămoșilor noștri romani. Le aveau și grecii, cu alt nume, erau celebrările dionisiace, bahice. Saturnaliile romane durau o săptămână, spre sfârșitul lui Decembrie. Erau foarte voioase, însoţite de serbări publice interminabile, însoţite de descărcări senzuale, de explozii de libertate. Sclavii deveneau pentru o săptămână liberi de a spune orice stăpânilor, fără riscul pedepsei. Un aspect psihic pozitiv în Saturnalii: defularea

în cascadă, eliberarea tensiunilor psihice acumulate anul întreg. Dar era și un aspect profund negativ: degenerarea lor în orgii și excese bahice. Terapeutic vorbind, se petrecea o reglare emoţională: dar haotică, și de scurtă durată, fără urmări însemnate în îmbunătăţirea echilibrului afectiv. Acest aspect „terapeutic” precar și aleatoriu ar fi și efectul celor care azi nu pot găsi în sărbătoare decât bucuria simţurilor. Cum să folosim corect prilejul sărbătorii?

Metoda imitatio Christi

Cea mai mare reușită a erei creștine a fost saltul de la Saturnalii la Crăciun. Saltul de la orgie, la ritm ceresc. De la reglarea emoţională haotică, la evenimentul numărul unu al salvării, al vindecării afective, care este rememorarea Mașterii lui Hristos, Crăciunul.

Începe astfel, pe 25 Decembrie, ciclul „sărbătorilor împărătești” în număr de 12, de-a lungul unui an întreg.

12 prilejuri, sau soluţii vitale, pe care fiecare le poate folosi pentru înălţarea vieţii sale: sănătate, purificare, ascensiune, echilibru psihic sau, în cazuri aparte, destin mistic.

Manifestarea divinului în istorie

De sărbătoarea împărătească se produce coborârea divinului în istorie, în cotidian. *Hierofania –,* arătarea divinului. Pomenirea momentelor când divinul s-a arătat.

Dar pentru aceasta, omul trebuie să se oprească o zi, sau două zile, din alergarea sa pragmatică, din mecanica trupului. „Oprește-te și ia aminte!” zice un îndemn Biblic.

Divinul a coborât în istorie, adică proiectul salvării devine accesibil omului.

Este prilejul când omul percepe divinul în mediul său, în obiecte imediate: *ușa* pe care intri și ieși zilnic din casă amintește de Hristos care a zis „Eu sunt ușa”. *Apa* pe care o bei zilnic amintește de taina botezului ca supremă curăţire de păcatul ancestral. Pâinea pe care o mănânci zilnic amintește de trupul divin.

De aici rezultă o sugestie terapeutică și una iluminatorie. Divinul coboară în actul cotidian al mâncării,

când rememorizezi cutremurat că pâinea este trup hristic și că, de trei ori pe zi, tu poţi intra în contact sporitor cu acest trup hristic, și astfel mâncatul nu mai este act biologic ci act spiritual:

La sărbători ne amintim aceasta cu puterea ritului, ne amintim că trăitul nu este doar proces animalier, ci spiritual, ducând spre restaurarea perfecţiunii adamice – Houl Adam.

De sărbători, informaţia trece mai lesne în subconștient, devenind acţiune. Astfel, aceste adevăruri revelate devin forţe transformatoare. Este un secret al salvării pe care tot mai puţini îl știu.

Orice sărbătoare este o schimbare de ritm. Trecere de la ritmul cotidian (rarefiat, subiectiv, înrobit grijilor și dorinţelor, stabilind raporturi senzuale și anxioase cu Timpul) spre ritmul împărătesc, ceresc.

Inventarea scrisului ne-a dus din preistorie în istorie. Primirea sărbătorii (ziua a șaptea sau ziua Domnului și zilele salvării) ne-au dus de la istoria pământească spre vestibulul împărăţiei.

INDICE DE NUME

CUPRINS

CZU 27 (498.3)
A 55
Lector: ***Marcela Mardare***
Procesare computerizata:
Roman și Radu Mardare
Indice de nume:
Dan și Maria Apșan
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic, str. P. Movilă, 35, Chişin au MD-2004. Comanda nr. 81335.
Ministerul Culturii, Departamentul Activităţi Editoriale, Poligrafie, Aprovizionare cu Cărţi, Biblioteci